

Planinski vestnik 12

glasilo Planinskega društva Slovenije december 1983

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1983

12

letnik LXXXIII izhaja od leta 1895

vsebina

dr. Miha Potočnik	Slovesnost na Kaninu	605
Mitja Košir	Poti in razpotja	607
Gregor Klančnik	Triglavski dom, plod vzajemnosti in ustvarjalnega dela	616
dr. Lev Svetek	Jezero zaljubljenecv	617
Marjan Krišelj	Sličice sedemnajstega septembra	622
Janez Lončar	Pobranci izpod rete, V. del	626
Tine Brilej	Na Strelovec in na Krofičko	629
Peter Markič	Psihologija 8000 m, 3. del	631
	Društvene novice	637
	Varstvo narave	644
	Iz planinske literature	645
	Alpinistične novice	647
	Razgled po svetu	651
	Na kratko...	652

Naslojna stran:

Dolina Trente v megli z Mojstrovke — Avtor Joco Balant

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, p. p. 44 61119 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrlč, prof. Evgen Lovšin, prof. Tina Orel, Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Saveno (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogel-nik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marjan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slove-nije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 650 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Sprememba naslova javljajte upravi gla-sila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Dolina Trente v megli z Mojstrovke

Foto Joco Balant

SLOVESNOST NA KANINU

(Misli iz govora dr. Mihe Potočnika ob otvoritvi Doma Petra Skalarja na Kaninu, dne 2. X. 1983)

Dragi planinci, planinke in planinski prijatelji!

Potem, ko smo pred 14 dnevi slovesno odprli prenovljeni in povečani Triglavski dom na Kredarici ter ob najbolj množični udeležbi praznovali letošnji že 15. »Dan planincev« v Krmi, smo danes tukaj pod mogočnim Kaninom priča še enemu velikemu planinskemu prazniku in veliki delovni zmagi slovenskih planincev in še posebej bovških in primorskih. Odpiramo novi ponosni dom Petra Skalarja. Ta dom po nesrečnih desetletnih zamudah pa vendarle po srečnem naključju planinci odpiramo za splošen obisk tudi kot naš prispevek k 40-letnici osvoboditve in priključitve slovenskega Primorja k matični Sloveniji in k novi napredni avnojski federativni Jugoslaviji. S tega mesta izražamo tudi naše čestitke in dobra voščila za napredek ob prazniku Krajevne skupnosti Bovec.

O pomenu in družbeni vlogi slovenskega planinstva je bilo letos — ob 90-letnici ustanovitve SPD — že veliko povedanega. Tako ni treba ponavljati zgodovinskih podatkov in tudi ne vzpodbudnih besed, ki so jih letos v zvezi s planinstvom izrekli v svojih ocenah naši najuglednejši družbeno-politični delavci: član Predsedstva SRS Zoran Polič na Kureškcu, predsednik Predsedstva CK ZKS Andrej Marinc na Kredarici in predsednik Telesno kulturne skupnosti Slovenije Tone Florjančič v Krmi. Ocene in naloge, ki iz njih slede za našo organizacijo, si je treba samo dobro zapomniti in jih z vso odgovornostjo do naše družbe in planinskih množic uresničevati.

Potrebno je, da tukaj ob Kaninskem domu, poudarim nekaj ugotovitev in misli, ki jih zbuja ta današnji veseli dogodek:

1. Predvsem bi rad pohvalil pridne in požrtvovalne bovške planince, planinske odbornike in aktiviste prvih najtežjih povojnih let — Borisa Ostana, Gizelo Smilovsky, Kravanjo-Zajca in njihove tovariše, ki so nosili težko breme obnove in oživljanja planinstva v Zgornjem Posočju. Z velikim spoštovanjem se spominjamo Petra Berginca, ki je prav pri gradnji Kaninskega alpskega turističnega središča in tega doma izgubil v helikopterski nesreči svoje še mlado in načrtov polno življenje. Z njim smo skupaj pred dobrimi desetimi leti iskali in našli tale kraj za Kojncem za novo kočo.

Posebej omenjam še Marjana Brica in tovariše, ki so prevzeli Berginčevo planinsko za-
puščino, pa požrtvovalne odbornike vse do današnjega dneva, na čelu z agilnim pred-
sednikom Danilom Flajsom in njegovo najnovejšo odborniško posadko. Mimogrede se
lahko spomnimo tudi 35-letnice tolminske in bovške Gorske reševalne službe (GRS), ki
v posoških gorah opravljata vestno in požrtvovalno humanitarno delo.

Lahko omenimo tudi naše alpiniste iz teh in bližnjih krajev: prvega pristopnika na Gross-
glockner in na Watzmann Valentina Staniča, ki ga še dandanes na Velikem Triglavu slavi
Aljaževa spominska plošča, pa prek dr. Klementa Juga in Zorka Jelinčiča vse do današ-
njih dni in veličastnih prvenstvenih vzponov na Aconcagua in druge gorske velikane.
2. Zborujemo na naši zahodni državni meji, z nje pa z vrha Kanina, Prestreljenika, Rom-
bona — Velikega vrha, Laške planje in drugih, lahko vidimo tudi tisočletno slovensko
narodnostno mejo. Naše misli in pozdravi segajo v Kanalsko dolino, Režijo, pokrajino
ob bistri reki Nadiži pa po vsej Slovenski Benečiji in vse do tržaškega morja. S teh
vrhov prek Karavank lahko vidimo tudi na Koroško, kjer v Ziljski dolini, v Rožu in Podjuni,
žive in delajo naši slovenski rojaki. Prav danes v Žabnicah za Trbižem odpirajo lep
turistično-planinski športni dom Mangrt slovenski planinci in športniki iz Trsta. S Kanina
jim sporočamo, da odločno podpiramo boj za globalno zaščito vseh Slovencev v Italiji
in za dosledno izpolnitev in spoštovanje avstrijske državne pogodbe, še posebej njenega
7. člena.

S tem v zvezi bi rad še opozoril, da so tu v Soški dolini in po gorah okrog nje še vedno
vidni ostanki prve imperialistične svetovne vojne in mnoga vojna pokopališča; med njimi
v Bovcu, v Logu pod Mangrtom, okrog Kobarida pa vse do Oslavja in Doberdoba. Tu
je potrebno naglasiti, da nimajo in niso imeli nikoli pravi tisti, ki so podcenjevalno in
krivično govorili, da so se tu bojevali slovenski fantje za staro, gnilo Avstrijo. V resnici
so se bojevali in padali — skupaj s hrabrimi vojaki iz Bosne in Hercegovine (znamenita
regimenta BH2 in BH4!) za slovensko narodnostno zahodno mejo in za svobodno Gre-
gorčičevo Sočo. Trajen spomenik jim je postavil Prežihov Voranc v svojem romanu
»Doberdob«.

Kdo ve, kako bi se končale za nas Slovence diplomatske mešetarije in kupčije po I. sve-
tovni vojni, če na Soči in njenih mejah na fronti, ki je na obeh straneh požrla več kot
milijon mrličev, ne bi bilo Slovencev, Bosancev in Hercegovcev — pa čeprav v avstrijskih
uniformah? Ta boj pa so med II. svetovno vojno zmagovito bojevale in dokončale z osvob-
oditvijo pretežnega dela Primorske partizanske enote: brigade, odredi, divizije in
IX. korpus. Globoko so prodrle tudi v Benečijo in prve, še pred zahodnjaki, osvobodile
Trst in Gorico. O tem smo veliko slišali in brali ob 40. obletnici ustanovitve IX. korpusa
v Novi Gorici.

Tovariši in tovarišice, planinci! Nikoli ne smemo in ne moremo pozabiti — tudi ob
današnjih prehodnih in začasnih težavah — da sta Hitler in Mussolini našemu narodu
pisala smrtno obsodbo in snovala popolno iztrebljenje. Zaradi tega sta postavila prav v
osrčju naših gora in na samem Triglavu (Hitler: »Für immer!«) mejnike med Tretjim
rajhom in italijanskim fašističnim imperijem. Ta pošastni načrt bi razdelil oba imperija,
ki bi segala od Narvika na Norveškem do Adis Abebe, prav na naših tleh!

Naš Tito in njegov junaški boj sta nam zapustila trajno sporočilo: »Tujega nočemo,
svojega ne damo!« Mirovne zvezde nam prav zares nikoli niso bile preveč naklonjene
— ne po I. in niti ne po II. svetovni vojni.

3. Prav tu na Kaninu je umestno omeniti tudi zgodovinsko izpričano dejstvo, da je bilo
slovensko planinstvo v naši prelepi deželi pionir slovenskega turizma. Planinci so opravili
začetno delo v odpiranju novih in najugodnejših predelov naše dežele, kot so Krvavec,
Vogel, Golte, Pohorje in nikakor ne nazadnje Kanin kot Alpski turistični center (ATC).
Planinska zveza Slovenije (PZS) je na svojih delegatskih skupščinah in v sodelovanju
pri Druženem dogovoru (DD) o gradnji in vzdrževanju planinskih postojank poudarila
svojo usmerjenost, da prednostno obravnava in materialno pokriva planinski razvoj v
Posočju in v gorah, ki so bile pod fašistično okupacijo 1918—1943 oropane za napredek
in razvoj. Vsako slovensko društveno delo in še posebej planinsko, je bilo zatrto. Tako
smo novega Petra Skalarja dvojno vesel, kot se veselimo tudi dela, ki so ga opravili
novogoriški tovariši pri Krnskih jezerih in Jeseničani na Vršču in pri izviru Soče. V
razpravi so še nadaljnji planinski načrti za Bavšico, ki jo je treba iz sedanjega začasnega
mladinskega vzgojnega središča izpopolniti v stalno, spodobno planinsko postojanko.
Obnoviti bo treba nekdanjo Češko planinsko kočvo v Koritnici, zanimamo se in pre-
mišljujemo o morebitnem planinskem objektu v Zadnjici na razpotju planinskih poti na
Križke pade (Pogačnikov dom), na Luknjo, na Dolič in na Prehodavce. Zelo obetavna bi
kdaj bila še skromna planinska kočva na planini Zapotok nad zadnjo Trento. Verjetno je
še kaj podobnega. Podpiramo z vso odločnostjo tudi prizadevanja za boljše prometno
povezavo Zgornjega Posočja z Gornjesavsko dolino, vključno s predorom skozi Julijske
Alpe, ki naj bi bil naravno in takojšnje nadaljevanje bodočega Karavanškega predora.
S tem bi se odprla prvovrstna prometna in turistično nadvse privlačna povezava vse do
doline Nadiže in tja v ravno Furlanijo. Tako bi se tukajšnji kraji še bolj razcveteli. Važno

bi bilo, da se ti kraji na meji čim bolj napolnijo z našim življenjem, ne pa da se praznijo, kot se to še dogaja.

4. In nazadnje: Naj vašo potrpežljivost opozorim še na to, da smo leta 1981 dobili Zakon o razširjenem Triglavskem narodnem parku. Ta v precejšnji meri sega tudi v Trento ter njene stranske doline in na Tolminsko. V delu so načrti in programi o nadaljnjem razvoju in smotrni uporabi tega predragocenega koščka naših Alp in slovenske dežele sploh. Naj tu — tudi v imenu Sveta TNP in PZS zagotovim, da ob razumljivih željah in zahtevah po čim popolnejši ohranitvi prvobitnih lepot in naše najzlahtnejše naravne in kulturne dediščine, stojimo trdno na stališču pametnega in smotrnega razvoja in najbolj odgovornega obravnavanja tega prostora s tem, da prebivalci, ki živijo in delajo v parku, pa tudi zunanji obiskovalci, zaradi parka ne smejo biti prikrajšani za splošni in posebni napredek, kakor ga imajo drugi naši delovni ljudje.

5. Naj končam z najboljšimi željami, da bi ta dom nudil ugodno in domačno planinsko zavetje čim širšemu krogu naših delovnih in učečih se ljudi. Naj bo to dom pristnega planinskega veselja in pristnih doživljanj v teh prelepih gorah.

Vsak dom — tudi najskromnejši — se lahko uveljavi in proslavi med obiskovalci, če je dobro in pošteno oskrbovan in če je ob njem nenehna prizadevna amaterska odborniška skrb. Najlepši dom ali koča pa v kratkem lahko zapravi svojo lepoto in ugled, če je oskrbniško osebje zanikrno, neprizadevno in neprijazno. Želim, da bi ta dom dobili v roke dobri in poštene ljudje take vrste, kot so bili naši klasični, po vsej domovini in tudi zunaj nje znani oskrbniki in oskrbnice (med njimi tudi naš »Zajček« iz starega »Petra Skalarja«) in društveni gospodari (kot je na primer Stane Kersnik na Kredarici).

Srečno!

POTI IN RAZPOTJA

(dr. Klement Jug in Nejc Zaplotnik v njunem literarnem delu)

MITJA KOŠIR

Uvod

Najprej moram odgovoriti na bistveno vprašanje: Zakaj se (sintetično) lotevam obravnave značilnejših besedil dveh avtorjev, ki ju loči več kot pol stoletja dolga doba, in katerih dela so nastajala v izrazito različnih zgodovinskih, kulturnih in družbenih okoliščinah? Eden izmed odgovorov: dr. Klement Jug je večino svojih tekstov, in vse tiste, ki jih bom obravnaval, napisal pred šestimi desetletji, med letom 1922 in 1924, torej v zadnjih treh letih svojega življenja. Alpinistična publicistika in pisateljstvo Nejc Zaplotnika pa obsega bistveno daljše obdobje, saj se začne leta 1972 in se zaključuje z letom 1983, torej zajema zadnjih dvanajst let njegovega življenja. Zgolj v tem podatku bi ne našli posebne povezave, ko bi oba pisatelja ne umrla v gorah, oba kot vrhunska alpinista, oba povsem predana goram. Dalje: Jug je umrl v svojem šestindvajsetem letu, Zaplotnik pa v enaintridesetem, torej sta si bila po starosti vsaj blizu, če že ne skoraj vrstnika, toda Jug se je z alpinizmom ukvarjal vsega skupaj le tri leta, medtem ko je Zaplotnik alpinizmu posvetil celih petnajst let življenja. In še ena sorodnost: Jug je v teh treh letih postal naš (slovenski) prvi ekstremni plezalec prvenstvenih smeri, premišljevalec etičnih vrednot alpinizma, skratka začetnik tistega gibanja, ki je klasični alpinizem kuglyjevsko-tumovskega sloga preraslo, se razvijalo s Skalaši in potem po vojni z novimi rodovi vrhunskih alpinistov končno prišlo v sam svetovni vrh. Hkrati pa je Jug v svojem kratkem življenju dosegel tudi zavidljivo raven znanstvenega razvoja, saj je kot mlad doktor filozofije veliko (največ iz prve generacije Vebrovih učencev na ljubljanski filozofski fakulteti) obetal, še posebej na področju empirične in eksperimentalne psihologije. Nejc Zaplotnik pa je bil dedič vseh teh rodov ekstremnih alpinistov od Jugovega dalje, postal je eden naših najboljših alpinistov vseh časov in dosegel še veliko več — postal je eden najboljših na svetu.

In končno: več kot zanimivo je prebirati dela teh dveh velikih osebnosti in iz njih luščiti njun odnos do alpinizma, planinstva, življenja v naravi in do same narave, njun odnos do tveganja in premagovanja največjih naporov. Tu sta si, po natančnejšem branju, mnogo bliže kot se to kaže na prvi pogled, čeprav Jug, doktor filozofije, ves čas ostaja

strogi etik, Zaplotnik pa najpogosteje hodi po poteh romantike, ki jo tam, kjer filozofsko razmišlja, zamenjuje z eksistencializmom in filozofijo življenja; seveda je ta pot veliko svobodnejša kot je Jugova, ki temelji na aristotelovski logiki umevaajo normalivne (moralno, nemoralno; dobro, zlo), kot jo je sam imenoval »materiale« etike.

V tem zapisu bom skušal opozoriti vsaj na nekaj teh, za oba značilnih sorodnosti, hkrati pa tudi na njuna razhajanja.

I.

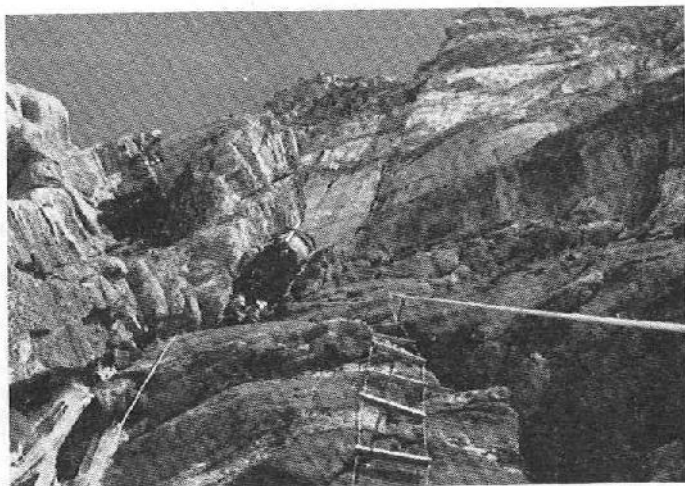
Slovenski alpinizem se je rodil že davno, pred dvesto in več leti, ko je domačin, živeč pod gorami, začel pogumno pogledovati k vrhovom, jih oblegati in končno tudi osvajati. V tem pogledu je pomembno leto 1778. Potem je prišla klasična doba, z njo pa bolj načrtno osvajanje Julijcev in Grinotcevc: Kugy in Frischauf. Klasična je rodila novo dobo, ki ji je na Slovenskem miselni, idejni temelj postavil dr. Henrik Tuma. Mirko Kajzelj je v »Pregledu našega alpinizma« zapisal, da je prav Tuma pri nas prvi zajel pojem alpinizma tako široko in globoko, kakor so ga takrat obravnavali že Nemci in Angleži. Ta pojem smo šele po Tumi povsem razumeli (glej: *Naš alpinizem*, DZS, Ljubljana 1982, str. 34). Tumovemu sistematičnemu delu na področju alpinizma pa je sledil (če seveda upoštevam le mejnike) plezalski sistematik, prva in hkrati najmočnejša osebnost našega povojnega (po I. svetovni vojni) alpinizma, prvenstveni plezalec dr. Klement Jug. Njegov vzpon na slovenski alpinistični Olimp je bil blesteč, a žal kratak. Volja ga je gnala od vrha do vrha, od stene do stene. Z absurdno predanostjo boju je premagoval oviro za oviro; povsod tam, kjer je to le bilo mogoče, je tudi zmagoval, pogosto hodil po robu med življenjem in smrtjo, a je ostajal do skrajnosti zbran in hladnokrven. Bil je naš prvi resnični alpinistični samohodec, zaradi tega so ga dolga desetletja tudi obsojali, današnji čas pa že potrjuje njegovo vizijo najpopolnejšega alpinističnega dejanja — samohodstva. S svojega zadnjega, res najtežjega samotnega vzpona — se ni več vrnil.

Dr. Klement Jug se je iz povprečnega planinca bliskovito razvil v vrhunskega alpinista in potem v letih 1922, 1923 in 1924 sistematično obdelal praktično vsa ostenja Julijskih ter Kamniških in Savinjskih Alp. Hkrati z Jugovim alpinističnim razvojem pa se je oblikoval tudi njegov odnos do te dejavnosti, ki mu je, kot je sam velikokrat zapisal, nadomeščala tisto, kar je pogršel v filozofiji. Vendar pa mu alpinizem ni le nadomeščal tistega, kar mu ni »mogla dati filozofija«, temveč je filozofijo tudi dopolnjeval. Voljo, temeljni predmet njegovega preučevanja, je glede na lastno strokovno metodo, obravnaval izkustveno, torej na svoji duševnosti in v njej, ter skozi njo svoje spoznanja tudi (brezobzirno) uveljavljal. Seveda, da me ne bi napak razumeli, Jugu volja ni bila sama sebi namen, ni mu šlo za nikakršno »willefürmachtovsko samozadostnost«, to ne, volja je bila zanj sredstvo za pridobivanje ali ohranjanje vrednot. Leta 1923 je zapisal v Planinskem vestniku: »Zato ne gre obsojati težke turisticke, ker nam ravno ona vzgaja ljudi z močno voljo. In taki so nam potrebnejši kakor povprečneži, ki jih je vedno dovolj. Žrtve, ki so pri tem skoro nelzogibne, se človeštvu bogato poplačajo z ljudmi, ki ne padejo. Bahači niso nikdar rekordolovci, ker njih stremljenje se uteši že z bahanjem. Pravi trmasti rekordolovec pa uteši svoje stremljenje le z dejanjem.« (Na Jalovec, citirano po objavi v zborniku »Planinsko berilo«, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969, str. 49—50.)

To Jugovo predpostavljano volje oziroma stremljenje je njegov filozofski učitelj dr. France Veber v spisu »Dr. Jugova miselnost« takole opredelil: »Dr. Jug ni bil samo teoretični mislec, bil je v istini mnogo več: njegovo življenjsko stremljenje je bilo, da uravnava po lastnem nauku tudi vse svoje dejanje in nehanje ter da kratkoma izloči iz svoje narave vse to, kar pretežno večino ljudi, neomikanih in omikanih, neučenih in učenih, toliko ovira, gledati odkritosrčno, brez ozira na svoj veliki in važen jaz' resnici v oči. Jug ni strmel samo po avtonomiji svojega teoretičnega mišljenja, temveč v še večji meri po avtonomiji svojega dejanskega življenja, dobro se zavedajoč, da je prav druga avtonomija pogoj prve, ne pa narobe. V tem neprekosljivem svojem stremljenju je postal mojster klasične samovzgoje: začel je z radikalno eliminacijo najnedolžnejših 'navadic' in 'razvadic' in se končno povzpel do vrhunca, do katerega je dospelo pičlo število mož šele v pozni starosti, v taki mladosti pa samo istiniti — reformatorji.« (Planinski vestnik 1924, št. 10—11, str. 234.) Kot torej vidimo, je Jugovo sklicevanje na (močno) voljo tesno povezano z njegovim siceršnjim življenjskim gestlom, ki ni bilo »Uživaj!«, temveč »Delaj!«.

Prvič se Klement Jug pojavi v Planinskem vestniku leta 1922 s spisom »Trije krti«, ko mu je potem urednik Tominšek dopolnil naslov »... v snegu«. (Trije krti v snegu, Planinski vestnik 1922.) Že tedaj, komaj tretje leto svojega gorniškega udejstvovanja, je Jug zapisal: »Tako čist in svež, tako sladko miren se človek vrne s take ture ... vse slabo, ki ga je kdaj vznemirjalo, je utonilo v pozabljenju. Dokler človek more tako pozabljati, mu ni treba misliti na resignacijo, obup, svetomrznost.« (Trije krti ... *ibidem*.)

Plezanje pete stopnje
nad taborom
Foto V. Grošelj

Tako začetek Jugove planinske publicistike, kot vse njegovo nadaljnje pisanje naravnost opozarja na njegovo naravo, na njegov izrazito individualen in specifičen odnos do planinstva in kasneje alpinizma kot pojava oziroma ideje. Ni bil esteta, bil je etik. Lepoto je podredil resnici, kajti kot filozof je poznal načelne razlike med umetnostjo in znanostjo, vedel je, da ne more enako vestno služiti obema, zato si je za vodnico svojega življenja izbral prav znanstveno resnico in ji ostal zvest do konca, tako zvest, da so spriči njene velikopomenskosti zbledeli vsi njegovi zasebni interesi. Zanj pač ni ne na teoretičnem in ne na aplikativnem področju veljal Nietzschejev vzklík, kako imamo umetnost zato, da bi preživeli zaradi resnice.

Morda tudi zaradi tega v Jugovi planinski publicistiki le redkokje naletimo na čustvenost, ki jo vzbuja lepota kaknega naravnega pojava, prav nikjer pa opis takšnega lepega pojava ali trenutka ne stopa v ospredje piščevega zanimanja, še manj pa se pojavlja kot temeljni, nosilni motiv, kot je to najpogostejše pri Kugyju. Gora (torej narava) je tukaj zavoljo človeka, meni Jug in dodaja še drugo resnico, prav nič romantično, ko pravi, da je narava najboljša človekova vzgojiteljica in zdravnica. Samo to in nič več. Vendar je za Jugo in njegov nazor to dovolj. Narava — to so tudi človekovi psihološki problemi, in ti predstavljajo v tem času (1922—1923) Jugovo osrednje znanstveno zanimanje. Najznačilneje in reprezentativno je o tem spregovoril v že omenjenem spisu »Na Jalovec«. Po nevarnem padcu (zaradi nepredvidnosti) v razpoko na snežišču pod Jalovcem, ki pa ga je preživel le z nekaj podpludbami in odrgninami, je zapisal: »Z zadoščenjem pa ugotavljam, da me niti ta nezgoda ni spravila toliko iz ravnotežja, da bi pozabil izrabiti ugodno priložnost za opazovanje zanimivih psiholoških procesov. Psihološki problemi so zame najbolj privlačni. Ko sem prišel k zavesti, ni bila moja prva skrb, kako se rešim iz pasti, marveč ta, da dožinem, kako so se v meni razvijali doživljaji. In ker se mi je posrečilo najti pri tem rešitev nekega dušeslovnega problema, me je to tako razveselilo, da sem na mah pozabil, kje sem, in sem skušal zavriskati...« (prav tam, str. 45). In še nekaj je ugotovil. Dejstvo namreč, da se planinstva in alpinizma ne naučiš iz knjig, ne iz predavanj, ne iz nauk, temveč le iz lastnih izkušenj. Že pred turo na Jalovec in ves čas potem, je bil Jug trdno prepričan, da je nespametno izpostavljati svoje življenje. Takole pravi: »Nikoli nisem šel na planine z namenom, da bom nepreviden. In vendar sem bil do skrajnosti — nepreviden. Neprevidnost je docela osebna lastnost, nekako podedovana. Ne da se niti priučiti niti s pridigami odpraviti. Uniči jo edino lastna grenka izkušnja. Srečen oni, čigar taka izkušnja ni pregrenka! (Prav tam, str. 49.) Za Jugo bi bila izkušnja pod Jalovcem kaj lahko pregrenka.

V tem istem spisu Jug prvič začne javno razmišljati o »športnem« v alpinizmu, ki mu pravi nekoliko zajedljivo kar »rekordolovstvo« in ki je postalo eno temeljnih vodil njegovega alpinističnega udejstvovanja. Po njegovem nikakor ne smemo pozabiti, da so ravno trmasti rekordolovci najbolj agilni in najbolj samostojni ljudje in bi človeštvo brez njih le slabo napredovalo. Takšni ljudje so tihi delavci, ki jim ni mar, če se z njihovimi uspehi bahajo drugi. Ljudje, ki opravljajo svoja najboljša dela in dejanja iz trme in rekordolovstva, so kljub vsemu boljši kot gnila, povprečna voda. Potem pa se mu zapiše stavek, ki poleg ostalega potrjuje že obravnavano tezo o njegovem zapostavljanju »elementa lepega«: »Gotovo je, da se večina težkih tur ne izvrši zaradi krasote planin in podobnega, s čimer se ponavadi turistika zagovarja, marveč prav iz trme in rekordolovstva.« (Prav tam, str. 49.) Jugu je torej bistvenejši jasen cilj ali

smoter kot pa zgolj doživljanje, ki nima nujno kakšnega pomembnejšega cilja, razen čustvenega sproščanja. Poglejmo samo, kaj je Jug zapisal dve leti kasneje, leta 1924 v članku »O smotru alpinizma«, objavljenem v Planinskem vestniku leta 1928. »Mnogo je alpinistov, ki sami ne vedo, čemu hodijo v hribe; zato iščejo na vseh straneh alpinizmu smotra, da bi svoje početje opravičili. Najlepši dokaz za to, kako malo si je večina turistov v tej zadevi na jasnem, je pač v tem, da je vsa alpinistična literatura prepolna pogosto pretiranih slavaspevov planinam in onim deloma resničnim, deloma pretiranim in deloma izmišljenim dobrinam, ki jih planine nudijo in radi katerih je baje treba, da se planine obiskujejo. Eni iščejo v planinah lepote, drugi zdravje, tretji religioznost itd. Če se vprašamo odkrito, zakaj gojijo ljudje sploh alpinizem, tedaj padejo vsi ti zagovori, ki hočejo biti splošnoveljavni.« (Planinski vestnik 1928, št. 1, str. 3.)

Besede o Jugovem pojmovanju samega smotra alpinizma skušamo dopolniti, zato najprej pogledajmo, kaj Jugu pomeni — plezalsko dejanje. Prave plezalne ture so po njegovem sinteza fizičnega in duševnega. »V stenah, kjer je človek postavljen vsak hip pred nove in še nepoznane probleme v tisoč variacijah, je treba iskati rešitve teh problemov in z njimi tudi samega sebe s treznim poudarkom, ki omogoča smotno ravnanje v nevarnosti. In to samostojno premišljeno iskanje izhoda iz težkega položaja, to razumno obvladovanje ovir s pomočjo moči in zmožnosti, ki so na razpolago, ravno to je činitelj, ki da plezalnim turam njihovo zanimivost in privlačno silo.« (Planinski vestnik 1924, št. 4, str. 89.) S temi programskimi besedami je Jug zaključil tretje nadaljevanje svojega najobsežnejšega objavljenega teksta — raztegnilo se je preko dveh letnikov Planinskega vestnika in bi se prav gotovo nadaljevalo, ko bi ga ne prekinila smrt (v »Plezalnih turah v vzhodnih Julijskih in Kamniških planinah«). Zdaj pa to mišljenje skušajmo dodatno razložiti s pomočjo konkretne, jasne izpovedi, zapisane v istem besedilu, le nekaj strani pred že omenjenimi besedami: »Ne dam sicer veliko na življenje samo: drugače ne bi imel tolikega zadoščenja v tem, da se izpostavljam nevarnostim in da, neodvisen od lastnih življenjskih afektov, mirno in sigurno zmagujem oviro za oviro. Nasprotno: smešno majhni se mi zde vsi, ki v oboževanju samega sebe po filistrsko pazijo, da pač ne pride njihovo malopomembno življenje v najmanjšo nevarnost. Toda če postavi človek svojemu življenju neki življenja vreden cilj in živi potem ne radi življenja samega, marveč v nadi na ta smoter, tedaj mu je težko pustiti to nado, tedaj je dolžan živeti.« (Prav tam, str. 86.)

Avtor nam skuša najbolj nazorno razložiti bistveno vsebino svojega pojmovanja alpinizma, ki ga zdaj že lahko strnemo v smiselno celoto: tveganje, zadoščenje v nevarnosti, premišljeno iskanje izhoda in življenjski smoter. Da mu nikdar ni šlo za nekakšno tveganje zaradi tveganja samega po sebi, za nevarnost zaradi nevarnosti same, je seveda moč razbrati že iz citiranega zadnjega stavka, ki ga vsebinsko in smiselno dopolnjuje ena njegovih pogosto ponavljanih misli, kot jo je v istem letniku Planinskega vestnika, v številki 10—11, na strani 237, navedel Vladimir Kajzelj: »Saj jaz se ne morem in ne smem ubiti! Preveč dela me še čaka, dela do pozne starosti.« Žal še tako neuklonljiva volja in še tako trdno prepričanje o utemeljenosti lastnega početja nista bila dovolj, ko sta se srečala sicer močna osebnost in trenutek, ki mu ta osebnost ni bila več kos. Tam, kjer je iskal potrditve v pravilnost svoje življenjske opredelitve, je bila smrt hitrejša. Meje med razumskim dojemanjem in nagoniskim doživljanjem, ki ga je kot znanstvenika scela zaposlovala, tisti hip, ko jo je prestopil, ni mogel več analitično razložiti.

Skušajmo strniti povedano in pogledajmo, kakšno je, iz različnih zornih kotov osvetljeno, celostno Jugovo pojmovanje alpinizma, ki ga je, kot smo videli, etično visoko cenil in ga postavljal delu ob bok. Zanj je bil alpinizem potreba po smotrnem plezanju, kjer se z razumom obvladuje položaj in ne nekakšno zaganjanje brez razsodka, kjer se prepušča rezultat usodi in ne lastni volji. Jug ni plezal iz strasti, marveč zaradi svoje odločnosti in kadar se je odločil, se do skrajnosti ni umaknil. Tudi na svojem zadnjem vzponu ne. Po njegovem mnenju je bil temeljni motiv, ki je gnal prve alpiniste v gore, »njihovo stremljenje po prvenstvu, volja do zmag nad čim večjimi ovirami in nevarnostmi.« (Planinski vestnik 1928, št. 1, str. 3.) Alpinizem je preizkuševalnica volje in tovariške zvestobe, zato zahteva močne in ne cimerave ljudi. Alpinizem je bistvena predpostavka Jugovega življenja, ki mu ne da miru in v njem budi hrepenenje — vedno le dalje in dalje. »Mnogi so mi že rekli, da me je ledišče opomnilo, stena me bo nekoč — pomirila... Mogoče je, saj me je že mnogokrat rešilo golo naključje. Toda živeti življenje brez vedno večjih uspehov, brez vedno večjih zmag nad samim seboj in vsem, kar je ovira tvoji poštenji volji, torej tudi ovira napredku in popolnjevanju, to se pravi kljub domišljivosti živeti življenje enodnevnice ali pa kvečjemu majčkenega »človeka«, duševnega pritlikavca. Kdor pa hoče biti ponosen nase, ne sme biti majčken, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade! Samostojnemu in ponosnemu človeku je najhujše, če mora na tistem polju človeškega udejstvovanja, v katerem on vidi smoter svojega življenja, biti na drugem ali še slabšem mestu. Zato pa ne sme trepetati, mora znati žrtvovati; brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine.« (Planinski vestnik 1925, št. 3, str. 63.)

Naj sklenem to kratko potovanje skozi delo dr. Klementa Juga z besedami, ki jih je mrtvemu prijatelju namenil Janez Kveder: »Ne sme se trditi, da je vzgojil v sebi le neko strast do gora, željo do užitka, kar miče večino hribolazcev. Poznali smo ga kot vztrajnega samovoljnika, ki mu je bil ideal vzgoja volje in energije ter stremljenje po uspehih, ne zunanjih, ampak notranjih, popolnoma duševnih. V to mu je služilo samozatajevanje, opreznost in pogum; le nesrečen, nikdar pojasnjen slučaj je moral biti vzrok njegovemu padcu. Kakršen na turah, tak je moral biti tudi v zasebnem življenju. Njegov značaj ni poznal neodkritosti; vsikdar je jasno izrazil svoje posebno mnenje. Smisel življenja mu je tvorilo izpopolnjevanje osebnosti; ta njegova zavest se je, nekako omalovažujoč vse drugo, povzdigovala nad tovariši. Vir te samozvesti ni bila bahavost, ampak zavest o trdni volji in značajnosti.« (Planinski vestnik 1924, št. 10—11, str. 255.)

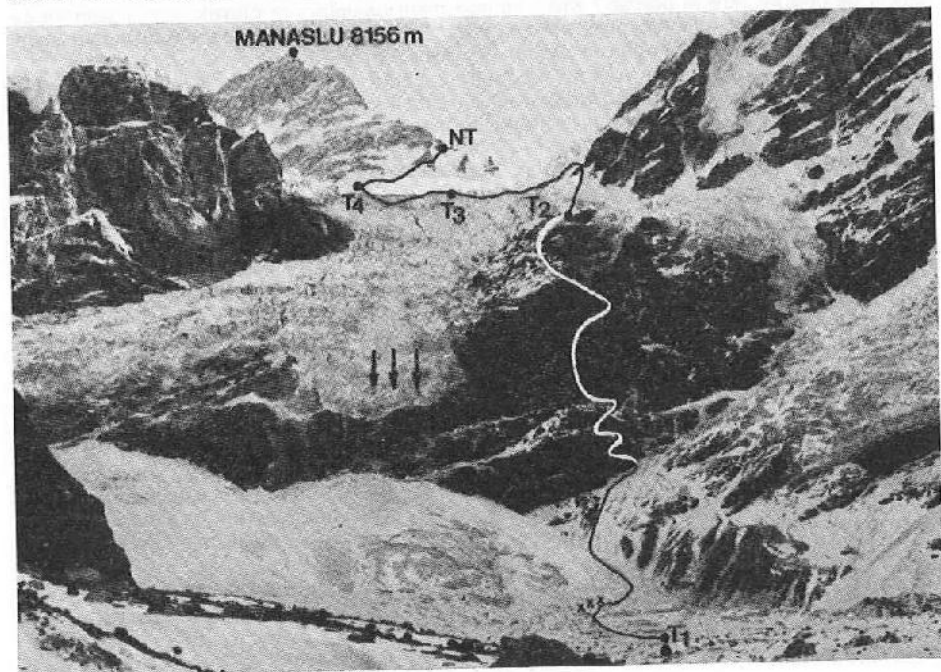
II.

Hiter razvoj slovenskega povojnega alpinizma je prevrednotil vrsto vrednot, predvsem etičnih, tako v alpinizmu samem kot tudi širše v planinskem gibanju nasploh. Seveda ima tudi to povojno obdobje, razlezajoče se preko štirih desetletij, nekaj izrazitih vrhunccev, med katerimi je zadnji — uveljavitev v svetovnih velegorstvih in prodor v svetovni kakovostni vrh — uresničil in udeležil želje in prizadevanja vseh slovenskih alpinističnih rodov od Jugovega dalje. Zapisal sem — od Juga in njegove generacije dalje, zato naj dodam, da je prav on s svojim delom ostal svetel vzor vsem slovenskim alpinistom, tudi tem najmlajšim, ki zdaj uveljavljajo prosto plezanje, z njim pa vnašajo v alpinizem izrazito športni element. V alpinizem, ki so ga nekoč, v skalaških časih, pojmovali kot kulturno dejanje (glej uvodnik v *Naš alpinizem*).

Kakšen je bil (je še) Jugov vpliv (tukaj si dovolim govoriti o vplivu zgolj posplošeno) na povojne alpinistične rodove? Poglejmo, kako odseva v eni najmočnejših osebnosti našega povojnega alpinizma, v Marku Dularju, ki je v svojem »Razmišljanju o slovenskem alpinizmu« zapisal, da je »lik plezalca-ekstremista lik močne osebnosti, kajti najtežje stene zahtevajo trdno voljo, do neke mere trmoglavost, do skrajnosti razgibano mišičevje in najvišjo moralo, ki daje končno tudi impulze vsemu plezalcu delovanju«. (Citirano po objavi v zborniku »Planinsko berilo«, str. 34.) Sleherni pozorni bralec bo v tem stavku zaznal velik, čeprav morda navzven prikrit Jugov vpliv, če pa že ne vpliv, pa vsaj izrazito podobnost v mislenski praksi dveh alpinistov, ki sta pisala več kot tri desetletja vsaksebi (Jug v prvi polovici 20. let, Dular konec 50. let).

T₁ = tabor I, 4700 m; T₂ = tabor II, 5300 m; T₃ = tabor III, 5700 m; T₄ = tabor IV, 6500 m; NT = najvišje dosežena točka, 7030 m

Foto V. Grošelj

O alpinizmu pa ni pisal le Marko Dular, pisalo jih je veliko in veliko jih še vedno piše. Med tistimi pa, ki so v alpinizmu prišli najvišje in dosegli gornjo skrajnostno mejo, če na to zremo z očmi našega časa, je tistih, ki so spoznali najgloblje bistvo alpinizma le malo. Naj omenim le najznačilnejše. Predvsem v akcijsko memoriranje se je usmeril Ante Mahkota, v izrazito personalistično meditativno smer je šel Danilo Cedilnik, v eksistencialno, življenju povsem predano pa Nejc Zaplotnik, vseh ostalih, katerih knjige in članki govorijo o njihovem odnosu do alpinizma, pa tukaj ne omenjam, ker to pač ni moj namen, hkrati pa tudi njihova sporočilnost ne sega globlje v obravnavano snov. Zlasti Zaplotnik je alpinistično rasel s svojim pisanjem o alpinizmu in hkrati o sebi, kajti že prve njegove korake na gorska brezpotja je spremljal hkrati vrednostni premislek, sprva naiven, celo nebogljjen, a vendar premislek, kasneje pa vse bolj domišljen, bolj kompleksen in zato ni nič nenavadnega, da njegovo temeljno literarno delo, njegova avtobiografska »Pot«, napisana v avtorjevih poznih dvajsetih letih, ko je že prehajal v trideseta (izšla je leta 1981), sega daleč nazaj v avtorjevo otroštvo. V »Poti« beremo opis njegovega prvega planinskega izleta: »Moja prva, velika tura se je zame končala dokaj klavirno: prišel sem sicer sila korajžno na Grintavec, ko pa smo se hoteli spustiti na jezersko stran, sem na izpostavljenem grebenu postal zelen od strahu, držal sem se za jeklenico in s prestrašenimi očmi skušal potlačiti dvigajočo se notranjost. Florijan me je moral odpeljati nazaj na Kokršsko sedlo.« (Pot, Cankarjeva založba, Ljubljana 1981, str. 10.) Takrat je bilo Zaplotniku devet let, osem let kasneje, ko mu je bilo sedemnajst let, pa je z odločnimi koraki vstopil v svet strme alpinistike, v svet, ki ga je tudi sam rad poimenoval kot »svet na robu mogočega«.

Leta 1972, torej natanko petdeset let po Jugu (1922), se Nejc Zaplotnik prvič pojavi v Planinskem vestniku. »Sam« je naslov njegovega članka v 12. številki, v katerem opisuje svoje prve alpinistične korake, predvsem pa znotraj lastnih misljenjskih razsežij tudi prvič opredeli svoj alpinistični curriculum vitae, ko najpoprej, preden sploh prvič zapiše lastno besedo, navede besedo svojega velikega vzornika Hermanna Buhla, vzornika tudi v samohodništvu. Potem pa je v tem svojem prvem tekstu zapisal stavek, ki ga je kot akcijski program spremljal vsa leta njegovega alpinističnega udejstvovanja: »In samohodništvo je višek alpinizma.« (Planinski vestnik 1972, št. 12, str. 563.) Dalje pa je na isti strani to svoje prepričanje tudi povsem racionalno razložil, ko je dejal, da se ne igra z življenjem tisti, ki sicer živi sredi nevarnosti, vendar jih pozna in je nanje pripravljen. Tu je nadaljeval: »Ali ni končno vsak človek sam pri sebi potreben potrdila, da ni le del množice, da ni le številka, in če najde področje, ki ga dviga iz množice, se ga bo oprjel, čeprav kdo kaže za njim, da je nezdrav, da je posebej in celo samomorilec. Ali niso mnogo bolj nepremišljene obsodbe, ki lete nanj, kakor pa njegovo početje? Ali ni pretežka obsodba nekomu reči samomorilec, nekomu, ki v 20. stoletju še živi z naravo, ki mu gore pomenijo življenje, ki se mu ob sončnem zahodu še otožno zgane v srcu, ki še zna jokati z dežnimi kapljami in se smejati v sončnem jutru, ki zna garati, pa čeprav zato ni plačan? Kako mnogo manj osamljen je človek, kadar sam stopa po težki skalni poti ali sam proti vrhu v snežnem metežu, kakor pa biti v mestu sredi družbe, sredi zlaganega smeha in sreče.« (Ibidem, str. 563.)

Iz Zaplotnika že od vsega (publicističnega) začetka seva pristno hrepenenje, kar bi morda lahko, čeprav ne najbolj neposredno, označili z Baudelaireovimi besedami: »Malheureux peut-être l'homme, mais heureux l'artiste que le désir déchire!« — »Nesrečen je morda človek, toda srečen umetnik, ki ga razjeda hrepenenje.« (Charles Baudelaire: *Le Spleen de Paris*, *Le Livre de Poche*, Paris 1972, str. 141.) Hrepenenje polna je sleherni Zaplotnikova poved, ki govori o trenutkih v gorah, sleherni stavek je kot slikarjeva poteza na platno, kjer se iz ideje, iz zamisli, rojeva podoba, mojstrska celota. Seveda, če slikar zna opazovati, za Zaplotnika pa velja, da je po svetu hodil z odprtimi očmi. Njegovi stavki, kakršen je: »Debela peč. Jesen se počasi tihotapi v gore, macesni rdijo, sive megle nosijo dež iz trentarskih gor.« (Planinski vestnik 1975, št. 1, str. 4), razkrivajo svojega avtorja kot zaljubljenca v tisto lepoto, ki jo lahko v vsej njeni prelesti ponudi le narava. In v njena zavetja se Zaplotnik zateka sleherni svoj prosti trenutek. »Najraje bi pokleknil in kakor Dmitrij Karamazov zagrebel prste v toplo mamico Zemljo in pritisnil svoje vroče čelo na dehtečo prst. Kaj iščemo otroci dvajsetega stoletja? Kaj nas neprestano vleče skozi temne gozdove k belim stenam, da je narava večna in da so le ljudje minljivi. To pa je že filozofska opredelitev, ki le na prvi pogled govori zoper človeka in naravi v prid, globlji premislek pa nas opomni, da Zaplotnik s tem stavkom postavlja v ospredje tudi človeka kot (najpopolnejši) del ali proizvod narave. Seveda naravnega, človeškega in ne razčlovečenega človeka, torej subjekta, nikakor pa ne objekta civilizacijske evforije.

Pojdimo za Zaplotnikom po njegovi »Poti«. Ta njegov gorniški življenjepis, kakršnega ni napisalo veliko alpinistov, je izpoved bogatega življenjskega utripa, izpoved osebnosti, ki so ji gore ves čas dajale tisto, kar so vsi ostali v mestih že davno izgubili. Zaplotnik je postal del naravnega okolja, v katerega je zahajal iz dneva v dan. Tako,

Spominski plošči
v baznem taboru. Leva
je posvečena Andlju
Schlicku in Franzu
Jägerju, ki sta se
ponesrečila
na Manasluju leta 1972
Foto V. Grošelj

kot so se ljudje morali tisočletja prilagajati naravi in iz nje črpati moč za življenje, tako tudi Zaplotnik ni poniknil, se ni utopil v veletoku vsakdanje naglice zgolj životarjenja. Takrat pa, ko je vsa ta protislovja v sebi in okoli sebe spravil v (literarni) red, je spoznal, da ima kaj povedati. In je zapisal svoj življenjski credo: »Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.« (Pot, str. 23.) Kratko, a zgovorno. Pot, moja pot v življenje in skozi življenje, »my way of life«. Ta pot je potovanje, na katerem si Zaplotnik ne prizanaša, na njej ne prenese nikakršnega samoljubja; en sam asketizem ga je, strogost do samega sebe in do sopotnikov. Trdo, kruto načelo, ki se ga lahko brez odstopanj drže le najbolj odločni, najbolj samodisciplinirani ljudje, ki pa po drugi strani institucionalne discipline sploh ne prenašajo. Z njo se kvečjemu sprijaznijo glede na okoliščine, vendar je nikdar ne sprejemajo za svojo notranjo normo. Zanje velja le disciplina v lastnem početju in zaradi nje lahko vse svoje življenje podredijo tem strogim pravilom.

»Only for dogs and alpinists!!!« Ta angloameriški smisel za humor, ali pa morda kar za realnost, v obliki oglasne table zapisan pri vходу v alpinistični tabor pod prepadnimi stenami kalifornijske gorske doline Yosemite, kjer so Zaplotnik in njegovi prijatelji pred leti opravili vrsto izvrstnih vzponov, bi lahko uporabili za nekakšen skupni ime-novalec razmišljanj o alpinizmu, ki nimajo veliko ali pa nič skupnega z »uradnimi« dogmami in nekakšnimi večnimi resnicami, kakršnih ne manjka v evropski planinsko-alpinistični literaturi in publicistiki. »Le za pse in alpiniste!« Zakaj pa ne? Mar ni to pravzaprav čisto pristržno opozorilo na alpinistovo posebnost, na tisti njegov »alter ego«, ki ves čas beži iz utesnjene, polikane vsakdanjosti, v neko drugo realnost konkretnih človeških odnosov, brez olepšavanj in nečimrne kozmetike. V svet, ki je le za »nepri-lagojene«, med katerimi pa je po nekakšnem notranjem nagonu dogajanja samega v vseh okoljih tega sveta, ki alpinizem poznajo, veliko najbolj civiliziranih, mislečih, izobraženih osebnosti, subjektov (ne objektov) postmodernistične, fiziki bi rekli — jedrske sodobnosti. Prehod iz tega sveta, ki je »le za pse in alpiniste«, nazaj v svet vsakdanjosti pa sploh ni preprost, ni lahak. Poglejmo k Zaplotniku: »Dolga, prašna pot je za menoj. Toda sedaj, ko utrujen, raztrgan in sam sebi tuj popotnik stojim na pragu, ne morem zbrati dovolj poguma, da bi potkal in vstopil. Le toliko postojim, da mi praznina zaprtih vrat odtuji še tiste ljudi, ki sem jih ljubil, nato jim pokažem hrbet in drsajočih korakov krenem naprej. Kam? Sam sebi naproti!« (Pot, str. 203.) Človeku, alpinistu, kakršen je Zaplotnik, misli vedno uhajajo domov, kadar je v gorah, in v gore, kadar je doma, zato pravi, da so zanj v življenju le delo, otroci in gore resnično pomembni, mimo njih pa nič, za kar bi se bilo vredno truditi in živeti. Torej so gore le del pomembnostne triade, so tudi drugi lepi trenutki: »Če bi bil v alpinizmu profesio-nalizem, ne vem, kako bi bilo z menoj. V gorah ne prenesem obveznosti, razen tistih, ki jih narekuje tovarištvo.« (Pot, str. 128.)

Alpinizem pa ga spodbuja k (neuniformiranemu) mišljenju, ki vodi v pojmovanje, ka-kršnih do Zaplotnika nismo pogosto prebirali, vsaj na Slovenskem ne. Predvsem pa Zaplotnik, kot sem že omenil, vidi v »samohodstvu višek alpinizma«. To trditev je zapisal leta 1972, osem let kasneje pa je za »Alpinistične razglede« napisal članek o prostem plezanju, »/Duty/ free climbing«, kjer beremo tudi naslednje besede: »Prосто plezanje je dvignilo etiko in estetiko v alpinizmu, izboljšalo sisteme ocenjevanja, brez

smisla pa je govoriti, da je izpodrinilo tehniko.« (Alpinistični razgledi 1980, št. 7, str. 9.) S temi besedami sicer ne korigira tistih izpred osmih let, s katerimi je izrekel sodbo o samohodstvu, jih pa dopolnjuje, zato pogledajmo še, kaj je o samohodstvu (soliranju) zapisal v naslednjem članku za »Alpinistične razgled«, ki je izšel dve leti kasneje pod naslovom »Nekaj kupljenih in nekaj pridelanih misli«. Tam Zaplotnik pravi takole: »Soliranje je zame stopnica več v osebnem alpinističnem razvoju. V kateremkoli področju alpinizma bom vedno tisto, kar bom sposoben opraviti v navezi, skušal doseči tudi sam. Kaj v resnici dosežeš, je skupek mnogih dejavnikov, važno je le, da se vedno skušaš čimbolj približati sanjam, šele potem lahko tudi resničnost postane lepa. Vedno soliram brez varovanja; če bi čutil potrebo po varovanju, potem bi se te smeri lotil v navezi, kjer je varovanje preprostejše. Plezam tako zbran, da z vsem svojim bistvom možnost padca popolnoma izključim.« (Alpinistični razgledi 1982, št. 15, str. 16.) Tako avtor podčrtuje lastno prepričanje in ob njem navaja vrsto »sposojenih misli« kot v dokaz, da v svetu še zdaleč ni sam, ko gre za pozitiven odnos do samohodstva oziroma soliranja. Hkrati pa se ob branju omenjenih dveh člankov lahko prepričamo, kako je Zaplotnik verjel, da obe disciplini, »prosto plezanje« in »samohodstvo« sodita med vrhunska alpinistična dejanja. Zdaj že lahko doženemo, da je Zaplotnikovo pojmovanje vrhunskih (skrajnostnih) vrst plezanja, alpinizma, pravzaprav zgovorna (psihološka in tudi filozofska) analiza tveganega dejanja, znotraj katerega je sleherni gib, sleherni napredovanje v celoti odvisno od duhovne zbranosti, ki temelji na spoznavanju samega sebe, na obvladovanju lastnih odsekov v prostoru, predvsem seveda strahu, ki pa ga človek lahko ukroti predvsem z voljo. Z voljo do vrednotenja lastne bivanjske prakse. Za konec pa naj še enkrat omenim eno bistvenih Zaplotnikovih intimnih razmerij v okviru njegove triade: gore, delo, otroci — njegovo nenehno iskanje lepote v vsem, kar ga je obdajalo. Nič bi ne pretiraval, če bi zapisal, da je bil estet, o čemer pa sam glasno ni nikdar razmišljal, ker je tako opredelitev prav gotovo imel za svojo, izključno intimno razmerje. Pa vendar vsaj takrat, ko je pisal, ni mogel povsem mimo njega. Ogledajmo si eno izmed značilnejših misli v njegovi »Poti«: »Kako lep je svet, če si se moral za doživetje lepote pošteno potruditi. Alpinizem je kakor umetnost: v delo vložiš vse svoje moči, vso svojo dušo, pozabiš na vse, živiš le še za meter pred seboj in ko stojiš utrujen na zasneženem vrhu in te sonce ogreva, čutiš v sebi lepoto, ki je ne znaš opisati.« (Pot, str. 38.) Tu, na tej točki, kjer je napor smisel in le, če ima za cilj doživetje lepote, pa se začneta srečevati Jug in Zaplotnik. Začenjata, in na tej točki zato, ker se prav pri opredeljevanju končnega smisla alpinističnega dejanja, ki ga Zaplotnik umeva kot doživetje lepote, Jug pa kot potrditev lastne volje in lastnega jaza, najbolj razhajata. S teh različnih pojmovnih polov se začneta potovanja k njunemu srečanju.

III.

Naj se zdaj povrnem k besedam, ki sem jih zapisal v uvodu. Tam piše, da *Klement Jug* vseskozi, ko piše o alpinizmu, ostaja strog etik, medtem ko *Nejc Zaplotnik*, kadar piše o alpinizmu, hodi po poteh romantike, ki pa jo tam, kjer filozofsko razmišlja, zamenja z eksistencializmom in filozofijo življenja. Zdaj pa naj dodam še, da v nasprotju z Jugom ves čas ostaja svoboden estetik. Torej: strogi etik versus svoboden estetik. Kako to razumeti? Jug kot filozof stremjenja (volje) na eni strani in Zaplotnik kot izpovedovalec hrepenenja na drugi. Stremjenja kot postavljanje volje vse druge oblike, težnja k absolutnemu in hrepenenja kot tiste notranje, subjektivne težnje, ki razpira in razširja meje človekovih možnosti. Tako, kot je stremljenje v svoji popolnosti *najvišje*, je hrepenenje *najgloblje*. Zato filozofija (metafizika) stremjenja in poezija hrepenenja nimata istih poti. Tu sta si torej Jug in Zaplotnik vsaksebi.

Iz vse Jugove dejavnosti je razvidno, piše dr. Mirko Kajzelj, da ni plezal iz estetskih motivov, da bi občudoval lepote gorske pokrajine, temveč je bil njegov motiv etičen. (Glej: *Ob 50-letnici smrti dr. Klementa Juga*, Planinski vestnik 1974, št. 12, str. 648.) Plezal je zato, ker mu je osvajanje (še neobvladanih) sten pomenilo, kot je v uvodu k Jugovim »Zbranim planinskim spisom« zapisal dr. Vladimir Bartol, pomembno preizkuševalnico in utrjevalnico njegovih moči za velik življenjski boj. Po drugi strani pa Zaplotnik zapiše, da je alpinizem kot umetnost in ves njegov opus je uravnan v to smer, ubran na ta kontrapunkt. Slehera stran njegove »Poti« je polna občutenja lepote, kajti lepo ni le tisto prelesto, vzvišeno, temveč tudi tisto turbno, polno znoja in naporov, garanja in zmrzovanja, polno padanj in ponovnih vstajanj, skratka vsega, kar sodi k celovitemu alpinističnemu dejanju in česar Zaplotnik nikdar ne obžaluje. Ne, celo ponavlja z Edith Piaf: »Je ne regrette rien«, hkrati pa svoje bivanje utemeljuje v alpinizmu kot načinu življenja. »Nisem se mogel več deliti, alpinizem mi ni mogel ostati niti konjiček, niti šport, postal mi je način življenja.« (Pot, str. 43.) Zato bi, kot sam pravi, neke v svoji notranjosti, skrito, rad odpiral oči ljudem, ki slepi tavajo po mravljiščih mestnih ulic, zaverovani v stehinizirano, zmaterializirano, plehnato, polo-

ščeno, požigosano in popredalčkano civilizacijo, torej v nekaj, kar je v njem samem umrlo prej, preden se je sploh rodilo. Odpiral bi ljudem oči za — lepoto.

Lepota, ki je Jug ni iskal v alpinizmu pa je, kolikor sprejememo tezo, da je v sleherno umetnost vkomponirana tudi razsežnost lepega, vstopila v njegova dela takorekoč skozi »stranska vrata«. Z njo se namreč srečujemo, ko beremo njegovo mojstrsko publicistiko, ki je zbudila s svojo sugestivnostjo in kritičnostjo veliko pozornost. Ti spisi so po mnenju Vladimirja Bartola, ki je bil tudi sam pomemben pisatelj, najboljše, kar je bilo do takrat pri nas napisanega v planinsko-alpinistični literaturi. V njih se odraža magična sila nenavadne osebnosti, predvsem pa so pričevanje naše prve povojne (I. svetovna vojna) generacije. V njih nam je Jug pokazal, kje je za sodobnega slovenskega alpinista preizkuševalnica trdnosti volje in živcev. Kje? V strmih stenah! Z drugimi lahko tekmuje v duhu, v kulturi, a tudi za tako tekmovalje potrebujemo tako pogum kot samozavest in ne nazadnje samostojnost. Duhu, ki nas je dolga stoletja dušil, duhu malodušja, je Klement Jug napovedal boj in zabil prvi klin v njegovo utrdbo. Sporočil je prihodnjim rodovom, da naj postanejo trdoživi, samosvoji in močni. Takšna je okostnica Jugove zapuščine. Čeprav, če zremo skozi optiko nazorske opredelitve, stojita Jug in Zaplotnik vsaksebi, pa se, če vzamemo njuni sporočili sodobnikom in prihodnjim rodovom, dopolnjujeta in tako ustvarjata tisto celoto, ki je kot posameznika zaradi različnih zgodovinskih okoliščin njegova ustvarjalnega akta, ne moreta zaobjeti in udejanjiti.

Smo torej na ničelni točki zbliževanja obeh alpinistov-pisateljev (»au point zéro du rapprocher« kot bi lahko parafrazirali Lacanovo ničelno točko želje, »au point zéro du désir«, v J. Lacan, *Écrits*, Pariz 1966, str. 46). Jugu je bil alpinizem boj; boj, brez katerega ni zmage, brez zmage pa ni resnične veličine, medtem, ko je bil Zaplotniku alpinizem življenje samo. Jugu je tudi pri alpinističnem dejanju determinirala njegova znanstvena metoda, Zaplotnika pa življenje s svojimi tisočeriimi variacijami. Oba pa sta se alpinizmu popolnoma predala in zanj — izgorela. Prvi v triglavskih strminah, drugi pa pod mogočnimi himalajskimi pobočji. Hodila sta vsak svojo alpinistično pot, vendar ne le zaradi časovne ločnice, temveč tudi zaradi različnih pojmovanj. Sešla pa sta se prav na vrhu, pri tistem najpopolnejšem alpinističnem dejanju, ki mu pravimo samohodstvo (ali sodobneje: soliranje), torej tam, kjer se srečujejo vsi tisti, ki jih mika alpinistično prvenstvo. Ko Jug in Zaplotnik »solirata«, sta oba do skrajnosti zbrana, oba prav nič ne dvomita vase in nimata časa za nič drugega, kot zgolj za plezanje samo. Njuna volja je na preizkušnji, kakršno njune osebnostne lastnosti absolutno potrebujejo in se skozi pot potrjujejo. Oba se zavedata, da opravljata najpopolnejši alpinistični akt. Akt, po katerem je alpinizem tista največja, najpomembnejša uresničitev njegova bivanja.

Jugu odpravska izkušnja, ki je bila Nejcu tako blizu, ni bila dana. Živel je pač v času, ko slovenski alpinisti o tej obliki alpinizma vsaj glasno še niso razmišljali. Zato tukaj omenjam le, da je bil tudi na odpravah Zaplotniku najvišji zakon — zakon tovarištva. Tovarištvo mu je bila najvišja dolžnost, z gotovostjo pa je moč sklepati, da bi Jug odpravarstvo jemal kot nadvse resno delo, ki bi mu mnogo pomenilo tudi na znanstvenem področju.

Preden končam to potovanje po Jugovih in Zaplotnikovih poteh, naj povem še, da vprašanja samodestruktivnosti (samomorilstva), ki se je pojavljalo v zvezi z Jugovim nesrečnim koncem, se potem večkrat obudilo in aktualiziralo, dokler ga ni v enem svojih spisov zavrnil tudi Zaplotnik sam, zavestno in namenoma nisem obravnaval kot resnejšo domnevo. Lahko bi jo sicer imel v mislih prej, preden sem se lotil temeljitejšega branja spisov obeh avtorjev, potem pa nič več, kajti skorajda sleherni beseda v teh besedilih govori življenju v prid; seveda življenju, ki ima pred seboj jasno začrtan cilj. Jugovo in Zaplotnikovo življenje je imelo takšna cilja. Toda zgodilo se je, kajti gora je hotela, ostaja pa zavest, da njuni življenji nista bili izliti v pesek, kot je nekoč, pred mnogimi leti zapisal Klement Jug.

Vinjeta J. Vogelnik

TRIGLAVSKI DOM, PLOD VZAJEMNOSTI IN USTVARJALNEGA DELA

GREGOR KLANČNIK

Največja obveza jubilejnega leta slovenskega planinstva, prenova in povečanje Triglavskega doma na Kredarici, je izpolnjena. Z otvoritvijo se je ponovil dogodek izpred 87 let, ko so gornikom izročili Aljažev »podvig« — Triglavsko kočo in prvo slovensko visokogorsko izhodišče.

Od svojega rojstva, 10. avgusta 1896, je ta najvišja gorska postojanka deležna večkratne obnove, prvič leta 1910, drugič leta 1954 in tretjič — letos.

Priprave za tokratno obnovo so pričeli leta 1972, dve leti pozneje je bil že znan glavni projekt in zasnovana oskrbovalna žičnica iz Krme. Naloga je bila prezahtevna, zato je leta 1979 RK SZDL ustanovila poseben akcijski odbor; med planince je prišla tudi brošura Triglavski dom na Kredarici nekdanj, danes in v prihodnje, delo na objektu pa se je začelo 25. septembra 1980, ko je investitor, PD Ljubljana-Matica, imenoval nov gradbeni odbor in vodjo projekta.

Prva ugotovitev ob vstopu v petletno obdobje 1981—1985, v katerem naj bi bil projekt uresničen, je bila, da je na račun za Triglavski dom prispelo le 5,7 milijona dinarjev; da bi naložba po načrtih iz leta 1974 veljala okoli 140 milijonov dinarjev; da za investicijo še niso bila pridobljena soglasja in dovoljenja.

Jasno je bilo, da tako mnogo denarja s prostovoljnimi prispevki ne bo mogoče zbrati in treba je bilo koncept gradnje spremeniti, tako da bi odpadla zamisel o dovozni žičnici, v povečanem domu pa bi obdržali značilnosti visokogorske postojanke. Dogodki so takole potekali: 19. 6. 1981 je akcijski odbor na svoji zadnji seji sprejel spremembo koncepta gradnje; 24. 6. je gradbeni odbor odobril novo projektno nalogo; 27. 7. je GO PZS potrdil novo izvedbo projekta; 7. 10. je gradbeni odbor izbral za idejno zasnovo gradnje zamisel ing. arh. Milana Žepića; 14. 11. je skupščina PZS soglašala z novim idejnim projektom in odprla nov krog namenskega zbiranja denarja; 15. 1. 1982 je BUSP Jesenice izdelal lokacijsko dokumentacijo; 10. 3. je SO Jesenice izdala lokacijsko dovoljenje; 31. 3. je Projektivni biro SGP Gradbinec iz Kranja izročil glavni projekt; 15. 4. je izšla druga propagandna brošura Triglavski dom; 30. 4. je bil SGP Gradbinec iz Kranja izbran za izvajalca del; 16. 6. je bila z JLA sklenjena pogodba za helikopterske storitve, 18. 6. pa z RSNZ; 24. 6. je SDK izdala potrdilo za novogradnjo Doma v obsegu 35 milijonov dinarjev; 28. 6. so se pričela dela na novem delu Doma; 4. 8. je SO Jesenice izdala gradbeno dovoljenje za celotni projekt; 27. 9. so dela za leto 1982 zaključili; 15. 1. 1983 je bila izdana tretja brošura Triglavski dom; 15. 3. je bila sklenjena pogodba z dobavitelji opreme; 15. 4. je prevzel ak. kipar Stojan Batič brezplačno v izdelavo doprsni kip Jakoba Aljaža; 6. 6. so spet začeli delati; 16. 6. je SDK izdala potrdilo za obnovo starega dela Doma v obsegu 21,8 milijonov dinarjev; 1. 7. se je začela akcija za pridobivanje posteljnine, gospodinjske opreme, jedilnega pribora, steklenine in drugega drobnega inventarja; 13. 9. je komisija SO Jesenice opravila tehnični pregled; 17. 9. je bil Triglavski dom odprt in je bil tako sklep PZS uresničen še pred rokom!

Posodobitev Triglavskega doma je bila uresničena, čeprav projekt ni bil vključen v srednjeročni plan 1981—1985 in kljub stabilizacijskim težavam, in to v dveh letnih sezonah in šestih mesecih. Dom ima 180 ležišč in hkrati lahko gosti do 300 planincev. Ima GRS izhodišče in stalni meteorološki observatorij.

Obseg naložbe je s stroški financiranja vred okrog 75 milijonov dinarjev. Vsa potrebna sredstva bodo v celoti pokrita z nabiralno akcijo in zato Triglavski dom ne bo obremenjen z anuitetami.

Zaključek: Odstop od prvotnega načrta je bil nujen. Učinkovitost gradnje je povečala dotok sredstev, tako je leta 1982 na novo prispelo 30 %, leta 1983 pa 70 % sredstev. Pospešena gradnja je zmanjšala inflacijske podražitve. Struktura zbranih sredstev je takale: 70 % so prispevali OZD in drugi koristniki družbenih sredstev, 16 % republiška in občinske TKS Slovenije, 14 % pa neposredno občani. Največ so torej prispevali delavci z odločanjem na referendumih. Planinci so pri zbiranju sodelovali tudi tako, da so oblikovali po OZD razporeditve, med občani pa s prodajo srečk in spominkov.

Z odkritjem doprsnega kipa Jakoba Aljaža, ki je pred stoletjem odpiral vrata »kraljestva Zlatoroga«, Triglavu ohranil slovensko podobo, narodu vdahnil ponos, gorništvu pa dal krila, smo planinci poravnali tudi polstoletni dolg.

Dopolnilna dela pri odpravljanju pomanjkljivosti, predelavi stare kuhinje v bivalni prostor in urejanje okolice, bodo potekala tudi v letu 1984. V načrtu je tudi nov helidrom z ne-

posredno povezavo z gospodarskim prostorom za domom. S sklepnim računom sklada za Triglavski dom bo naloga v celoti opravljena. Ob obletnici v letu 1984 bodo v predverju odkrili zahvalno ploščo z imeni velikih darovalcev.

Ob bogati narodno obrambni preteklosti in plodni gorniški sedanosti smo Triglavskemu domu dodali še novo podobo, dokaz samoupravne ustvarjalnosti in zagotovljene uspešne prihodnosti.

JEZERO ZALJUBLJENCEV

DR. LEV SVETEK

Spomini, spomini, spomini... Kakor lahni metuljčki ste, ki se spreletavajo brezšumno v trenutkih tišine in spokojnosti okoli človeka. Z leti jih je seveda vedno več in tem ljubši so, kolikor bolj daleč v preteklost te vabijo. Spomine, posebej tiste prijetne, intimno osrečujoče, bi človek najraje kar ujel z roko, jih priklical nazaj, jih zadržal ali celo spet doživel. Eden od takih spominov živi v meni že dolgo; je spomin na neznatno, a izredno ljubko gorsko jezerce. Hranim ga globoko v srcu in nedavno tega sem ga spet podoživel z neznansko silovitostjo. Doživetje, ki me prevzema še sedaj, ko pišem te vrstice in jih tako dajem na voljo tudi drugim ljubiteljem gora in gorskih jezer.

* * *

Planinska jezera so navadno za planinca posebej privlačna. Mati narava jih je položila večinoma v skrite, težko dostopne kotičke, visoko v odmaknjene planinske kraje; še neoskrunjena so, tirkizno zelena, in ko jih obišeš, utrujeni planinski popotnik, te pozdravijo kakor starega znanca, odžejajo te s svojo ledenomrzlo vodo in ohladijo s svojo osvežilno kopeljo. Skoraj z bolečino v srcu se ločiš od njih, ko te sproščeni korak spet ponese v nove kraje, med nova planinska doživetja.

Niso vsa planinska jezera enako znamenita, niti niso enako odmaknjena od sveta, niso enako velika, in niti se ne enačijo po legi, kamor jih je nekoč odložila pradavna prvinska sila. Večina oddaljenih, skritih planinskih jezer seveda ne slovi tako kot na primer znana Sedmera triglavska jezera ali pa vedno bolj znamenita Krnska jezera pa Planšarsko jezero na Jezerskem, jezera na Pohorju in še nekatera druga. Po drugi strani pa prav intimnost manjših, skritih in zato manj znanih planinskih jezer in jezer, položenih pod mogočnimi skalnimi vrhovi in grebeni, v skromnih zibelkah, ki jim planinski viharji le redkokdaj vzvalovijo mirno gladino, čustveno neznansko pritegne samotnega planinskega popotnika. Tudi taka jezerca imajo svoje obiskovalce, svoje občudovalce, ki jih nanje vežejo različni spomini in doživetja, ki ostanejo planincu v spominu do konca njegovih dni. Kakšno občutje prevzame planinskega samotarja, ko se spet zazre v kristalne vode »svojega« jezera, kakšen užitek je zlekniti se ob njem sam samcat sredi veličastnega gorskega sveta, se zamisliti v pradavne čase, ko se je jezerce izlilo kot srebrna solza izpod gorskih vršacev v svojo sedanjo zibelko, in podoživeti še enkrat prvo srečanje z njim, ki je mnogokrat že tako zelo, zelo daleč...

* * *

Tudi sam imam izbrano tako malo jezerce. Leži v objemu naših krnsko-tolminskih planin, ki mi je — poleg Krnskih jezer — ljub in drag znanec iz mladih dni, izza prelomnih časov naše zgodovine. Nanj me vože spomin, ki počiva globoko, globoko v meni in se prebudi z magično močjo ob tihih večerih, ko veter zašušti v trepetajočih vejah in ko mesec oblije sanjavo pokrajino s svojo mlečno svetlobo. Prav tako, kot je obilil pred skoraj štiridesetimi leti malo planinsko jezerce, položeno v naročje krnskih in tolminskih gora, Rdečega roba, Škofiča in Batognice, s katerim sem se tedaj prvič srečal in mu nisem še vedel imena.* Vendar nosi to jezerce zame in za nekaj mojih takratnih tovarišev, ki smo v zgodnjem poletju leta 1944 kot mladi partizani počivali na njegovem bregu, še danes posebno ime, ki so nam ga posredovali vaščani bližnjih tolminskih zaselkov in pastirji na tolminskih planšarijah — Jezero zaljubljenec.

* Gre za Jezero v Lužnici pod ostenji Rdečega roba in Škofiča.

Kako je to malo, vsekakor najmanjše krnsko jezerce prišlo do tega imena in kaj smo takratni primorski partizani doživljali ob njem v vojnem letu 1944 tistih nekaj mirnih ur predaha, o tem naj spregovorí naslednja zgodba.

* * *

Bilo je konec julija 1944, ko je majhna skupina partizanov na povratku iz Rezije in Beneške Slovenije, prekoračila greben Kolovrata, prebredla Sočo in se ustavila na planini Sleme, visoko nad Tolminom. Bili smo na poti na sedež IX. korpusa NOV in POJ, ki je bil takrat na Lokvah v Trnovskem gozdu. Prav na planini Sleme, pod mogočnimi krnskimi gorami, smo prejeli nalog korpusa, naj se odpravimo na Bovško, v predele skočnih gamsov, prelepih triglavske rož in kajpada zalih trentarskih deklet. Kaj je lepšega kot nekaj dni zatišja v odmaknjeni, romantični dolini Zgornje Soče, kjer takrat, razen v samem Bovcu, ni bilo nemških postojank niti neprestanih hajk, ki so bile tako pogostne na Primorskem, pa tudi v Beneški Sloveniji, od koder smo se pravkar vračali! Ker nam je bila, večinoma smo bili doma onstran stare jugoslovansko-italijanske meje, pot čez številne tolminske planine, planšarije in krnske grebene še neznana, smo naprosili pastirja na planini Sleme, ki je bila takrat še obljudena, naj nam svetujejo najkrajšo pot s Tolminskega na Bovško, pa naj bo ta pot še tako strma in naporna.

Zot se še spominjam starega tolminskega pastirja, ki je pretolkel že I. svetovno vojno, kako nam je nazorno opisal, kje so bile takrat avstrijske in kje italijanske postojanke, kako so Italijani zaman naskakovali utrdbe na Krmu in na okoliških vrhovih in kako jih je pometla tja do reke Piave silovita kobariška ofenziva leta 1917. Natančno nam je tudi orisal pot, ki nas bo najhitreje pripeljala na Bovško: pod grebeni Rdečega roba, Škofiča in Batognice na Krnsko sedlo, nato strmo navzdol mimo planine Polje do Velikega krnskega jezera, nato mimo planine Duplo v dolino Lepene in končno do našega cilja v odmaknjenem, zasanjanem Trento. »In nečesa ne pozabite,« nam je na koncu skrivnostno zaupal, »iti morate prav pod Rdečim robom,« pokazal nam je z večerno zarjo zlato obrobljen greben prav nasproti nas, »dokler ne pridete do malega, kristalnega čistega jezera. O tem jezercu,« nam je dejal stari pastir, »se je ohranila od davnih časov sem pretresljiva ljubezenska zgodba, ki naj vam jo povem.«

In tako smo tistega tihega julijskega večera 1944 iz ust starega tolminskega pastirja na planini Sleme prvič čuli zgodbo o skrivnosti jezera pod robovi krnskih planin. Zgodba nas je seznanila tudi z imenom, ki ga je ob tej zgodbi dobilo — »Jezero zaljublencev«!

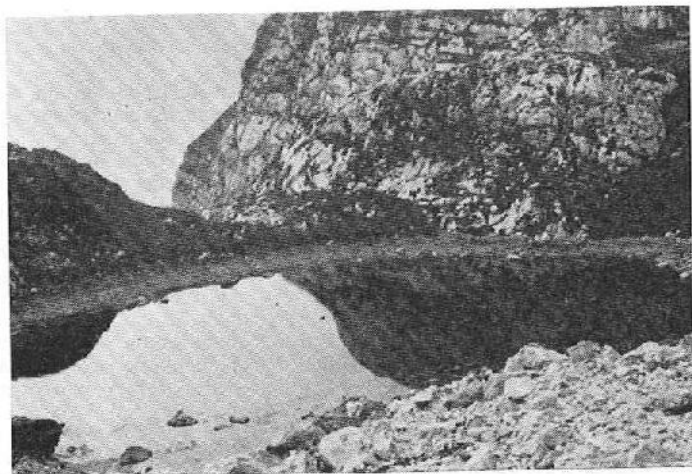
* * *

Davno, davno je že tega, kar sta v dveh malih zaselkih nad romantično dolino rečice Tolminke živele fant in dekle — fant je bil iz zaselka Javorce, dekle iz zaselka Zastene. Še kot deček in deklica sta hodila past črede svojih staršev na tolminski planini Pretovč in Sleme in ni čuda, da sta se, ko sta odrasla, zaljubila in si prisegla večno zvestobo. Njuno skrivno shajališče, kjer ju nihče ni mogel zmotiti, pa je bilo prav ob gorskem jezercu visoko v planinah, pod ostrimi grebeni krnskih gora. Tam sta na bregu velikokrat posedala, zrla v mirno jezerno gladino, poslušala šelestenje macesnov in sanjalarja o lepi prihodnosti, ki ju čaka.

A že je vmes posegla kruta usoda: starši brhkega dekleta so dekle obljubili bogatemu trgovcu, ki je iz Tolmina večkrat prihajal v Zasteno. Tam je spoznal zalo planinsko dekle in si jo zaželel za ženo. Niso pomagale niti solze niti rotnje in v kratkem bi morala biti poroka. Fant in dekle, ki si nista vedela pomagati, sta se večer pred poroko dogovorila za poslednji sestanek ob njunem gorskem jezercu, preden bi morala mlada nevesta z bogatim trgovcem za vedno v dolino, v bahavi Tolmin. Sedela sta, kakor že tolikokrat, na žametni trati ob jezercu in si še enkrat izpovedala ljubezen in večno zvestobo, ki jo lahko samo smrt še loči. Tedaj sta tudi sprejela usodno odločitev: raje prostovoljna smrt, kakor ločitev za vedno! Prijela sta se za roke, zabredla v svoje jezero in bredla vedno globlje in globlje vanj, dokler ju jezerna gladina ni prekrila. Zagrnila ju je čista jezerna voda, ob kateri sta tolikokrat posedala v mladi, neskaljeni ljubezni.

Vaščani so mlada zaljubljenca iskali vso noč in ves naslednji dan in ju niso nikoli našli. Sodili so, da sta zbežala čez Sočo v široki svet, odkoder ni povratka. Samo nekaj tistih, ki so vedeli za skrivna pota v njuni ljubezni, so slutili in tudi uganili, kakšno usodo sta si zbrala. Od takrat so poimenovali tisto jezerce — Jezero zaljublencev. In — vsaj tako pravijo tisti, ki se vzpenjajo mimo tega jezera v strmine krnskih, tolminskih in bohinjskih gora, še dandanes lahko vidiš, če se zazreš v globine jezera, dva para široko odprtih, vprašujočih oči, ki iščejo odgovora na vprašanje: Zakaj je bilo to potrebno?

Globoko nas je tistega že davnega večera pretresla zgodba o nesrečnih zaljubljencah, katerih skrivnost boja skriva temnozeleno jezerna gladina in jo odkrije, po pripovedi starega pastirja na planini Sleme, le tistemu, ki pozna to zgodbo in sočustvuje z mladima utopljenca, ki počivata, kot zatrjuje zgodba, na dnu malega gorskega jezera.

Zato smo se tudi mi odločili, da uberemo drugi dan pot proti Trenti, ki je bila pred nami, prav mimo tega jezera in ob njem podoživimo usodo nesrečnega mladega para, ki je našel pred toliko leti v njem prostovoljno prezgodnjo smrt.

Prespali smo tisto noč od 29. na 30. julij 1944 v pastirskih stanovah na planini Sleme. Pozno zvečer se je nenadoma pooblačilo in vso noč je škropotal po škodlastih strehah gost planinski dež. A ko smo zjutraj pomolili glave na plano, glej, se je kakor umito smehljal nad nami modro nebo in tako blizu so se nam zdeli Krn in njegovi dvorjani, da bi se jih skoraj lahko dotaknili z roko. Vreme kakor nalašč za partizane — večne popotnike, ko nas je čakal naporen pohod čez krnske gore v kraljestvo Zlatoroga in še naprej v vase zamaknjeno, sanjavo Trento!

Tako smo tistega jutra zgodaj vstali, se poslovili od starega pastirja — oddolžimo se mu po vojni, smo obljubili — ter še enkrat dali besedo, da se bomo zagotovo spotoma ustavili ob Jezeru zaljubljenecv in se na kraju samem prepričali o resničnosti njegove zgodbe, ki govori o tragični usodi mladih tolminskih zaljubljenecv. Spustili smo se najprej v dolino, položeno med tolminske in krnske planine, nato pa smo se pričeli vzpenjati strmo navzgor pod steno Rdečega roba in Škofiča. Mudilo se nam je; najraje bi kar preplezali strme gorske grebene, da bi bili čimprej v domovini nesrečnega trentarskega lovca v takrat nam še neznani Trenti. Toda ne, obljubo, ki smo jo dali staremu pastirju na planini Sleme, moramo izpolniti! In tako smo spešili po ozki gorski stezi pod gorskimi grebeni proti Krnskemu sedlu. In glej, nenadoma se izza ovinka prikaže malo jezerce, nič večje od zgornjih triglavskih jezer; vabilo je, da bi se osvežili v čisti in ledenomrzli vodi. To je torej Jezero zaljubljenecv. Odložili smo opremo — partizani smo vse svoje vedno nosili s seboj — in zabredli v mrzlo jezero vodo, da se nam je naježila koža. Kmalu smo morali zaplavati in v sredini, kjer je jezero najgloblje, smo skušali predreti mrak, ki vlada v tej globini. Ta hip se nam je zazdelo, da skozi globino v resnici vidimo na dnu nekaj, kakor da so oči, uprte proti nebu. Tako močno je še delovala naša domišljija, ki nam jo je razburkala zgodba starega pastirja s Slemenja. Seveda so bili to le beli, prebeli kamenčki na dnu jezera, ostanki proda, ki se sesipa v jezero noč in dan z visokih grebenov krnskih gora. Ti kamenčki so pomenili domačinom in tedaj tudi nam, kot da so to oči nesrečnih zaljubljenecv, ki naj bi široko odprte in nemo proseče strmale iz globin jezera in prosile usmiljenja ali vsaj dobre, tolažilne besede. Tako se je v domišljiji spet obudila slika, kakor nam jo je bil pričaral stari pastir prejšnjega večera na planini Sleme: podoba dveh mladih zaljubljenecv, ki se držita za roke in bredeta vedno globlje in globlje v jezerne vode, združena v ljubezni vse do smrti. Stresel nas je hlad — ne samo zavoljo mrzle jezerne vode — zato smo se hitro oblekli, oprtali nahrbtnike in pohiteli po strmi stezi proti našemu cilju. Misli pa so nam še dolgo potem vasovale pri malem jezercu, ki hrani v sebi skrivnost. Skrivnost, ki je podobna oni z druge strani krnskih gora, o bajeslovnem Zlatorogu in nesrečnem trentarskem lovcu. To pretresljivo zgodbo o zaljubljenecv, ki sta se utopila v jezeru, smo nosili s seboj na vseh dolгих potovanjih od Trente do Tilmenta in od Režije do furlanskih nižin.

* * *

Med vojno in po njej me pot ni več zanesla mimo Jezera zaljubljenecv, čeprav sem večkrat mislil nanj kot na starega, ljubega znanca iz tistih dni. Vendar je v meni vsako leto, ko sem bil v Bohinju na počitnicah, kljuvala misel, da bi moral še enkrat

videti to jezerce in obuditi spomin na tisto pretresljivo zgodbo. Svojo zamisel pa sem uresničil šele v avgustu letos, skoraj štirideset let po tistem, ko sem prvič slišal to zgodbo in jo že tedaj zaklenil globoko v srce.

Poletje 1983 je bilo eno najbolj vročih, kar jih pomnimo na Slovenskem. Kljub temu sem v vročih julijskih dneh obiskal vrh Triglava, se sprehodil po dolini Triglavskih jezer in se na tolminski stran spustil do Velikega Krnskega jezera in novega planinskega doma ob jezerih, ki bo sicer obogatil to prelepo dolino, hkrati pa zagotovo okrnil dosedanje idiličnost in nedotaknjenost tega koščka slovenskega planinskega sveta. Ko pa sem za prihodnje dni načrtoval ponovni obisk očaka Krna, me je silovito prevzela misel na malo, skrito jezerce pod ostenji Rdečega roba in Škofiča na tolminski strani krnskih gora, ki mu še vedno dolgujem obisk po toliko dolgih, predolgih povojnih letih. Tudi to obljubo moram izpolniti, kakor sem jo bil izpolnil že do mnogih pomnikov svojih partizanskih dni, od skritih zaselkov Gorskega Kotarja, preko romantične kolpske doline, vse do slikovite Trente in še naprej do Trnjalčice Rezije in razgibanih, valovitih pejsažev Beneške Slovenije. Malo jezerce v objemu krnskih gora, ki mi je ostalo v spominu kot jezero utopljenih zaljubljenecv, je ostalo kot dolg moje preteklosti, ki ga moram izpolniti vsaj sedaj, v jeseni življenja, dokler lahko še pohajam po našem prelepem planinskem svetu...

In tako sem se sredi avgusta 1983 odločil, da poravnam tudi ta dolg iz moje mladosti ter obiščem še enkrat tisto jezerca. Seveda nisem imel več prave predstave o tem, kje natanko je, kako daleč in kako visoko in koliko časa bi potreboval iz bohinjske kotline čez Komno, Planino na Kraju, Bogatinska vratica in grebene krnskih gora do samega jezera. Zato sem se odločil, da grem prvi dan do Doma na Komni, kjer bi prespal in se drugi dan navsezgodaj odpravil naprej proti svojemu jezeru. Res sem se v petek, 19. avgusta popoldne, pripeljal do Savice in se takoj povzpela na Komno, kjer sem v domu — bil je pač vrhunec planinske sezone — komaj še dobil prenočišče. Velik del noči sem presanjal o trenutku, ko se bom po toliko letih spet srečal s svojim jezerom, ki sem ga spoznal z njegovo skrivnostjo vred med vojno. Naslednjega dne sem navsezgodaj odrinil s Komne proti Bogatini in se kmalu prevesil preko Bogatinskih vratic proti dolini krnskih jezer. Odločil sem se, da bom pustil tokrat ob strani Veliko krnsko jezero. Izbral sem krajšo pot, ki zavije pri bivših italijanskih kasarnah levo preko Smrečja na Prehodce, nato preko Batognice na Krnsko škrbino in na vrh samega Krna. Torej ista pot, po kateri sem pred dobrim letom bežal pred silovitimi neurjem, ki je takrat zajelo krnsko pogorje in terjalo tisti dan tudi življenje mlade planinke.* Danes ozračje na srečo ni tako soparno in naselektreno, pa tudi dosti bolj zgodaj je kot tistokrat, ko sem šel od Velikega krnskega jezera proti vrhu Krna šele v poznih dopoldanskih urah. Zato mi ostaja danes tudi več časa za ogledovanje planinskega raja in posebej za ogled spomenika padlim vojakom v I. svetovni vojni. Poleg lesene cerkvice na Javorci, ki so jo bili letos obnovili in sem jo spoznal prav tako na nekem partizanskem pohodu v zadnji vojni, me je tudi ta spomenik prenesel v čas I. svetovne vojne v misli na naše očete, ki so tedaj preživljali v teh gorah podobne strahote, kakor dvajset in več let pozneje na skoraj istih grebenih Krna in krnskih vrhov — slovenski partizani. Resda so umirali naši očete kot vojaki takratne avstrijske armade, vendar so hkrati na tej fronti branili tudi slovensko zemljo pred »zemljo lačnimi tujci«, kakor je italijanske zavojevalce poimenoval goriški slavček Simon Gregorčič v svoji večno lepi, preroško zasnovani »Soči«.

Že sem pod grebenom Batognice, kjer se združita dve magistralni planinski poti in gresta skupaj proti samemu Krnu: prva je tista, po kateri sem pravkar prišel od Prehodcev navzgor, druga pa prihaja s Tolminskega preko planine Sleme pod Rdečim robom navzgor. Prav ta pot mora biti tista, po kateri smo prišli partizani s planine Sleme, ko smo bili namenjeni v Trento, in ob kateri mora ležati tudi Jezerce, ki sem se ga bil namenil obiskati.

S tega stičišča dveh planinskih poti ne vidim svojega jezera, zato tudi ne morem ugotoviti, koliko časa bi potreboval do njega, če bi se spustil navzdol, naravnost pod grebene Rdečega roba in Škofiča. Zato sem se odločil, da nadaljujem pot do očaka Krna, v Gomiščkovem zavetišču pa pobaram o tem oskrbnika, ki malo jezerce pod Rdečim robom gotovo pozna.

In res — prevalim se čez Batognico, 2163 m, na Krnsko škrbino, kjer počiva skupina mladih planincev; bili so na Krnu. Razveseli me pogled na razigrano mladež, saj dokazuje, da je zadnja leta planinsko navdušenje zajelo tudi množice mladih in prav mladih planincev, česar v prvih letih po vojni ni bilo opaziti. Na Krnskem sedlu še enkrat postojim pred spominsko ploščo, vzdano v skalo v spomin padlim partizanom, ki so spomladi 1944 prav v teh gorah bili odločilne boje za osvoboditev Primorske. Nato se povzpnem naravnost na vrh Krna, od koder me je lani pregnala silovita nevihta. Danes pa se, namesto moriških nevihtnih oblakov, sprehajajo po nebu beli oblaki, kakor simboli miru v tem sicer muhastem ozračju. Zato imam to pot več časa tudi za razgledovanje s tega markantnega vrha, prizorišča I. in II. svetovne vojne,

* Glej o tem zapis v sestavku »Spet na Krnu« v 12. številki Planinskega vestnika iz leta 1982!

in za spomine na vojni čas, ko sem stal prav na tem vrhu kot mlad partizan še z dvema tovarišema. In, če bo sreča mila, se vidiva, moj stari, ljubi znanec, tudi prihodnje leto, ko bo od mojega takratnega obiska minilo že polnih štirideset let... Ura se že bliža poldnevu, pred mano pa je še vedno neizpolnjena obljuba — obisk Jezera zaljublencev. Zato pohitim z vrha Krna v zavetišče. In glej, tudi tu je množica mladih planincev, da se staremu planincu od veselja širi srce! Planinska ideja pridobiva torej nove in nove privrženice in se razrašča v naše množično gibanje, pomembno tako v rekreativnem, kakor narodnoobrambnem smislu!

V zavetišču komaj še najdem prostor in tudi mladi oskrbnik nima prav dosti časa za pogovor o Jezeru zaljublencev. Vseeno izvem, da jezerce ni tako daleč — kakšno poldrugo uro od tod, pove oskrbnik, potem ko me premotri od nog do glave, samo o pravem času je treba zaviti z glavne poti, ki drži proti Bogatinskim vratcem in Komni, na desno navzdol v peskovito dolino, pod grebeni Batognice, Škofiča in Rdečega roba. Na koncu te doline je gorsko jezerce, po katerem sem spraševal!

Zahvalil sem se oskrbniku za prijazne napotke, se okrepčal z okusno enolončnico in odšel na pot — bilo je že proti eni uri popoldne — k mojemu jezeru. Hitro sem na Krnski škrbini, se nato usmerim proti razpotju obeh planinskih poti in jo uberem naravnost navzdol po grušču v dolino pod krnskimi gorami, ko na koncu te doline slutim svoj današnji cilj. Z vrha grebena se mi je že zazdelo, da vidim tudi jezerce samo, vendar zaradi trepetajočega zraka ne morem ugotoviti ali je to zgolj žametna planinska trata ali temnozeleno jezerna gladina. No, ko se spuščam po grušču navzdol, mi ta slika za nekaj časa izgine izpred oči. Hitro spem po ozki, ozki stezi navzdol, dokler me prav na koncu ne ustavi skalnati preval. Povzpnem se nanj in — skoraj kriknem: »Tu si torej, moje Jezero zaljublencev, privid iz mladih dni in sen toliko kasnejših noči! Skoraj polnih štirideset let sem potreboval, da sem se spet sešel s tabo, da bi te pozdravil kot še en drag spomin moje preteklosti, po toliko dolgih, dolgih letih«...

Val spominov me ta hip preplavi. Moram se najprej umiriti in te spomine v miru urediti. Sedem na kamen ob jezeru, morda prav na tistega kot pred toliko leti, in se zagledam v jezero gladino. Seveda, letošnje sušno poletje ni prizaneslo niti tebi, moje malo jezerce, zdiš se mi precej manjše kot tistikrat. Stisnilo si se daleč pod ozko planinsko stezico, po kateri sem se danes spustil do tebe in po kateri smo pred toliko leti odhiteli partizani od tebe navzgor proti Krnu, Bogatinu in Trenti. Še vedno pa si ohranilo svojo nekdanko lepoto. V tebi se še vedno ogledujejo strmi vršaci krnskih planin, tvoje vode so še vedno čiste in prozorne, kakor so bile tistikrat. Prav izza zadnjega ovinka smo morali prihiti do tebe semkaj s planine Sleme, ko je v nas še zvenela pripoved starega pastirja... Tu, ob tebi, smo se posedli, da bi še enkrat podoživeli pripoved iz davnih dni. Pripravim oči in kakor skozi kopreno vidim, kako smo tistikrat odplavali proti sredini jezera, kjer naj bi ležala utopljena zaljubljenca, kako se nam je zazdelo, da vidimo v kristalni vodi sredi jezera oči nesrečnih utopljencev. In še več! Domišljija nam je pričarala v jezerni globini celo nejasni silhueti dveh negibnih teles, katerih roke so bile sklenjene v nemem zagotovilu, da ju niti smrt ne more ločiti.

In danes sedim spet ob istem jezeru, razmišljam in obujam davne, davne spomine. Sam sem, brez tovarišev, s katerimi sem tistikrat delil osuplost in presenečenje ob tem istem jezercu. Zakaj se ne morem povrniti v tisti čas, tako usoden, pa vendar tako veličasten in lep? Leta pač beže, večni popotnik — čas — se ne utegne zaustaviti niti za hip; vse se odmika in odmika v preteklost, pred teboj ga je vedno manj in manj, dokler se ti ne izteče do konca. Do tistega konca, kjer te pričaka edina zvesta življenjska spremljevalka — smrt...

Hipoma se otresem teh misli in se povrnem v sedanost. Danes sem pač tu, tega vročega avgustovskega dne, v tem edinstvenem gorskem okolju. Spreleti me hipni preblisk: Naj po toliko letih še enkrat podoživim naše davno in bežno srečanje z Jezerom zaljublencev, kakor smo ga doživeli tistikrat? Slečem se in zabredem v mrzlo jezero vodo. Veliko bolj hladna je od tiste v Velikem krnskem jezeru, v katerem sem se bil okopal pred dobrim mesecem dni, pa vendar ni tako ledenomrzla, kot so mrzla tri-glavska jezera. Zaplavam prav na sredino jezera in skušam predreti z očmi temnozeleno globino. In — all je res: tudi danes se mi zazdi, da vidim prav na dnu nekaj belih točk, prav kakor smo jih bili videli tistega dne, ko smo bili še pod vtisom srhljive pastirjeve zgodbe s planine Sleme. Seveda si dopovedujem, da so to le beli, izprani kamenčki, da je to prod, ki se vztrajno, noč in dan, vsipa z melišč izpod krnskih gora. In vendar se mi spet in spet vsiljuje podoba dveh mladih ljudi, ki naj bi ležala prav na dnu jezera in sta obdana z večno skrivnostjo svoje prostovoljne smrti...

Nekje visoko na grebenu Rdečega roba se ta hip utrga plaz, najbrž ga je sprožil gams na svoji poti čez krnske gore. Ta šumot me končno povsem zdrami iz mojega sanjarjenja: v hipu se povrnem iz tako daljne preteklosti v resničnost sedanosti. Izplavam hitro na breg, se otnem in oblečem ter optam krušno torbo. Še enkrat se zazrem v temno jezero globino in se poslovim od svojega davnega znanca. Naj bo tako

ali drugače, naj bo pravljica o tvoji skrivnosti resnična ali izmišljena: zame si in ostaneš za vedno Jezero zaljubljenec, kakor smo te doživeli pred toliko leti in kot sem te pravkar podoživel spet danes, kot samotni planinski popotnik v objemu krnskih gora. Pogled na uro me dokončno postavi na trdna tla: bilo je skoraj tri popoldne in čakala me je še dolga, naporna pot čez krnske grebene na bohinjsko stran, čez Bogatinska vrata na Komno in morda še nocoj v Bohinj. Podvzam se in spešim strmo navzgor naravnost pod grebene Rdečega roba in Škofiča; s sedla med obema vrhovoma vržem še zadnji pogled na še enega ljubega znanca iz vojnih dni. Kmalu sem na vrhu Škofiča, 2012 m, od koder že zagledam spomenik padlim iz I. svetovne vojne. Kmalu se priključim planinski transversali, po kateri sem zjutraj prišel s Komne v krnsko pogorje. Spotoma srečujem planince, ki se šele vzpenjajo proti krnskemu grebenom, z njimi se nekako odsotno pozdravljam, z mislimi pa sem še vedno pri svojem jezercu v kotanji, globoko pod Rdečim robom, jezercu, ki me veže in me bo vozal nanj še en nepozaben spomin...

Že se je ponujal prvi mrak, ko sem se spustil z Bogatinskih vrat do Doma na Komni; bil je zaseden do zadnjega kotička. Seveda ni bilo niti misliti na kakšno prenočišče, zato sem nadaljeval pot naravnost do Savice. Koča in gostišče pri Savici sta bila že zaprta, zato sem sedel v avto in se še isto noč vrnil v Ljubljano, bogatejši za prelepo planinsko doživetje. Med vožnjo se mi je neprestano vsiljevala pesem, ki smo jo med vojno partizani tako radi prepevali in je bila po mojem današnjem srečanju z jezercem kot nalašč pripravna, da podpre moje razpoloženje:

Počiva jezero v tihoti
in listje rahlo mu šumi,
ob jezercu v temni noči
mlad partizan molče stoji...

* * *

Spomini, spomini, spomini... Kakor lahni metuljčki ste, ki plahutajo v človekovi podzavesti. Nekateri odletijo nekam v neznano, drugi ostanejo v tebi za vedno. Eden takih je in bo ostal v meni tudi spomin na malo, skrito jezero pod krnskimi gorami, na odmaknjeno, skrivnostno Jezero zaljubljenec, jezero mojih dolgoletnih neizpolnjenih sanj...

SLIČICE SEDEMNAJSTEGA SEPTEMBRA

MARJAN KRIŠELJ

Slovesnost, ki je bila navzoča v Triglavskem domu na Kredarici, še preden se je uradno začela, je »ožarjala« s svojstvenim vzdušjem vse, ki so se zbrali ali pa so se zbirali v tem velikem, lepem in novem planinskem domu. Predvsem je bil to prvi vtis, ko si stopil v Dom — vse snažno, vse novo, vse v najlepšem redu. Najbolj me je presenetila električna razsvetljava. Povsod so gorele žarnice, na hodnikih, v sobah, povsod je tekla voda (iz pip mislim) skratka, bilo je kot da bi bil nekje v Bohinju v lepem in novem hotelu...

Za nameček pa — copati. V sobe nisi smel v čevljih, v staro jedilnico (zdaj lepo preurejeno) nisi smel v čevljih in tako je predsednik Planinske zveze Slovenije Tomaž Banovec pregledoval »Kredarico« kar — v nogavicah. Nekoliko bolje je bil obut Andrej Marinc, ki je imel na sebi natikače, redki pa so se lahko pohvalili s pravimi copatami.

Bo tako ostalo tudi tedaj, ko ne bo otvoritve?

* * *

Na poti v dolino, s prijateljem sem šel čez Prag, sem srečal skupino planincev, ki je sople v strmino in bila namenjena seveda na Kredarico. Bili so sami mladi in le eden med njimi je bil starejši, očitno vodnik. Običajen »dober dan« in za tokrat, ko je bila tam gori slovesnost, še beseda, dve več... Pogovor s to skupino pa se je začel takole:

A v dolino, a nista bila na proslavi...

Je že konec, nista čakala, sva šla, je preveč dren...

A dren...
Pa srečno, gremo pa na Staničevo, če je tam dren, bomo pa jutri Kredarico videli...
Srečno...
Tam doli bosta srečala »enga«. Je pri kraju, napit do konca... Sedi in ne more ne naprej ne nazaj... Nič ne bo z njim, umrl bo kar tam, revež, tako je napit... Gvišno bo umrl...
Debelo sva gledala možakarja, ko je govoril te reči, kot da govori recimo — o zajcu...
In sva ga res našla. Je že korakal z gorskimi reševalcem v varno dolino. Počasi, korak za korakom... Včasih je tudi padel...
Prišla pa sta le do Aljaževega doma.
Zanj je bilo tistikrat vsake proslave — konec.

* * *

Najiminitnejši prostor na »Kredarici« so prav gotovo imeli — radijci. Utaborili so se v »podstrešni sobici« z nekaj posteljami, skromno mizico in z majhnim oknom, ki jim je tistikrat pomenilo — okno v svet, saj je bila na njem pritrjena antena. Na mizici so imeli razporejene instrumente, po posteljah pa razmetano kramo, ki je seveda ni bilo mogoče sproti pospravljati...

Stiskali smo se v tem prostoru, novinarji: Drago Bulc, Marjan Fortin, Rajko Dolinšek, Marjan Krišelj in tehnika Slavko Šetina in Matjaž Spreitzer. Stiskali pravim, ker je bilo res komaj toliko prostora, da smo se pogovarjali in — ležali. Da, za lego, tega prostora je bilo pa več, saj so bili pogradi čez in čez.

Pa je prišla novica, da sta prispela na Kredarico predsednik predsedstva CK ZKS Andrej Marinc in predsednik PZS Tomaž Banovec, ko sta skupaj s Tonetom Sazonovim-Tonačem in Dragom Metljakom pripeljala sem gor po slovenski...

Brž se je porodila ideja, da bi nekaj teh planinskih mož povabili pred mikrofona... Šel sem »dol«, se pravi v jedilnico, našel res vse zbrane v prenovljeni »stari« jedilnici in poprosil sem jih, naj bi sodelovali v radijskem programu Na valu 202, ko bi govorili o planinstvu vobče, pač tako kot se pred tako velikim dogodkom, kot je otvoritev Triglavskega doma, spodobi.

Jasno, vsi so bili takoj za to in ob uri so se zbrali okoli mikrofona: Andrej, Tomaž, Gregor (Klančnik) in Jože (Dobnik)... Pogovor je stekel o marsičem, kar je planinskega, pa tudi o tem, kako bomo s planinstvom v prihodnje. Resno, angažirano, bi dejali, in pa vzpodbudno planinsko sproščeno...

Pa je spraševalec Drago Bulc, povprašal Andreja Marince, kako je prišel sem gor. Andrej je bil kratek in jasen: »Po slovenski, seveda!«

* * *

Ko je prišla »televizija« na Kredarico, se za radio ni nihče več zmenil. Vse je gledalo, kako razpostavljajo razne aparate, kako vlečejo raznobarvne kable in kako so vsi premočeni od prehudega napora, ko so morali peš sem gor od Konjskega sedla čez Kalvarijo. Pa radijci? Pravijo, da so tega vajeni. Ljudje smo pač taki... In tistikrat torej ni bilo nič drugače. Vse se je sukalo okoli tega, kdaj bo prva slika in kdaj bo odplavala celo tja do Ljubljane. Zunaj pa vihar, sneg in mraz. Res, izjemne razmere za tako delo. Težko delo, zlasti za tehnike, ki morajo nič kolikokrat ven na mraz in preskušati to in ono, da bi se tedaj, ko gre zares, ne zataknilo.

Janez Kavar, mladi strokovnjak (na Triglav in na njegove muhe se že spozna, saj je bil tu z enako nalogo kot tokrat, tudi tistikrat, ko so planinci slavili 200-letnico prvega pristopa na vrh Triglava), je imel dela čez glavo. Pa, vseeno bi mu uspelo, da bi slika šla celo do Ljubljane, če — bi bila tudi kamera tu. Te pa ni bilo, bila je šele na poti sem gor. Pozibavala se je na hrbtu premočenega snemalca, ki je bil v tistem trenutku točno na sredi poti med Konjskim sedlom in Kredarico, se pravi nekje sredi prave »kalvarije«, saj je snežilo kot za stavo, povrh pa je zavijal še veter...

Pa se je nazadnje vseeno primajala. In prve slike so splavale v dolino...

»Tu, v novi jedilnici novega planinskega doma smo...« se je začelo.

Glave pa so hitele čez ekran in nič jih ni motilo vreme tam zunaj, ki je bilo natanko tako, kot nekaj ur pozneje ob sami uradni otvoritvi doma. Viharno, sneženo, nemogoče...

Važno je bilo v tistem trenutku le eno — televizijski prenos bo. Radijski pa tako že dva dni teče, ni problem.

* * *

Okoli mojega malega fotografskega aparata je ujelo le nekaj tistih, ki so pri gradnji veliko pomenili. Ni bilo mogoče na mah najti vseh. Bilo je »predren«, da bi se mogel dokopati do tistega, ki si ga želel ovekovečiti. Med samo radijsko oddajo pa je moje fotografsko oko le odkrilo moža, ki ga je bilo treba »slikati«. Fortin se je pravkar pogovarjal z ing. arh. Milanom Žepičem o vsem, kar je povezano z gradnjo doma, saj

je on eden izmed članov »udarne naveze«, ki ji pripadata med drugim tudi Franc Stegnar in Gregor Klančnik... Tam čisto na vogalu, kjer je bilo še nekaj malega prostora, je stekla drobna beseda v eter med poslušalce in zvedeli so naravnost, brez posrednika, nekaj tistih podrobnosti, ki tako rade ostanejo čisto zadaj, neopazene, posebej ob takih dneh, ko je slovesna otvoritev... Ko se dele pohvale, vzpodbude in priznanja...

* * *

Triglavska pošta je morda ena najbolj zanimivih »iznajdb«, ki si je našla pot tudi v gore. Improvizirano, zagnano, planinsko požrtvovalno je ta pošta delovala kar za pečjo. Ljudje so jo obiskovali, saj je bila to prava pošta, s svojo številko — 62264 in je imela tudi svoj žig. V poštne nabiralnike je tistega dne romalo na stotine razglednic, spominskih ovitkov.

Triglavska pošta pravzaprav spremlja vse najvažnejše dogodke na Triglavu. Prav gotovo po zaslugi poštarjev-planincev, ko so jim obiskovalci velikega očaka za to pripadnost gotovo hvaležni.

* * *

Med najbolj marljive in zvedave moje kolege je tistikrat prav gotovo spadal urednik dnevne redakcije mariborskega Večera Milan Cilenšek. Našel si ga vsepovsod, bil je neprestano na preži, med planinci, med našimi politiki, med strežnim osebjem, delavci; našel si ga v sobah, kako si ogleduje najnovejšo slovensko planinsko pridobitev. Celo pred ogledalom sem z njim delil prostor, ko sva zjutraj otvoritvenega dne vsak zase popravljala svoji fiziognomiji in ju namazila za slavnostni dan...

Na samem sem ga našel pravzaprav samo enkrat. Zunaj, nekaj trenutkov pred samo otvoritvijo. S seboj je seveda imel velik dnevnik, pa fotografski aparat. Menil sem, za dve tri besede bo čas pa sem pristopil k njemu... Milan pa je odprl na široko svoj Dnevnik, že precej popisan in že začel z vprašanji. Vedno se počutim neprijetno, če me novinarji sprašujejo; tedaj ne znam povedati nič, kot da se mi vse zatakne. Morda zavoljo tega tako visoko cenim vsakogar, kdor nastopa v intervjujih in odgovarja gladko, razumljivo, zanimivo...

Meni pa se je tudi tistikrat zatikalo...

Kaj čutite ob tem trenutku, ko je tule pred nama tale velik in nov dom... Začel sem: »Nek nenavaden ponos, neko slovesnost...« In tako naprej vse do kraja, namesto, da bi preprosto rekel: Čutim? Vesel sem, da ga imamo, in čestitam vsem tistim, ki so storili, da ga imamo, iz vsega srca. To je vse.

* * *

Tomažu Terčku te množice tokrat ni bilo težko obvladati pa tudi tiste ne, ki je ostala v dolini, kajti le stežka bi se kdo odločil, da bi prišel sem gor, če bi bilo treba Tomaža kaj »dodatno« povprašati. No, v okolici je bilo dosti planincev in nič se niso bali pravzaprav prezgodnjega snega; bili so le tu, da bi spremljali slovesnost. Tomaž pa je imel še drugo skrb, ki je morda drugi niso zasledili.

Treba se je bilo s Kredarice oglasiti v točno dogovorjenem času. Televizija ne pozna šale, če gre za čas, pravijo. In tako tisto odštevanje časa od pet sekund na točno uro ni čisto nič iz trte zvito. Tudi na Kredarici, visoko v gorah, velja to načelo — biti točen, kratek, razumljiv in — zanimiv. Tomaž je vsekakor to bil, zraven mu je pa pomagala še s snegom zametena množica, pa godba na pihala iz Gorij, pa pevci iz Podnarta in Škofje Loke, govorniki in recitator Boris Juh. Vsak malo.

* * *

Najbolj me je presenetila sama otvoritev. Gneča je bila taka, da vžigalica ne bi mogla pasti na tla, če se nisi premaknil. Imel sem s seboj fotografski aparat. Kam naj grem z njim? Najprej sem se prerival med živimi sneženimi možmi, kajti prav med proslavo je snežilo kot za stavo, pa ni šlo. Potem sem našel svoje mesto točno za televizijskim kameramanom, ko je bilo zanj ravno toliko prostora, da je nekako lahko prenašal ta tehnično dragoceni tovor. Tam je pa šlo. Prefotografiral sem vse v bližini, vse klobuke in kape, nisem pa mogel najti prave »lege«, da bi zajel v svoj objektiv vso pisano — belo množico. Jasno, bila je tako močno na kupu, da je bila podobna, takole od daleč, veliki skledi zabeljenih žgancev...

* * *

Delal sem v radijski ekipi, ki je imela na skrbi prenos slavlja na Kredarici. Moram reči, da so se fantje odrezali, saj so vso tehnično »ropotijo«, ki je tudi za radio ni malo, znosili v nahrbtnikih s Staničeve koče. Do tja pa so jo pritovorili konji. Slavko Šetina, tehnični vodja ekipe, si je nabasal svoj nahrbtnik do zadnjega kotička, tako da ga

Radijski studio
v podstrešni sobici.
Slavko Setina in Marjan
Fortin ob neposrednem
prenosu na II. programu
ljubljskega radia

Foto: Dokumentacija PV

novinar Rajko Dolinšek niti dvigniti ni mogel. Slavko pa ga je kot igračo prenesel čez Rrž na Kredarico, vsaj tako je sam dejal. Bo že držalo, saj na Kredarici ni manjkala niti najmanjša stvar, potrebna za prenos.

* * *

Takole pa se je zgrnila množica v Dom, ko je bilo pred vrati sporeda konec: Najprej velikkanska trobenta, potem nekaj dežnikov, nato manjša trobenta, vmes pa nagneten množica klobukov, kap, vetrovk, glav in teles... Vse je hotelo biti naenkrat »noter«. Nekaterim je to celo uspelo. Meni ni, zato sem odšel s prijateljem v dolino, brez posebnega slovesa, pa s prijetnostjo v srcu: Koliko je še med planinci pristnega, ko tako radi postrežemo tudi s čim takim, kar je značilno za zakotja v dolini. Planinsko pristnega, kar naj bi pomenilo — nič nervoznega, nič prerekanja, čeprav je bila gneča nepopisna; nič prerivanja v nedogled, le nagnétanje; nič tistega neprijetnega hrupa, ki bi bil povsem nepotreben v tem gorskem svetu pod Triglavom...

Je morda v tem vsa skrivnost? Ta gorski svet?

* * *

Med Klančnikovim govorom sem se »pomujal« čisto zraven do mikrofona. Nekaj so mi pomagale izkušnje, nekaj dejstvo, da Gregorja Klančnika ne smem zamuditi, nekaj pa je bilo zraven tudi sile. Nič kolikokrat me je Stine s televizije dregnil pod rebra, pa nisem vedel zakaj. Dregnil pa me je tako močno, da sem se moral premakniti in že je zadovoljno pomežiknil. Za nekaj časa sem imel mir. Pa sem dobil spet sunek pod rebra. Kaj pa je to? Si mi morda nevoščljiv, da sem tule, blizu tebe in tvoje kamere? Morda motim? Nič takega. Šele dosti pozno sem spoznal, zakaj ta obdelava mojih reber. Vsake toliko časa sem stopil na Stinetov rdeči kabel, ki predstavlja glavno žilo med kamero in aparaturo, in seveda, kamera je gibljiva, gibljiv je kabel, če nihče ne stoji na njem, sicer pa so si pomagali televizijci, da so ga od časa do časa le »naredili gibljivega«, če ni šlo drugače pa s štetjem reber. No, pa to ni tisto glavno, o čemer bi rad govoril. Glavni je Klančnik, pravzaprav bi moral biti »glavni« njegov govor, pa moram iskreno priznati, da si nisem zapomnil niti ene besedice. Pa ne zaradi slabega vremena, zaradi snega, vetra, to ne, zaradi nepotrebne pozornosti, ki sem jo posvetil čisto navadni — figi. Da, Gregor je med govorom držal krepko figo. V njej sem videl: pa smo zdržali, pa je šlo, čeprav je bilo dosti čeri. Tu smo zdaj in bo še šlo naprej, kolikor bo treba... In — tudi mi držimo fige, da bi tako bilo.

POBRANKI IZPOD RETE, V. DEL

JANEZ LONČAR

Najbrž smo šli v tisti del Karavank zato, ker radi poiščemo take koticke, kjer ni gneče. Do lovske kočice smo se pripeljali z avtom. Lovci, ki so proslavljali smrt z golažem, so nas nekoliko postrani pogledovali. Eden izmed njih pa se je obregnil obme češ, da že poznajo take tiče, ki v nahrbtniku nosijo zločljive puške in njim, lovcem, za hrbtnom plenijo po loviščih. Dolžan mu nisem ostal in sem mu zabrusil nazaj, da je veliko registriranih lovcev, ki na črno postrele več divjadi kot pa z dovoljenjem. Kasneje sem v dolini zvedel, da prav tisti širokoustnež v tamkajšnji lovski družini velja za najhujšega krivolovca.

Onstran grape smo se po lepi zložni stezi vzpenjali do Bašče. Planina se krči in stan propada. Letnica na podboju vrat pove, da je bila kočica zgrajena pred več kot sto leti.

Kurji vrh nad planino pa je izredna razgledna točka. Martuljkova skupina je na dosegu roke, v ozadju je Triglav, proti zahodu in severu pa je odprt širok pogled na Zahodne Julijce, Karnijske alpe in Visoke Ture. V lepem in toplem oktobrskem dnevu se nam kar ni dalo nazaj v dolino.

* * *

Vsa družba, ki je zasedala kočjo Na Kraju pod Bogatinom, se je odločila za turni smuk do Krnskega jezera. Zgodaj jutraj vzpon do Bogatinskega sedla, nato pa izreden smuk po srenu navzdol do planine Duplje. Nebo je bilo brez oblaka in človek bi kar vriskal od veselja. Povratek je bil napornejši in precej daljši. Sneg se je zmeščal in na sedlu smo pot že krepko čutili v nogah. Spust nazaj do kočje ni bil niti senca tistega jutranjega. Sneg težak, zrak nasičen z vlago, smučl niso hotele drseti, pa še utrujeni smo bili. Ko je zadnji pred kočjo otresel sneg s smučl, se je pa ulil dež. Tako, kakor se ulije samo ob nevihti sredi poletja.

Za večerjo pa sirovi štruklji s solato! Ves napor je bil pozabljen; ostal je le spomin na izreden dan.

* * *

Z nami so bili borci Koroškega odreda. Kadarkoli so bili na naši strani, je bila prav gotovo »hajka«. Tudi takrat ob veliki noči pred koncem vojne, ko so k nam prišli iz Kort pod vzhodnim koncem Košute. Štab je odredil premik ponoči čez Škrbino v Sele. Korošce smo spraševali, kakšen je sprehod tam čez Škrbino, pa so dejali, da ni nič prav posebno nevarnega, da je kakih 60 metrov bolj strmo, potem pa greš kot po ravnem.

Naša enota je bila druga na vrsti. Prvi so bili Korošci. Spustili smo se v temi in po ledu tistih šestdeset metrov, oprijemaje se tenke, zgoraj pritrjene žice. Tipali smo navzdol po snegu in ugibali, kdaj bomo prišli do tistega »kot po ravnem«. V tem pa za seboj zaslišimo vrisk in mimo se je pripeljal koroški kuhar kar v bakrenem kotliču. No, če si upa on, si bomo pa tudi mi. Nahrbtnike podse in že smo drveli v dolino. V zaselku pri Malejih v Zgornjem kotu, pa sem prejel posebno pohvalo od komisarja. Bil sem namreč edini, ki se je peljal na stroju. V nahrbtniku sem namreč nosil pisalni stroj, ki po koncu tiste vožnje ni bil več tak kot pred njo.

* * *

V enem starejših letnikov Planinskega vestnika sem prebral zapis o poti iz Luč na Korošico. Planinca opisujeta pot v megli, noči in globokem snegu ter prihod na Planico. Dokler nista prišla do lese, sploh nista vedela, če sta sploh na pravi poti. Prijazen sprejem in domačnost kmečkega hrama, kjer sta prenočila ostanek noči, v opisu izzveni v najlepši luči.

Tamkaj, v tistih krajih se še nisem potikal in sem se zlahka odločil, da pogledam še tja.

Prišla sva ob košnji in na daleč ni bilo videti, da bi bilo kaj drugače kot pred desetletji. Vendar pa, iz dimnika se ni kadilo, dom zapuščen, v njem je skladišče pijač, namenjenih za prevoz na Korošico, gospodarsko poslopje ni vzdrževano in dvorišča so zanemarjena. Kmetija je prazna, lastniki so se izselili v Podvolovjek in tudi ta domačija se pridružuje tistim kmetijam, ki so umrle.

* * *

Zbudil sem se in razločno slišal hreščanje zmrznjenega snega pod stopinjami. Čakam, da bo odprla vrata in vstopil. Ampak, kot so se koraki naenkrat zaslišali, tako so tudi prenehali. Nastala je tišina, da so me bolela ušesa.

Prenočeval sem v stari lovski koči v Zgornji Krmi, namenjen, da naslednji dan, skupaj z nekaterimi člani alpinističnega odseka, grem na smučarsko turo čez Planiko in čez Hribarice do Sedmerih in Komne.

Zjutraj, ko se je zdanilo, sem iskal stopinje v snegu, vendar ob stranski steni, kjer sem slišal korake, ni bilo nobene sledi. Kaj bi moglo biti, ne vem. Vem pa, da je tisto noč umrl prijatelj in tisto dopoldne je na Rateški Ponci omahnila članica našega alpinističnega odseka.

* * *

Predzadnji dan v letu sem na južnem pobočju Storžiča grizel zadnje metre strmine. Spodaj ob Krničarjevi koči me je na soncu čakala žena, zgoraj pod čermi so se na kopnem melišču sončili gamsi in spreletavala se je jata kavk. Tistih običajnih шумов iz kranjske ravni ni bilo čuti. Sneg, četudi ga je bilo malo, je udušil sicer nadležen ropot civilizacije.

Niti malo nisem pomislil, da bi utegnil srečati kogarkoli. Tik pod vrhom pa se je pred menoj pojavil mladenič. Obut je bil v lahke telovadne copate in bil brez za ta čas potrebne planinske opreme. Prišel je na vrh s Kališča in nameraval sestopiti po tej strani, kjer je bilo več kopnine. Vračala sva se skupaj, prej pa šla še na vrh (on drugič ta dan). V zamet na vrhu je bila zasajena smrečica, ki je najavljala Novo leto. Sestop ni bil preveč prijeten, ker je bil sneg trd in poledenel. Eno od mojih derez sva navezala na njegovo desnico, tako da si je mogel z njo pomagati na strmih prehodih, pa tudi ob morebitnem zdrs bi se mogel z njo zaustaviti. Nižje, približno na polovici strmine, kjer se je pričela kopnina vzdolž južnega grebena, sva se ločila, zaželela srečo v novem letu, jaz pa njemu še posebej — hojo po gorah s primerno opremo.

* * *

Za turni smuk Krma—Planika—Hribarice in Sedmera, nismo izbrali pravih dni. Sneg je bil globok, sipek, na šijah pa spihan do požledi. Od lovske kočice pa do Planike mi je Matjaž odvzel breme mojih težkih turnih smuč in mi za nošnjo dal svoje tekaške.

Smuka s Planike do sedla nad Doličem je še bila za silo, sicer težka v globokem snegu, vzpon na Hribarice pa je bil zame, starega kozla, kar dosti naporen. Sedmerica pred mano je utrla gaz in zgoraj v zavetju zameta so me počakali. S Hribarice je šlo le cik-cak. Sneg je bil globok in težak. Le Šodr je vijugal naravnost navzdol in videti je bilo, kot da s svojo kredenco sedi na stolčku. Naprej do kočice na Sedmerih je bilo prav prijetno peljati, ker je šlo vse le naravnost. Le moje za dober centimeter širše turne smuč so mi z zaviranjem v smučini nekoliko grenile užitek.

Čez noč smo se podrenjali v vetrolovu, ki je bil za zimo odprt, zjutraj pa ugotovili, da je vreme oblačno in južno. Nesmiselno bi bilo riniti naprej na Komno, pa smo se v dolino spustili kar čez Komarčo. Še isti teden sem zamenjal tiste težke krajnike, s katerimi sem se mučil dva črna dneva.

* * *

Počasi sva se s planine Kuhinje vzpenjala po zložni poti na Krn. Zjutraj med vožnjo po soški dolini se mi je v jasnem nebu zdel sumljiv edini rahel oblček, ki se je motovill okrog vrha. Ko sva prispela na greben nad Drežnico, se je že povsem zblačilo. Tam sva posedla in tehtala: naprej ali nazaj? Nič ni kazalo na zboljšanje, zato sva kar obrnila. Spotoma sva si ogledala planšarske stanove in hleve na Zaslapu. Tudi ti propadajo. Izza Matajurja se je čulo grmenje in padle so že prve redke kaplje dežja. Podvzala sva se, vendar naju je kakih dvesto metrov nad skupino hlevov na planini Slapnik že ujela ploha. V naliču sva se zatekla v prvi hlev, potem pa dobre pol ure poslušala tleskanje vode in ropotanje toče po pločevinastih strehah. Zraven pa še treskanje strel. Če bi pot nadaljevala, bi naju neurje našlo na sredini pobočja Krna.

* * *

Gozdna cesta s Černivca čez Ahaca na Volovjek takrat ni bila kaj prida. Zaradi kotanj sem vozil počasi, ustavljal pa zaradi malin. Mimo opuščenih domačij, nekaterih pa spremenjenih v počitniške hiše, sva se pricijazila do križišča ob spomeniku NOB. Namenjena sva bila na Korošico, na jasnem pa si še nisva bila, katero od poti bova ubrala. Po karti sem presodil, da se precej visoko lahko pripeljeva skozi sotesko Luške Bele. Tam kjer se je cesta nekoliko bolj zagrizla v strmino, to je pod Žeganim studencem, je pa sredi ceste stal parkiran avtomobil. Izstopila sva in gledala, če bi se dala kobilica znamke VW premakniti. V vozilu sta bili namesto zadnjih sedežev dve veliki plastični kadi, skoraj polni malin. Tako polnega malinja in debelih jagod kot na

tisti poseki še svoj živ dan nisem videl. Mimogrede sva tudi midva nabrala kakih šest kil v plastične vrečke. Naslednji dan, na nedeljo, ko sva se vračala, pa še enkrat toliko.

* * *

Septembrsko soboto popoldan sem na poti z Vršiča do lovske kočice nad Zadnjo Trento srečal 58 ljudi, dva sta me pa prehitela. Po napisih naj bi do kočice pod Špičkom hodil tri in pol ure in temu sem prilagodil svoj korak in tudi počitek ob zadnjem studenčku. Ob napisu »Avtobusna postaja«, nekaj metrov pod kočjo, sem še malce postal in se ozrl na venec gora, katerih silhuete so izginjale v prihajajoči noči. Zgoraj na ploščadi pred kočjo, pa so glasno ugibali, če nisem morda omagal med potjo. Ko pa sem se prikazal iz mraka, točno po »voznem redu«, pa se je poleg mene oddahnil tudi oskrbnik France.

* * *

Turni smuk čez Vršič v Trento me je že dolgo mikal. Vse do lanskega januarja nisem uspel uresničiti te dolgoletne želje. Izbral sem nebeško lep dan, ampak slab sneg. Navsezgodaj sem se odpravil iz Erjavčeve. Hitel sem v lepo jutro tako, da še čaja nisem plačal. Na vrhu sem nataknil smuči in pričel smučati. Do razgledne ploščadi na Šupci je bil sneg skorjast, da se je pod mojo težo vsakih deset metrov udri, od tam dalje pa lepljiv južen sneg. Kljub temu pa je bilo lepo. Spodaj ob hišici, nasproti Kugyjevega spomenika, sem se vgnezdil in grel na toplem soncu, pregledal in stanjšal nahrbtnik ter se navžil lepote zimske Trente. Pot nazaj s smučmi na rami je bila vse prej kot zabavna. Pregloboko se je udiralo. Prerezal sem nekaj serpentini in ob cestarski hiši ugotovil, da gre veliko lažje na smučeh. Na vrh Vršiča sem pridrsal okrog pete ure popoldne. Pri zadnjem ovinku sem opazil skupino, ki je prigazila po markirani poti pod Mojstrovko. Najbrž bi me veljalo manj truda, če bi zanje vedel prej in se jim pridružil.

Navzdol do Erike pa je šlo kot po mehki preprogi, kljub nekoliko »telečjim« nogam.

* * *

Dokaj kasno sem se domislil, da bi kazalo za svoj hrbet spraviti še Slovensko transverzalo. In sedaj nabiram pečate po kočah in domovih, ki sem jih že kdaj prej obiskal in z vrhov, s katerih sem že zrl ali pa bil na njih ovit z meglo. Pišemo leto 1982; na grbi jih imam šestkrat po deset, kilogramov imam najmanj desetino preveč in nahrbtnik je vselej težji, čeprav ima zmeraj enako težo. Torej, treba bo obrati najprej težje in višje vrhove, potem pa počasi navzdol do Ankarana. Ob vsem tem pa moram seveda upoštevati željo nežnega spremstva. Ženo namreč, po njeni izjavi, spravim le še tja, kjer je narava poskrbela za zložno in obraščeno pot in kjer ni vesin. Pa kljub temu napraviva še vodno kakšno izjemo.

POPRAVEK

V kazalu za 10. št. PV je pri:

Peter Markič: Psihologija 8000 m, 3. del, stran 537 — treba zamenjati številko 3 s številko 2!

NA STRELOVEC IN NA KROFIČKO

TINE BRILEJ

Pravijo, da se dež obdrži, če prične deževati po sedmi uri zjutraj. Tokratne poletne sobote pa je bila ura že pol desetih, ko sem na celjski avtobusni postaji čakal na avtobus za Logarsko dolino, ko je začelo pršeti iz svinčeno sivih oblakov. Občasni prebliski, da bi se vrnil domov, pa so bili le preslabotni, da bi premagali željo po doživetju novega planinskega dne. Čeprav bo deževalo — ves dan to tako ne more trajati, saj je poletje — bom šel na greben od Strelovca do Krofičke — tako sem se nenehno pogovarjal sam s seboj. Tako »odločanje« je pravzaprav kar pripravno. Nobenega usklajevanja ni treba, človek sklepe lahko tudi brez posebnih težav spreminja, dopolnjuje, tehta in razmišlja o mnogih drugih možnostih. Pusto dopoldne je tako le počasi minevalo. Zakaj neki odpelje prvi avtobus iz Celja v Logarsko dolino šele ob 10.00 uri? Ob tem času mora planinec obhoditi že večino svojih ciljev, ki si jih je bil namenil za ta dan. Če je vročina, je pa to sploh nerodno. No, danes vročine ni bilo, zato me ta pozna ura vseeno ni toliko motila kot bi me sicer. Ob tem pa sta se dogodili še dve dobri stvari: prenehalo je deževati, avtobus pa je v Logarsko dolino odpeljal 20 minut prej. Ta avtobus je bil sicer izredni, za kar je treba pohvaliti celjski izletnik, kajti, ko je vozovnic za redni avtobus zmanjkalo, so dodali še izredno vožnjo, ki je prišla prav vsem, še posebej pa planincem. Pa še šofer je bil zelo prijazen. Iz pogovorov z ljudmi sem kaj hitro ugotovil, da mu tudi gore okrog zgornjega toka Savinje niso neznane; bil je navdušen planinec, planinci pa smo tako in tako »fejsi« ljudje, pravijo. V Solčavo smo se pripeljali ob njih, saj ni bilo vmesnih postaj. Kar takoj sem se zagrizel v strmino za vaškim pokopališčem in uravnal svoj ritem hoje po udobni stezi, ki se vije po vzhodnem gozdnatem pobočju Strelovčevega grebena, in nekajkrat prečkal posušene hudournike. Sem ter tja se drevje razredči in pogledi uhajajo globoko v dolino Savinje in še čez, na Raduho, ki se zdi, da je prav blizu. Tudi vreme se je izboljšalo. Hoja po stezici je prav prijetna, povsem neopazno se dviga. Po tej poti ne hodi dosti ljudi, zato vlada v tem gozdu спокоjen mir, tu so le ptice, ki žgole in se tako med seboj obveščajo o marsičem, tudi o nevarnosti. Po nekaj sto metrih hoje po široki gozdni vlaki, ki jo je v gozd zarezal buldožer — po njej kmetje spravljajo les do prevoznih cest — sem že začutil, da je kmetija blizu.

Svet se naenkrat odpre in pred mano se pokaže mogočna panorama gora, da mi korak sam od sebe zastane. Križevnik, čisto na levi, kot stražar nad globoko solesko Savinjo, je najmogočnejši. Nato pa Poljske device in še Molička peč; zdi se, da je »pomembna«, saj je že čisto blizu Ojstrice. To pa ji daje že nekoliko boljše mesto v verigi vrhov, ki se strmo vzpenjajo med Robanovim kotom. V zanosu skoraj opazil nisem, da stojim na robu visokogorskega pašnika in da je na desni pred mano tudi že Haudejeva kmetija. Hrup kosilnice me spet prestavi v stvarnost. V hiši pri Haudejevih ni bilo nikogar, zaposleni so bili s košnjo in drugimi domačimi opravili.

V nekaj minutah sem že pri naslednji kmetiji, pri Knezovih. Tu so doma in povabijo me v hišo na kisl mleko. Bila je ona sama smetana. Domači me gledajo, kako se bašem z domačim kruhom in kislim mlekom, in nič mi ni nerodno. Še bolj mi gre v slast, saj vem, da tudi oni uživajo, če vedo, da slabega kislega mleka in kruha ne bi tako hlastno sprejemal vase. Zanimivi ljudje so Knezovi. Daleč od vsakdanjega vrveža žive, visoko v bregu. Nobene preračunljivosti ni v njihovih očeh in besedah; vse je pristno. Živijo gospodarno, z roko v roki z naravo, kaj hitro pa človek tudi ugotovi, da izredno lepo govore. Ne da bi bilo to kakšno posebno lepo narečje, le izbor besed, ki jih oblikujejo v stavke, je presenetljivo naraven, brez odvečnosti. Povedo tisto, kar mislijo, da je pametno in je treba povedati, brez olupševanja in drugih okoliševanj. Kako drugačna govorica od te naše, dolinske...

Za kmetijo je nekaj češenj, ravno zrele so bile, pa sem si jih privoščil. Hrustavke, zdrave in ravno prav trde. Pot se kar strmo dviga in ko sem spet iz gozda, sem se znašel na opuščeni Knezovi planini. Razgledi od tu so še bolj veličastni kot nižje spodaj. Od tu se greben od Ut do Krofičke že prav jasno vidi; Križevnik, Poljske device in Molička peč na drugi strani pa so bile tudi že skoraj na moji višini. Tu je tudi studenec s koritom in še kar dobro ohranjena romantična pastirska koča. Sploh je tu pod Strelovcem veliko vode in dosti — kopriv. To pove, da so tod v preteklosti pasli pretežno ovce. Naprej je pot vseskozi razgledna in v desetih minutah sem bil že na grebenu med Strelovcem in Utami. Tu sem pogledal še na ono stran, v Logarsko dolino in na grebene onstran doline. Pa kaj bi se razgledoval, saj bo pogled z višjega Strelovca še lepši, zato sem pohitel naprej.

Že po nekaj korakih sem se spet ustavil. Tokrat sta mi pritegnili pozornost dve lepi rožnato rdeči murki. Dolgo sem ju opazoval, saj spadajo murke te vrste med endemite

Kamniških in Savinjskih Alp; rožnata barva, ki se v cvetu preliva v svetlejšo in temnejšo odtenke, planinca dobesedno očara.

Še nekaj korakov in bil sem na vrhu Strelovca. Sam. Družbo mi je delal le okleščan in prav tako osamljen vihar, ki komaj še kljubuje strelam, vetru in snegu. Strelovac je menda dobil ime po strelah, ki se rade zaletavajo vanj. To se tudi vidi, saj so smreke pod vrhom vse skrivenčene in nobena nima zaključanega vršaca. Prepustil sem se razgledovanju, saj je bil tudi to eden izmed mojih današnjih ciljev. Še najlepša je bila severna stran, ker je zrak na nasprotni strani postal vedno bolj gost.

V popotni in transverzalni dnevnik sem odtisnil žig in jo mahnil nazaj po grebenu in mimo murk novemu cilju nasproti — proti Krofički.

Knezovi so mi razlagali, da bi lahko na Krofičko prišel tudi po grebenu čez Ute, vendar da je stara planinska steza komaj še vidna, ker je zapuščena. Tvegati nisem želel, zato sem se odločil za markirano planinsko stezo, ki drži po severnem pobočju Ut. Steza se naprej rahlo spušča, svet pa se kar naenkrat spremeni. Prejšnja malo razmočena tla na skrilavcih so se umaknila apnencu, ki je bolj suh in prepusten. Tudi planinsko cvetje se tu kar naenkrat razbohoti v mnogih barvah in vrstah.

Kar škoda se mi je zdelo, da sem zapuščal ta res lep gorski svet. Na razpotju sem zavil v levo in se vseskozi strmo vzpenjal po ruševju, nato pa še po mališčih proti vrhu Krofičke, do mojega drugega cilja. Kot da bi vedel, da bo gori še lepši pogled, me je vleklo naprej do temena; do tja sem prišel že v poznem popoldnevu, ko se je sonce že nagibalo proti Skuti in Rinkam nad Okrešljem. Tudi na tem vrhu sem bil sam. Kakšen mir. Kot da bi umrl in bi v smrti še naprej živel. Ta mir zmoti kdaj pa kdaj le oddaljen vrisk planinca, ki prihaja od koč na Klemenči jami.

Zdaj je bila Ojstrica najlepša. Kar rdečkasta je postajala njena severna stena, ko so jo božali žarki zahajajočega sonca. Dolgo sem jo ogledoval, čisto blizu je bila, vsak greben sem razločil, vsako poličko videl. Raj za plezalce v taki zdravi steni, sem si mislil. Najraje bi kar tu ostal, če me ne bi podila noč.

Nekaj od te lepote sem ohranil tudi na diapozitivih in se na hitro spustil do Klemenče jame. V stari koči in pred njo je bilo mnogo planincev in vsi so bili zadovoljni, saj je vsak dobil prenočišče. Oskrbnik in njegovi pomočniki niso niti za hip izgubili dobre volje in nasmeh jim ni izginil z obraza, čeprav so imeli dela čez glavo. So pač to prijazni in veseli ljudje.

DENARNI DAROVI ZA PLANINSKI VESTNIK

Drugi rod PLV Savinjskega MDO je na svojem zaključnem izletu 8. 10. letos zbral in vsoto poklanja Planinskemu vestniku!

Vlasto Kopač,* Ljubljana	20 000,00 din
Črepinšek Blaž, Celje	548,10 din
Vogelnik Franček, Maribor	457,00 din
Krišelj Marijan, Ljubljana	1 839,60 din
Praček Ciril, Jesenice	422,80 din
Naprudnik Zoran, Ljubljana	194,30 din

Klančnik Gregor, Mojstrana	490,00 din
Jože Dobnik, Ljubljana	360,00 din
Mulej Franc, Ljubljana	274,00 din
Skupaj	30 768,30 din

Uredništvo in uprava Planinskega vestnika se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta!

* Odstop honorarja za izdelavo osnutkov za prapor PZS z delavniško risbo v barvah, za barvni emblema ob 90-letnici PZS, za osnutek plakata ob 90-letnici PZS z delavniško risbo za tiskarno, značko PZS ob 90-letnici in značko za PD Kamnik, Ljubljana Matica in Savinjske podružnice SPD, načrt in delavniške risbe za plaketo PZS z napis, spominsko ovojnico, poštni žig ter nadzor pri delu in z navodili za tiskarja, parjarja, kiparja, kamnoseka in kartonažno delavnico.

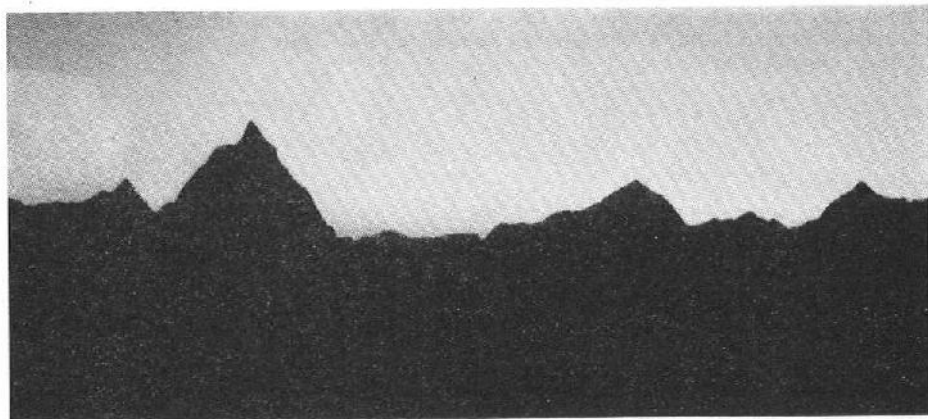

Foto Peter Markič

PSIHOLOGIJA 8000 m

3. del

PETER MARKIČ

Z današnjim prispevkom zaključujemo zapis o raziskavi na odpravi Lotse. Ogledali si bomo še preskuse iz obdobja po odpravi. Nekatere od njih smo sicer začeli še med odpravo, zaključili pa smo vse po odpravi, zato bolj sodijo v to obdobje. Vse tri opisane tehnike se med seboj dopolnjujejo in prepletajo.

SOCIOMETRIJA

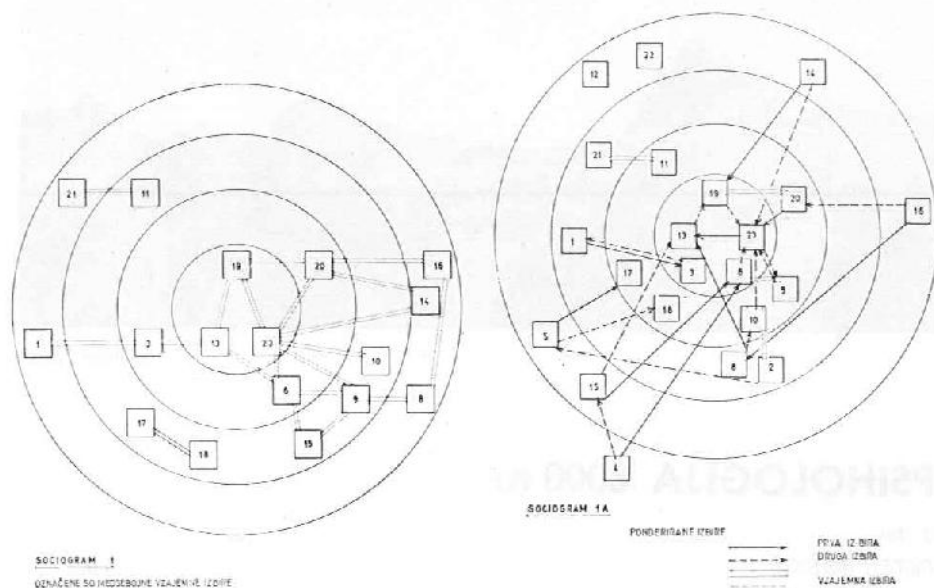
V okvir testnih raziskav smo vključili tudi sociogram, s katerim smo poskušali slediti dinamiki medsebojnih odnosov. Uporabili smo ga trikrat in sicer na sredini pripravljalnega obdobja, tik pred odhodom odprave in takoj po končani odpravi.

Vselej smo uporabili nekoliko drugačno tehniko, namen pa je bil vedno isti: formiranje najbolj ustreznih skupin za delo na hribu in opažanje sprememb v medsebojnih odnosih, ko bi le-te nastale med odpravo. Učinkovitost in zadovoljstvo slehernega alpinista je v veliki meri odvisno od vloge in nalog, ki jih ima. Isti posameznik lahko na eni odpravi povsem odpove, na drugi pa se odlično izkaže. Vzrok je največkrat v različnih vlogah, ki jih je imel na teh odpravah. V različnem socialnem okolju lahko iščemo vzroke za tako različno obnašanje istih alpinistov na različnih odpravah, saj težko verjamemo, da bi se med tem osebnostna struktura, ki je sicer precej stabilna, toliko spremenila. Vsakemu poskušamo najti najbolj ustrezno mesto na odpravi. Del teh prizadevanj je tudi sociometrija.

V pripravljalnem obdobju smo uporabili indirektno tehniko. Vsak alpinist je napisal člane, za katere je menil, da bi želeli sodelovati z njim v skupini pri delu na hribu. Indirektna tehnika naj bi dala nekoliko boljše rezultate kot direktna, pri kateri vsak napiše, s kom bi on želel sodelovati pri delu v manjši skupini. Število izbir je bilo neomejeno. S tem smo skušali dobiti še informacijo o odprtosti članov odprave, o želji po socialnih stikih in končno tudi o tem, kako močne osebnosti so. Po hipotezi naj bi veliko število izbir kazalo na šibkejšo osebnost.

Za primerjavo smo razdelili člane odprave v »himalajce« (take, ki so že bili na odpravah v najvišja gorstva sveta) in »nehimalajce«. Največ izbir na prvem sociogramu so dobili himalajci. Bili so torej najbolj priljubljeni. Vzroka za to sta verjetno dva: neizkušeni se počutijo v njihovi družbi bolj varne (11 % vseh izbir je bilo takih), po drugi strani pa tudi izkušeni bolj zaupajo tistim, ki jih poznajo. Himalajci so se med seboj izbirali v več kot polovici vseh izbir. Zaradi razlik v izkušnosti lahko pride do nasprotij med tema dvema skupinama. Na naši odpravi je med člani odprave vladalo imenitno vzdušje in razumevanje. Himalajci so že v pripravljalnem obdobju pokazali pripravljenost, da bi sodelovali z nehimalajci. Takih izbir je bilo 21 %. Dobro povezanost skupine kaže tudi

število obojestranskih izbir. Bilo jih je 20. Vrisali smo jih v sociogram. Kriteriji za posamezne kroge so bili: 8 in več izbir za notranjega, 6–7 izbir, 3–5 izbir in manj kot 3 izbire za zunanji krog.

V notranjih dveh krogih so samo himalajci. Ti so torej najbolj priljubljeni, izbirajo pa se tudi med seboj. Neizkušeni so se uvrstili v zunanja kroga. Večinoma se navezujejo na priljubljene. Izjema sta le dve diadi, ki ju sestavlja alpinista z istega odseka, ki se pač najbolj poznata med sabo. Poleg te »kvantitativne« analize, kjer smo upoštevali le število izbir, smo naredili še »kvalitativno«. Pri tem smo izbire ponderirali* (prva izbira je štiri točke ... četrta izbira je ena točka). Tako smo lahko rezultate primerjali z drugim sociogramom. Kriterij za posamezne kroge je sedaj število točk.

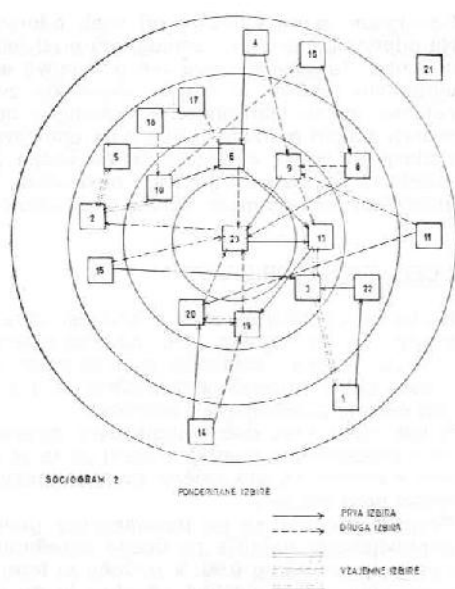
Označene so prve in druge izbire. Himalajci so le še v notranjem krogu. Dobili so torej tudi največkrat eno od prvih štirih izbir. V drugem krogu se jim pridružijo še štirje ne-himalajci. Pri kvantitativni interpretaciji so bolj oddaljeni. Dobili so torej več izbir na prvih štirih mestih kot na ostalih.

Želja posameznika po druženju, ki se kaže v številu danih izbir, je presenetljivo največja pri himalajcih. Izbirali so tako izkušene kot neizkušene.

Drugi sociogram smo uporabili tik pred odhodom odprave. Alpinisti so se že precej bolje poznali med seboj. Uporabili smo isti vprašalnik kot pri odpravi v Ande, torej kombinacijo direktne in indirektna tehnika, kot jo predlagata Paranosič in Lazarevič. Najprej so napisali štiri člane odprave, s katerimi bi želeli sodelovati pri delu na hribu. Na prvo mesto so postavili tistega, s katerim bi najraje sodelovali ... Poleg izbir so navedli še vzroke zanje (osebnostne lastnosti). Napisali so še vse člane odprave, za katere so menili, da so izbrali njih. S tem smo ugotavljali »socialno raven aspiracije«. Imeli so tudi možnost negativnih izbir. Izbire smo točkovali enako kot na prvem sociogramu. Po številu točk močno izstopa najbolj izkušen alpinist, sledi mu še sedem himalajcev. Med seboj se himalajci izbirajo precej manj kot na prvem sociogramu. Takih izbir je tu le 38 %. Izkušeni manj izbirajo tudi neizkušene, zato pa je precej več zvez ne-himalajec — himalajec. Takih je kar 11 % več kot na prvem sociogramu. Primerjava teh zvez ni povsem popolna, ker smo pri drugem sociogramu upoštevali odgovore več alpinistov, kot pri prvem.

Štirje alpinisti so dobili le po eno izbiro. Trije od njih še niso bili v Himalaji. Pričakovanih izbir je 38 %. Pet alpinistov precenjuje svoj položaj v skupini. Trije od njih so himalajci. Po drugi strani pa kar šest izkušenih in štirje neizkušeni podcenjujejo svojo vlogo v skupini. Od pričakovanih izbir se jih je polovica tudi uresničila. Medsebojnih izbir je 18. Polovica od teh je obojestransko, tretjina pa enostransko pričakovanih. Le tri so ne-pričakovane. Člani odprave so torej zelo dobro ocenili, kdo jih bo izbral. Negativnih izbir sploh ni. To pomeni, da v skupini ni odklonjenih članov. Vsak je pripravljen delati z vsakim. To so osnovne ugotovitve drugega sociograma, ki jih ponazarjamo tudi grafično.

* Ponderirati (točkovati) = ponderabilen (s)tehtljiv, določljiv (merljiv), F. Verbinc: Slovar tujk, 1971.

Očiten je centralni položaj najbolj izkušenega alpinista. Tudi v drugem krogu so sami himalajci.

Rezultati obeh sociogramov so si zelo podobni, vsaj kar zadeva priljubljenost posameznih alpinistov. Polovica obojestranskih izbir s prvega sociograma se je pojavila tudi v drugem. Razmerje izbir izkušeni — neizkušeni se je spremenilo.

Rezultate pričakovanj na sociogramih smo primerjali s pričakovanji pri testiranju fizičnih sposobnosti. Pri tem smo izbrali štiri vaje, za katere menimo, da so tipične za alpinizem (počepi na eni nogi, zgibi, drža v zgibi, sklece). Vse vaje so delali v treh serijah do izčrpanosti. Pred vsako serijo je vsak napovedal rezultat. Od skupaj šestdesetih napovedi je le četrtno precejevanj in več kot polovico podcenjevanj. V ostalih primerih je rezultat enak napovedim. Alpinisti se torej izrazito podcenjujejo. Štirje člani so na vseh preizkušnjah napovedali manjši rezultat od doseženega.

Deset članov odprave Lotse je bilo tudi že na Everestu. V obeh primerih smo uporabili enak sociogram, zato je zanimiva primerjava. Med desetimi alpinisti se pri treh pojavlja ena zveza na vseh sociogramih, štirje imajo po dve, dva pa celo tri stalne izbire. Od teh so štiri stalne zveze celo obojestranske. Pri treh stalnih zvezah se vedno pojavlja prva izbira, pri dveh pa druga.

Na koncu odprave smo uporabili še en sociogram. Člane odprave smo povprašali, s katerimi člani odprave Lotse bi se želeli vrniti na podobno odpravo. Z več kot tričetrt člani te odprave bi še enkrat odšlo na odpravo kar 15 alpinistov. Med njimi je 10 himalajcev. Neizkušeni bi se vrnili le z manj kot polovico članov te odprave. Tisti, ki so bili izbrani najmanjkrat, se izbirajo med seboj.

Ta sociogram nam veliko pove o dogajanjih na odpravi. Največ se jih želi vrniti z najbolj uspešnimi. Razen najmanj priljubljenega člana odprave, bi se vsi še enkrat vrnili s štirimi od tistih, ki so dosegli na odpravi največ. Med prvimi petnajstimi jih je kar tri četrtine doseglo vsaj 7900 m višine. Ostali trije so dokaz, da so člani odprave pri bodočih soplezalcih upoštevali še druge kvalitete, ne le doseženo višino. Iz ostalih ocen lahko vidimo, da so to zlasti delavnost, prizadevnost in zrelo obnašanje.

Zadnji sociogram najlažje primerjamo s prvim. Pri obeh je bilo namreč število izbir neomejeno. Zanimivo je, da je bilo na zadnjem sociogramu kar trikrat toliko izbir, kot na prvem. Med odpravo so se člani torej dodobra spoznali med seboj in tako živeli drug v drugega, da so izbrali bistveno več soplezalcev. Povsem primerljivi pa ti dve številki le nista, ker je šlo za nekoliko drugačno navodilo. Vseeno je odprava zelo ugodno delovala na odnose med člani, kar je prav gotovo velik uspeh.

Petina zvez s prvih dveh sociogramov, ki se niso pojavile na tretjem kažejo, da so nekateri svoje prijatelje le razočarali. Zanimivo je še, da število zvez med himalajci od sociograma do sociograma pada, zato pa je vedno več zvez izkušenih z neizkušenimi. Kaže, da se stare zveze nadomeščajo z novimi, da se neizkušeni uspešno vključujejo v krog himalajcev. To je tudi eden od glavnih ciljev odprave, saj je le tako zagotovljena kontinuiteta kvalitete. Rezultati zadnjega sociograma so bolj podobni rezultatom prvega, kot pa drugega. Najbolj pa so si seveda podobni rezultati prvih dveh.

Sociogram je nepogrešljiv pri vseh odpravah, kjer naveze niso že vnaprej določene. Na odpravi Lotse smo s sociogrami predvideli kar tri četrtine vseh zvez, ki so se pojavile na hribu. Ta številka pove vse o nujnosti sociometrije. Bistvenih razlik med direktno in indirektno tehniko ni. Največ dejanskih zvez smo dobili na zadnjem sociogramu. To pomeni, da so bile skupine sestavljene dobro, člani so se v njih dobro počutili. Pri sestavi skupin moramo poleg želja upoštevati še izkušnost, zato je nemogoče skupine sestaviti samo po sociogramih. Pri večjih zveznih odpravah moramo zlasti na začetku vedeti, da se člani ne poznajo med seboj. Prav zaradi tega nam ni uspel poskus s situacijskim sociogramom. Veljalo pa bi nekaj storiti tudi v tej smeri.

OCENJEVANJE PRIPRAVLJENOSTI

Na koncu odprave so člani ocenjevali sebe in druge, glede na pet kriterijev: fizična pripravljenost na odpravo, psihična pripravljenost, delavnost, zrelost v obnašanju in uspešnost na odpravi. Ocenjevali so z ocenami od ena do pet, pri čemer pomeni 5 izredna, 4 zelo dobra, 3 srednja, 2 majhna in 1 premajhna. Z enakimi ocenami so ocenjevali tudi osebno zadovoljstvo z odpravo.

S tem smo želeli dobiti subjektivne ocene za vsakega člana odprave. Primerjali smo jih z objektivnimi dosežki. Kriterij za te je bilo število preplezanih etap in plezanje kot prvi v navezi. Ocene fizične pripravljenosti smo primerjali z ocenami v okviru fizičnih testov pred odpravo.

Povprečne ocene se pri posameznikih gibljejo od 1,7 do 4,9. Najvišje so ocene fizične pripravljenosti, najnižje pa ocene uspešnosti. Ujemanje vseh petih ocen je zelo veliko. Korelacije so okrog 0,90. V bodoče bi torej lahko nekaj ocen mirno združili v eno. Največje ujemanje z ostalimi ocenami je pri uspešnosti. To pa tudi pomeni, da so dobili alpinisti zelo enotne ocene — ali vse slabe ali pa vse dobre. Te ocene smo primerjali z objektivnim dosežkom. Največje ujemanje s tem kriterijem kažejo ocene fizične pripravljenosti (0,92), najmanjše pa z zrelostjo obnašanja (0,79). Subjektivne ocene so torej zelo dober kazalec dejanskega dosežka. Pri tem ni bistvenih razlik med petimi kriteriji. Osebno zadovoljstvo z odpravo izvira iz drugih faktorjev, ne zaradi članov odprave, nezadovoljstvo na odpravi pa ima svoj vzrok v nezadovoljstvu s člani odprave. Ti trditvi smo oblikovali na podlagi primerjave med oceno zadovoljstva in odgovori na vprašanja, s katerimi člani te odprave bi še enkrat odšel na podobno odpravo. Domnevali smo, da so bili tisti alpinisti, ki so izbrali več članov, bolj zadovoljni z njimi. Od dvajsetih članov jih je sedem nezadovoljnih z odpravo zaradi drugih članov odprave, sedem pa jih je zadovoljnih z odpravo, vendar bi se na podobno odpravo vrnili le s polovico istih članov. Na sami odpravi ni bilo odkritih sporov med člani, torej so vzroki zadovoljstva oziroma nezadovoljstva tudi drugje. Morebiti bi kazalo, poleg ocene zadovoljstva, uvesti še vzroke zanj.

Skupina kot celota zelo dobro ocenjuje svojo fizično pripravljenost. Najbolj precenjujejo zrelost v obnašanju, dokaj realno pa delavnost. Precenjujejo še fizično pripravljenost in uspešnost. To nam pokažejo primerjave med ocenami, ki so si jih dali sami in tistimi, ki so jih dobili od drugih. Manj izkušeni so sebe ocenili bolje, kot jih je ocenila skupina, bolj izkušeni pa se ocenjujejo realno ali se celo podcenjujejo.

Primerjava med oceno fizičnih sposobnosti pred odpravo (napoved dosežka pri motoričnih testih) in oceno fizične pripravljenosti na odpravo nam pokaže, da se alpinisti po

Plezali smo na Lotseju, pogledi pa so drseli k nižjim, lepšim, bolj prijaznim vrhovom

Foto Peter Markič

Za sprostitev v bazi
pride prav tudi
— kockanje

Foto Peter Markič

odpravi ocenjujejo dosti bolj stvarno. Pred odpravo so v večini primerov dosegli precej boljši rezultat, kot pa so ga napovedali. Po odpravi so ocene lastne fizične pripravljenosti zelo podobne ocenam skupine.

Odprava je bila sestavljena iz alpinistov, ki so zadostili kriterijem PZJ in iz alpinistov, ki jih je izbral vodja odprave glede na zahtevnost cilja. Slednji so dobili na teh petih ocenjevalnih lestvicah nekoliko višje ocene pa tudi objektivni dosežek je bil pri njih večji. Večina bi se raje z njimi vrnila na podobno odpravo. Višje so ocenjeni tisti, ki so bolj izkušeni.

Faktorska analiza ocenjevalnih lestvic in kriterijev za izbor nam da štiri faktorje. Prvemu lahko rečemo kar psihični faktor, saj je najbolj nasičen s psihično pripravljenostjo na odpravo, zrelostjo obnašanja, pojasni pa kar 64 % variance. Drugi faktor je fizični. Sestavljajo ga fizična pripravljenost, objektivni dosežek in zdravstveno stanje. Sledi faktor zadovoljstva, ki pojasni še 11 % variance, in sociološki faktor, ki je najbolj nasičen s sociogramom.

In kako naprej? Ocene pripravljenosti članov na odpravo so zelo koristne. Lahko jih primerjamo z vrsto drugih ocen in rezultatov ter tako dobimo kopico informacij o dogajanjih na odpravi. Na tej osnovi sta bili izdelani tudi že dve diplomski nalogi, ki sta omenjene ocene primerjali z rezultati antropoloških meritev in motoričnih testov pred odpravo. Pokazalo se je, da je pet ocen odločno preveč. Zaradi velike podobnosti bi lahko vzeli največ dve oceni. Predlagamo oceno pripravljenosti na odpravo in oceno uspešnosti. Poleg tega je nujna še uporaba sociograma, ocene zadovoljstva in ocena dejanskega dosežka. Na odpravi je koristna še uporaba drugih ocenjevalnih lestvic, prirejenih iz klinične psihološke prakse. Ocenjevanje sodelovanja se je na primer izkazalo za dober kriterij uspešnosti, saj dobro loči uspešne od manj uspešnih. O ne-

»Kuhinja na odpravi«

Foto Peter Markič

uspešnih v tako težkih pogojih, kot so bili pri odpravi Lotse, zelo težko govorimo. Ta kriterij uspešnosti pa je za sedaj uporaben le za alpiniste, ki so že bili na odpravah. To je razumljivo, saj le odprava z vsemi svojimi ekstremnimi situacijami, zadostno motivira in aktivira posameznike.

OSEBNOSTNE LASTNOSTI

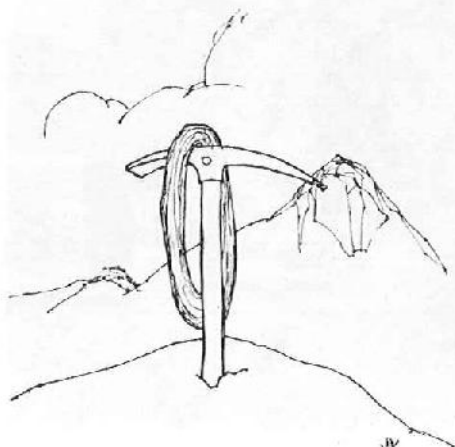
Hoteli smo ugotoviti, kako člani odprave doživljajo druge člane. Izbrali smo 32 parov bipolarnih osebnostnih lastnosti. V vsakem paru je osebnostna lastnost in njen negativen komplement. Izbrali smo jih na osnovi Bregantove liste osebnostnih potez, uporabljene že na več dosedanjih odpravah, in Šalijevega kliničnega vprašalnika. Vsak alpinist je opisal vsakega prvič na sredini odprave in drugič leto dni po končani odpravi. Tako smo dobili sliko, ki jo je imela skupina o vsakem posamezniku, pa tudi sliko, kakršno je imel vsakdo o sebi in o skupini. S primerjanjem teh profilov med seboj smo poskušali ugotoviti, kako posamezniki doživljajo druge člane odprave in svoj položaj glede na skupino.

Za primer si oglejmo profila skupine, ki smo ju dobili med odpravo in po njej.

PROFIL

Slika nam pove, da so skupino doživljali zelo pozitivno, kolikor sploh lahko govorimo o pozitivnih in negativnih lastnostih. To razdelitev smo vzeli strogo alpinistično. V privatnem življenju je lahko slika drugačna. Nekatere od navedenih lastnosti ne prenesejo črno-bele delitve, druge imajo za posamezne alpiniste zelo različen pomen. Večini pa kljub temu lahko določimo pozitivni in negativni pol. Razlike med obema profiloma so zelo majhne. Po enem letu so člani doživljali skupino za malenkost bolj nevtrajno in sebično. V drugih lastnostih se profila ujemata.

Vsi opisani poskusi so le začetek. Pravi način raziskave še le iščemo. Pri poskusih, ki smo jih priredili za alpiniste, je potrebna potrditev na več odpravah. Za standardizirane teste pa moramo dobiti norme za tako ozko selekcionirano populacijo. Sodelovanje odpravarjev je torej nujno potrebno, če želimo dobiti ustrezno metodologijo. Letos smo jo preskusili na treh odpravah. Več o tem pa kdaj drugič.

Vinjeta J. Vogelnik

Planinski dom Mangrt v vasi Žabnica v Kanalski dolini, 805 m

Foto Jože Dobnik

društvene novice

SPOMINSKI PLOŠČI

(Odkritje spominskih plošč Mariji Kaplja in Minki Šimenc dne 16. 4. 1983 v spominskem parku v Kamniški Bistrici.)

Ob 17. uri se je zbralo v spominskem parku čez 100 udeležencev, sorodnikov, prijateljev in znancev, da bi počastili spomin na obe pokojni planinki. Ob tej priložnosti je član PD Mengeš, Andrej Tomolj, v razmišljanju med drugim povedal tudi tole: Marija Kaplja se ni vrnila s Skute, Minka Šimenc pa ne s Kamniškega vrha. Obe sta bili prizadevni in nesebični članici planinskega društva in njegovega upravnega odbora. Obema smo pri odprtih grobovih med hlipanjem izrekli besedo zahvale, sklicevali smo se na njuna plemenita dela, zaradi katerih ju ne moremo in ju ne bomo pozabili.

Od začetka do konca sveta čas dela in bo delal po svoje: briše solze, celi rane, spomine na ljudi, ki jih ni več med nami, jemlje ostrino in svežino barv. V spominu ostajajo le utrinki, ob katerih se nam duša ogreje kot ob žerjavici na domačem og-

njišču. V žerjavici zaprasketa in se zaiskri — pri srcu pa zapeče. Zapeče, ker nismo dorekli besed, ker smo imeli premalo časa za človeka na svoji desni ali levi, ker marsičesa nismo postorili.

Cankar je zapisal: »Ob uri slovesa spozna človek človeka, vidi mu globoko v oči, kakor nikoli poprej. Ugledal sem ljudi, ki sem jih pač poznal že za malega, pa se mi je zazdelo, da jih vidim prvokrat. Tako blizu sem živel med njimi in v njih, da jih nisem ne videl, ne čutil; zdaj, ko se je napela nit med nami, in je bila že skoraj presekana, sem se jim na stečaj zastrmel v obraz. Nekaj prav posebnega, nerazumljivega me je silno težilo, da sem delal vsem tem ljudem krivico že od začetka, da sem jih žalil, ko mi niso nikoli storili zloga. Planili so mi na srce grehi, ki se jih prej nisem zavedal, ki so se mi zdeli zgolj prešerne šale, vsele zabavljice.«

Dovolj je solza, dovolj žalostink, ker je že vprašan j z odgovori »ne vem« preveč. Bili smo veseli, ker smo Kapeljco in Mico lahko spoznavali, ko smo se z njima srečevali, ko nas je hrepenenje po plemenitem in lepem gnalo z njima v gore in doline, in

Foto F. Mulej

ker sta delali z nami in za nas! Danes naj se temu »requiemu« pridruži še lepota in dobrota, iskrenost in prijateljstvo!

Pripravil:
Franc Mulej

SLOVO OD FRANCA VIDRIHA
† 31. VIII. 1983

Navihta se je, po dolgotrajni suši, razbesnela nad Vipavsko dolino. Dež je curkoma lil, bliski so parali nebo, a vendar to ni ustavilo nikogar od planincev, nikogar od borcev, nikogar od sovaščanov, da se ne bi udeležil pogreba Franca Vidriha, ki se je smrtno ponesrečil s traktorjem blizu domače hiše v Podragi, dne 31. avgusta 1983. leta.

Pokojni je dopolnil komaj 61 let; bil je poln življenjske moči, vedno nasmejan, vedno vesel in priljubljen pri ljudeh. Kot inkasant za elektriko je s humorjem in dobro voljo umel premostiti slabo voljo ob zasoljenem računu.

Naravo, posebno gore, je ljubil strastno in iskreno. Bil je skupaj s prof. Črnilogarjem in nekaterimi drugimi Vipavci med pobudniki za ponovno oživetev vipavskega planinskega društva. Bil je aktiven tudi na drugih področjih, kot borec v borčevski organizaciji, v prosvetnem društvu, v krajevni skupnosti.

Vedno pa je našel čas za obisk domačih in tujih gora. Dve planinski izkaznici je napolnil z žigi slovenskih planinskih koč in vrhov. Naše Julijske Alpe so mu bile najbolj pri srcu.

Najlepši spomenik si je postavil, ko je sodeloval pri gradnji zavarovane poti čez Gradiško Turo nad Vipavo (Furlanova pot); Vipavci so jo zgradili v spomin na Frica

Furlana, ki se je tam smrtno ponesrečil. To izpostavljeno, a zelo domiselno zasnovano pot je pomagal potem tudi vzdrževati. Priljubljen je bil tudi med mladino, saj so mu mladi planinci prinesli na grob jesensko cvetje. Za zadnje planinsko slovo mu je spregovoril prof. Črnilogar.

Nada Kostanjevic

Franco Vidrih

Eden najbolj znanih slovenskih planincev je gotovo arhitekt Vlasto Kopač. Znan je zaradi svojega javnega dela na več področjih, kot ljubitelj in varuh narave, alpinist, smučar, grafik in arhitekt. Z zagodnico ob njegovi 70-letnici naj v naše glasilo na kratko zapišemo, kaj vse je v pol stoletja naredil za slovensko in jugoslovansko planinstvo. Obenem pa vse to obširno delo trajne vrednosti dopolnimo s poudarkom njegovega političnega dela, saj je kot napredno usmerjen študent že pred vojno politično delal na univerzi, postal leta 1938 član KPS, v okupirani Ljubljani pa je delal kot risar in grafik v ilegalni Centralni tehniki KPS.

Leta 1934 se je vpisal pri profesorju Jožetu Plečniku na oddelek za arhitekturo tehniške fakultete univerze v Ljubljani.

Z Janezom Gregorinom je leta 1937 ustanovil akademsko skupino Slovenskega planinskega društva, ki je združevala predvsem študente plezalce. Od leta 1941 je delal v dokumentni tehniki CT KPS in je grafično opremljal in ilustriral večji del narodnoosvobodilnega tiska v Ljubljani do svoje aretacije oktobra 1943, nakar so ga 6. januarja 1944 odvedli iz jetniškega oddelka ljubljanske bolnišnice v koncentracijsko taborišče Dachau. Tam je kmalu po prihodu organiziral prvo partijsko celico v 23. karantenskem bloku. Od junija 1944 pa do osvoboditve taborišča aprila 1945 je bil član ilegalnega komiteja jugoslovanskih komunistov v taborišču, 6 mesecev pa tudi njegov sekretar. V tem času je skrivaj upodobil vrsto prizorov iz življenja in umiranja v taborišču. Te risbe hrani sedaj Muzej ljudske revolucije Slovenije.

Po osvoboditvi je delal kot arhitekt na ministrstvu za gradnje LRS. Leta 1948 je bil obsojen na t. i. dachauskem procesu. Iz zapore je bil izpuščen 1952 in na obnovi procesa 1971 rehabilitiran. Od leta 1954 je delal kot arhitekt v referatu za spomeniško varstvo okraja Ljubljana, leta 1963 pa je postal ravnatelj Zavoda za spomeniško varstvo Ljubljana. Upokojen je bil leta 1969 s priznano dvojno dobo od 1941 do 1945 kot udeleženec NOB.

Sedaj je član odbora Centralne tehnike KPS pri CK ZKS, član sekretariata v tem odboru in vodja sekcije za dokumentno tehniko. Več let je bil član odbora za pohod ob žici okupirane Ljubljane, član redakcijskih odborov za vrsto monografij, »Ljubljana v revoluciji«, »Dachau«, »Revolucionarni boj na ljubljanski univerzi«, »Centralna tehnika KPS« itd.

Oblikoval je več stalnih muzejskih razstav. »Muzej maršala Tita« na Trebčah, »Spominski dom dr. Franceta in Borisa Kidriča« na Knežcu, »Muzej Tomaža Godca« v Bohinjski Bistrici, »Muzej zapornikov in internirancev« v Brestanici in »Muzejsko zbirko na Urhu«.

Vlasto Kopač

Dve mandatni dobi je bil delegat krajevne skupnosti Stara Ljubljana v občini Center in opravljal celo vrsto družbenopolitičnih funkcij. Je predsednik odbora bivših internirancev taborišča Dachau pri komisiji za zapornike, internirance in izgnance RO ZZB NOV Slovenije. Poleg tega je načrtoval vrsto spomenikov NOB in ljudske revolucije po vsej Sloveniji, med njimi v Kamniški Bistrici, Stranjah, Trenti, Žirovnici, Vevčah, Robu, Velikih Laščah itd. Projektiral in uredil je park kulturnikov v Ribnici, pas ob žici okupirane Ljubljane, sodeloval pri postavitvi spomenika štirim srčnim možem na Ribčevem lazju v Bohinju in uredil njegovo okolico. Oblikoval je tudi celo vrsto razstav tiska NOB in razstav PZS in GRS. Lahko bi še veliko naštel. Poleg vsega tega zahtevnega dela se je Vlasto Kopač vse življenje intenzivno ukvarjal s planinstvom in alpinizmom, o tem veliko pisal, risal pa tudi organiziral, saj je bil že leta 1937 med vidnejšimi organizatorji akademске skupine SPD na ljubljanski univerzi. Kljub izjemno obsežni zaposlitvi je v navezah s Tarterjem, Režekom, Bašem, Filipičem in Malovrhom opravil vrsto letnih in zimskih prvenstvenih vzponov v Kalški gori, v Kalškem Grebenu, v Grintovcu, Štruci, Turski gori, Brani, Planjavi, Vrščih in v Bobotovem Kuku. Leta 1940 je plezal v Durmitorju s Cenetom Malovrhom kot udeleženec 6-članske zimske odprave AS SPD. Narisal je razgled z Grintovca, ki ga je izdala AS SPD, objavljaj je ilustracije

v Grudi, v Planinskem vestniku, in drugih publikacijah. Ilustriral je tudi Lovšino knjigo »V Triglavu in njegovi sosesčini«, preden je delo dokončal, ga je aretirala okupatorska policija in po treh mesecih zapora poslala v Dachau.

Spadal je med najvidnejše predvojne plezalce in planinske kulturne tvorce kot literat, ilustrator, grafik in še kaj. V vseh teh izraznih medijih je bil izviran in temeljit, bleščeč v finih potezah, sočen in duhovit. Zato je bilo razumljivo, da je bil po osvoboditvi izvoljen za predsednika najvidnejšega planinskega društva v Sloveniji, tj. ljubljanske »Matice«. Decembra 1946 je bila z zadovoljstvom sprejeta tudi njegova izvolitev za predsednika odbora za planinstvo in alpinistiko pri Fizičturzi zvezi Slovenije, kar danes pomeni predsedstvo Republiške planinske organizacije. Bil je obenem član sekretariata Fizičturne zveze Slovenije. V tej funkciji je obnavljal slovensko planinsko organizacijo in gorsko reševalno službo. Posebno skrb je posvečal razvoju alpinistike. Julija 1946 je organiziral prvi povojni alpinistični tečaj na Kamniškem sedlu, pri PD pa je začel ustanavljati alpinistične odseke. Leta 1947 je sodeloval pri organiziranju zveznega inštruktorskega tečaja v Vralih. Že leta 1946 je projektiral in osebno vodil gradnjo bivača pod Skuto ter spomenika padlim planincem v NOB v Kamniški Bistrici, zrisal prva povojna zemljevida Julijcev in Kamniških Alp, v letih 1960 do 1970 pa je načrtoval in vodil gradnjo počitniških zaselkov na Veliki planini, pri čemer se je pri oblikovanju objektov naslanjal na veliko-planinsko pastirsko stavbno izročilo, na avtohtono arhitekturo ovalnih stanov na Veliki planini. Bil je nadalje zagnan in izredno čistan strokovni delavec v spomeniško varstveni službi. Kot tak je vztrajno skrbel, da se ohrani naša naravna in kulturna dediščina predvsem na Veliki planini, v dolini Krke, na Zaplani in v drugih ogroženih krajinih v Sloveniji. V tem znamenju je zbral in že leta 1946 objavil Ledinška imena v Grintovcih, raziskoval ljudsko stavbarstvo in objavljal v vsakem pogledu imenitne članke o izročilu gorjancev, hribovcev, drvarjev, pastirjev in lovcev spod Grintovcev.

Skratka, v 50. letih aktivnega življenja se je arhitektu Kopaču nabralo toliko lepih likovnih del in zasnov, načrtov pa tudi vsebinsko in oblikovno pomembnih zapisov, pa tudi kvalitetnih člankov, da mu moramo javno pristrčno čestitati v planinskem glasilu in mu pri tem iz srca zaželeli še mnogo zdravih ustvarjalnih let. S svojim delom za planinstvo, za planinsko arhitekturo in literaturo si je svoje ime za vselej zapisal v zgodovino našega planinstva.

OB 60-LETNICI PAVLA ŠEGULE

Nekoč je Pavle zapisal: »Ura našega življenja teče brez prestanka, zanjo ni nedelje, ne praznika. Nenehno minevajo sekunde in ure, dnevi se umikajo tednom in mesecem, slednji letom in desetletjem...«

Da, leta tečejo in deset let je že minilo, odkar se je Pavle srečal z »abrahamom«. O njegovem delu je tedaj poročal PV v 12. številki leta 1973. Bera v naslednjem desetletju pa je še bolj bogata.

Rojen je bil 10. decembra 1923 v Kranju. Pod Storžičem tako rekoč, in prav ta gora mu je zelo pri srcu, saj jo pogosto obiskuje. Po končani osnovni šoli je obiskoval gimnazijo v Kranju, pa je zaradi vojne virove in okupacije, kot zaveden Slovenec in mladinski aktivist, ni dokončal v običajnem roku. Prijel je za orožje in se komaj 21 let star boril kot partizan, kjer je imel tudi številne odgovorne naloge. Po končani oficirski šoli pri Glavnem štabu NOV in POJ, se je posvetil radiotelegrafiji in ji ostal zvest tudi po demobilizaciji.

Med službovanjem pri RSNZ je ob delu študiral in diplomiral s področja elektrotehnike. Služba in delo pa ga nista ovirala, da ne bi tudi društveno deloval.

Od leta 1945 do 1962 je delal kot organizator radioamaterstva v okviru mesta Ljubljane in v Republiškem odboru ZR Slovenije. Vodil je tečaje in delal kot operator YU 3 AL. Pet let po vojni je bil marljiv tudi v društvu »Partizan«.

V gore je začel zahajati s 15. letom. Prve ture so seveda veljale Storžiču, njegovi najljubši gori, in sicer kar peš iz Kranja. Pri tem njegovem najljubšem udejstvovanju je izgubil tudi prijatelja in se je potem vključil v GRS. Od leta 1960 je član Komisije za GRS. Specializiral se je za problematiko plazov; od 1962 zastopa našo GRS v podkomisiji za plazove IKAR. Poleg tega se v GRS veliko ukvarja z radijskimi zvezami in z organizacijo raznih srečanj.

Pavle Šegula — 60-letnik

V zadnjem času je po mnogih letih uspel povezati pretežni del planinskih postojank preko brezzičnih zvez s postajami LM.

Od leta 1963 do 1975 je bil načelnik Komisije za odprave in tuja gorstva. Prevzel je zapuščeno Himalajskega odbora in sodeloval pri organizaciji in izvedbi odprav med tem časom. Zagovarjal je načrtnost in kontinuiteto v odpravarstvu.

Kot predavatelj je sodeloval na mnogih tečajih, dnevih varstva pred snežnimi plazovi in na zasedanjih IKAR. Svoje bogato znanje je posredoval tudi preko sredstev javnega obveščanja (radio, časopisi, revije). Mnogo člankov, prevodov,otic je objavil — in jih še objavlja — v Planinskem vestniku.

Leta 1961 je pripravil prevod priročnika: Francoska GRS, leta 1965 prevod zbornika: Simpozij o nujnih ukrepih za reševanje zasutih v plazovih.

Leta 1972 je izšla knjiga Življenje v naravi. V njej je priobčil obširno poglavje »Bivanje in hoja v gorah«. Prevedel je Gaylovo knjigo Plazovi in napisal obširno knjigo Nevarnosti v gorah, ki koristno rabi mnogim planincem. Sodeloval je v Pračkovem vodniku Turni smuki v Julijskih Alpah in še v mnogih drugih edicijah. Pripravil je slovenski del alpinističnega slovarja UIAA in trojezičnega planinskega slovarja Treh dežel. Zdaj pripravlja knjigo Sneg, led, plazovi.

Za svoje izredno bogato družbeno delo je doslej prejel mnoga planinska priznanja in odlikovanja predsednika republike.

Narava in njena dogajanja so mu vedno najbolj pri srcu, zato mu želimo še mnogo uspešnih let in zadovoljstvo v gorah.

F. B., F. M.

TRI DEŽELE 1983

Delovni zbor zastopnikov Treh dežel 1983 je bil 24. in 25. septembra v prijazni vasi Döllach pod Velikim Klekom na Koroškem, z uvodnim delom srečanja v občinski hiši v Beljaku ter z zaključkom v koči Sadnighaus pod Visokim Zadnikom.

Dobrodošlico je izrekel zastopnik beljaškega župana, ki je zaželel uspešno delo, potem pa smo v skupinah šli iz Beljaka po dolini Drave in reke Möll do kraja zasedanja.

Döllach je staro naselje, v katerem so nekdanj pridelovali zlato in srebro iz rudnikov v gorah Visokih Tur, 2500 m in več nad morjem. Rudarstvo je slovelo že v rimskih časih, cvetelo pa je od 15. stoletja naprej, o čemer so nas prepričali tudi materiali zbirke v zasebnem muzeju v Döllachu.

Na dnevnem redu so bili narodni parki, obravnava že utečenih dejavnosti, trojezični slovarček planinskih besed in prikaz diapozitivov krajine in gora v narodnem parku Visoke Ture.

Referent je bil dr. Kurt Dellisch, dopolnili so ga krajevni župan Fleissner, referent za

narodne parke pri Koroški deželni vladi Rauscher, dr. M. Potočnik ter še nekaj italijanskih predstavnikov.

Slišali smo o začetnem poletu ter kasnejših nelagodnostih ob snovanju narodnega parka Visoke Ture. Problem predstavljajo domačini, ki bi jih določila parka lahko spravila ob obstoj, če bi ne bila življenjska. Tako smo zvedeli, da deželna vlada želi ohraniti kulturo in omogočiti normalno življenje prebivalstvu. K ukrepm sodijo razvoj turizma, varstvo pred snežnimi plazovi in vse, kar bivanje domačinom dela znosno in donosno. Kajti, aktiven domačin je najboljši varuh parka. Po besedah župana Fleissnerja je ljudstvo po obdobju začetnega nezaupanja park sprejelo, ko je spoznalo, da bo o stvareh lahko tudi odločalo.

Seznani smo se s knjižico o Triglavskem narodnem parku in zvedeli, da je SPD že leta 1924 dalo prve pobude s sklenitvijo pogodbe. Kaže, da so planinci po vsem svetu pobudniki za razumno ohranitev naravnih dragotin, zavoljo česar jih kdaj pa kdaj dolete neupravičene obtožbe, da so konservativni in da zavirajo napredek.

Trojezični slovarček planinskih izrazov je orisal avtor dr. F. Slataper. Imel bo okoli 1800 besed, tiskali ga bomo v Sloveniji, cena bo okoli 400 dinarjev. Izšel naj bi do prihodnjega srečanja, ki ga bodo organizirali prijatelji pri CAI nekje v Julijski Benečiji.

V mislih smo imeli tudi mladino, ki naj bi se sestajala še posebej na planinskih srečanjih. Za zelo prikladno so bili v ta namen omenjali Bavščico.

Pot prijateljstva je za planince zmeraj vabljiva; največja težava so, razumljivo, žigi, ki izginjajo iz skrinjic na vrheh, koder poteka.

Publikacije gredo pri nas in v Italiji dobro v promet; skoraj nobenega zanimanja zanje pa ne kažejo Korošci. Ali to pomanjkanje interesa za trojezično literaturo ne izhaja morda tudi od tod, da nemško govorečim planincem vsi radi postrežemo z njihovo besedo, pa zategadelj ne vidijo potrebe, da bi se mučili še s tujimi jeziki? Srečanje smo zunaj uradnega programa popestrili z živahnimi osebnimi stiki, pomenki, obiskom planinske kočice pod Visokim Zadnikom in dobrimi sklepi, da se že kmalu spet srečamo.

P. Š.

35 LET RESNIČNEGA DELA ZA SOČLOVEKA

Postaja GRS Tolmin je te dni praznovala 35-letnico svojega delovanja. Koliko dejanj, polnih tveganja in nesebične skrbi za človeka v nevarnosti, se je v tem obdobju zvrstilo v tolminskih gorah! Koliko ponesrečenim v strminah Krna, Rdečega roba, Rodice, Črne prsti, Migovca, Porezna, so reševalci prihiteli na pomoč, jih

rešili iz stiske. Žal pa so prelepe tolminske gore včasih tudi krute, predvsem za tiste, ki jih obiskujejo neizkušeni in nepripravljeni.

Jubilej tolminske postaje GRS je priložnost, da prelistamo njeno zgodovino in se seznanimo z njenim razvojem. Prvi začetki segajo v leto 1948, ko so pri Planinskem društvu Tolmin prevzeli za humanitarno delo Janez Vidmar, Mirko Filli in Marjan Viduč. V naslednjih letih so se jim pridružili novi člani. Bili so to bolj izkušeni planinci, borci, kmetje in gozdarji. Njihova oprema je bila skromna, a sta jih pri delu podpirali nesebičnost in zagnanost, ki premagata še tako težke preizkušnje.

Že leto 1952 je bilo za tolminske reševalce huda preizkušnja. Ob februaru snežni katastrofi so skupaj z reševalci drugih postaj reševali izpod strahotne snežne ujme ljudi, živino in premoženje. Tedaj so tudi prvič uspešno odstranili snežne plazove nad Livškimi Ravinami.

Istega leta je prevzel vodstvo postaje GRS Peter Berginc, izkušen alpinist, ki je bil skupaj s Francem Ceklinom med prvimi izprašanimi gorskimi reševalci v Sloveniji. Kot načelnik postaje je posvetil veliko svojih moči strokovnemu usposabljanju reševalcev. Z bogatimi izkušnjami, ki jih je posredoval tolminskim reševalcem, so uspešno nadaljevali delo tudi po njegovi tragični smrti leta 1972, ko se je ob gradnji Kaninskih žičnic s helikopterjem smrtno ponesrečil na Prestreljenjskih podih. Od leta 1976 vodi postajo GRS Tolmin Janko Koren.

Reševalna skupina šteje danes 24 članov, 9 pripravnikov in dva častna člana: Vlado Šorli in Janko Koren, ki delujeta v tej humani organizaciji že nad 25 let. Vsi reševalci so izkušeni alpinisti. Razdeljeni so v tri skupine — Podbrško, Tolminsko in Kobaridsko, zato da lahko ob nesreči hitro ukrepajo. Gorsko območje, na katerem deluje postaja, je zelo obsežno, saj sega od Porezna, čez Črno prst, do Krna in Stola. Danes je gorska reševalna postaja Tolmin sposobna reševati v gorah v snežnih razmerah, plazovih ali kjerkoli, kjer so večšine reševalcev potrebne za hitre ukrepe in pomoč. Reševalci so izurjeni tudi v dajanju prve pomoči ponesrečenim.

V svojih vrstah imajo reševalci tudi minirerje plazov, vodnike lavinskih psov in članke, usposobljene za reševanje s helikopterjem.

S finančno pomočjo Regionalne zdravstvene skupnosti Nova Gorica, Zavarovalne skupnosti Triglav in sveta za SLO pri Skupščini občine Tolmin jim je uspelo nabaviti primerno opremo, tako da je postaja danes sodobno opremljena z vsemi pripomočki za reševanje in tudi z radiotelefoni.

V teh letih so opravili 61 reševalnih akcij; z gora so reševalci prenesli 18 poškodovanih in 28 mrtvih planincev. Da bi uspešneje preprečevali nesreče v gorah, se GRS zavzelo vključuje v vse vzgojne akcije mladih

planincev. V planinski šoli so reševalci vselej dobrodošli predavatelji, saj imajo za seboj bogate izkušnje o obnašanju v gorah ob vsakršnih vremenskih razmerah. Gorski reševalci so usposobljeni tudi za reševanje ob elementarnih nesrečah in za delo v enotah TO, JLA in civilne zaščite. Ponosni so, da so bili med slušatelji tečajev, ki jih je organizirala GRS Tolmin, tudi pripadniki JLA, ki so danes visoki častniki v naši armadi.

Ob svojem jubileju so tolminski reševalci na Škratovi skali v Kobaridu prikazali številnemu občinstvu svoje večšine — reševanje ponesrečenca v steni. V Tolminu so pripravili razstavo, ki prikazuje opremo in način reševanja v gorah. Izdali so tudi brošuro »35 let GRS Tolmin«^{*}, v njej je prikazana zgodovina in razvoj te službe. Brošura je posvečena prvemu načelniku postaje GRS Tolmin Petru Bergincu.

Za svoje požrtvovalno, nesebično delo je GRS Tolmin že leta 1970 prejela občinsko priznanje OF, ob tem jubileju pa nagrado Skupščine občine Tolmin in plaketo Republiškega sekretariata za notranje zadeve. Zaslužnim članom-reševalcem so podelili zlato, srebrne in bronaste značke ter pohvale za dolgoletno požrtvovalno delo. Vlado Šorli pa je prejel zlato odličje za več kot 25 let plemenitega dela v GRS.

* Iz vsebine jubilejne brošure »35 let GRS Tolmin 1948—1983«: Spominski članek Peter Berginc 1924—1972 (avtor I. Koren); 35 let reševalnega dela na Tolminskem (avtor Bine Vengust); Postaja GRS Tolmin (avtor Janko Koren); GRS, vzgoja in preventiva (avtor Pavle Šegula); Seznam članov postaje GRS Tolmin; najvišja reševalna akcija (avtor dr. Jože Andlovic); Reševalne akcije postaje GRS Tolmin; Nekega dne (Aconcegua 1982) — avtor Ivan Rejc; Tolminska smer in Tolminski vrh — Navado Tolmin — v Beliviji (Zarko Trušnovoc); Dru (avtor Ivan Rejc); Tolminska v Rodaj Mountains National Parku (avtor Janko Humar); Spomini (avtor Ivan Čufer). Brošuro je opremil in uredil Janez Bizjak.

Mira Pagon

NOV PLANINSKI DOM V ŽABNICAH V KANALSKI DOLINI

V Žabnicah v Kanalski dolini so v nedeljo 2. oktobra odprli planinski dom Mangrt. To je prvi slovenski planinski dom v Italiji. Zgradila ga je slovenska tržaška zadruga Mangrt, ki jo sestavljajo člani Slovenskega planinskega društva Trst. S tem so se uresničile desetletne želje slovenskih planincev iz Trsta, da naj postane planinski dom v Žabnicah zbirališče vseh, ki jim je pri srcu odhiti v gorah, predvsem pa slovenskih dijakov. Z veseljem bodo v domu sprejeli tudi planince iz matične domovine in planince Slovenskega planinskega društva Celovec.

Na prisrčni slovesnosti se je pred domom zbralo kakih petsto planincev iz Trsta, Gorice, Čedad, Celovca, Ljubljane, Jesenice, Mojstrane, Nove Gorice, Sežane in od drugod, prisotni pa so bili tudi predstavniki

krajevnih političnih oblasti ter športnih in kulturnih zamejskih organizacij. V kulturnem programu so sodelovali godbeniki pihalnega orkestra Železarne Jesenice in pevci moškega pevskega zbora iz Žabnic. Dolgoletni predsednik zadruga Mangrt Stanko Požar je v uvodnem govoru poudaril, da je planinski dom Mangrt namenjen predvsem planincem, vendar bodo z veseljem sprejeli tudi slovenske dijake z obeh strani meje in iz Koroške, ki bi sem prihajali na izlete in na počitnice, pa tudi športnike, predvsem zimskih panog, ki bodo prihajali na treninge. Posebno je poudaril, da dom nima pridobitniških namenov in da bodo zadovoljni, če bodo krili stroške. Zlasti bodo zadovoljni, če bo dom zaseden in če bo postal tradicionalno zbirališče planincev za gorske ture nad Kanalsko dolino.

Častna predsednica Slovenskega planinskega društva Trst, dr. Sonja Mašera, pobudnica za gradnjo tega planinskega doma, je v svojem govoru orisala vso prehojeno pot, od ideje izpred desetih let, ko so nameravali preusmeriti v planinski dom staro hišo, ki je stala na mestu, kjer stoji planinski dom, pa deset let naporov vseh članov zadruga in tržaških planincev, zbiranja finančnih sredstev in mnogih težav, ki so jih morali premagovati. Namesto stare hiše je zdaj na tem mestu velik in sodoben planinski dom, ki ima v dveh nadstropjih 80 ležišč, večinoma v dvoposteljnih sobah s kopalnico ali tušem, v pritličju pa poleg kuhinje še dve veliki jedilnici. Zraven doma bodo uredili še športna igrišča. »Niti največji optimist ni pričakoval, da bo iz tiste stare bajte nastalo tako lepo poslopje, kot ga vidite danes,« je dejala dr. Mašerova. Ko se je mnogim zahvalila za pomoč pri gradnji, se je zahvalila tudi matični domovini. Konec svojega govora je sklenila z željo, naj novi dom pomaga razvijati in širiti slovenstvo na vseh področjih, kjer delujejo zamejski Slovenci, zlasti med mladimi. Dom naj postane kraj, kjer se bodo zamejski Slovenci iz Italije srečevali z rojaki iz matične domovine in s Slovenci iz avstrijske Koroške.

Slovestnost so pozdravili in čestitali za velik uspeh predsednik SPD Trst Pino Rudež, zastopnik PZS Marjan Oblak, predstavniki SPD Gorica in Celovec ter pobratenih in drugih planinskih društev iz Slovenije.

Čeprav stoji novi planinski dom v vasi Žabnice (805 m), bo pomembno izhodišče za gorske ture v skupini Viša in Montaža, na Mangrt ter na Karnijske Alpe, prav tako pa tudi primeren kraj za razne tečaje, šolo v naravi, smučanje, športne treninge in počitnikovanje.

Prizadevna zadruga Mangrt in planinci SPD Trst zaslužijo vso pohvalo in priznanje za velik delovni uspeh. Na prelep planinski dom so lahko upravičeno ponosni, saj je rezultat odločnosti, prizadevnosti in vztrajnosti tržaških slovenskih planincev.

Planinski dom Mangrt v Žabnicah je že drugi slovenski planinski dom v zamejstvu. Prvega je zgradilo SPD Celovec na Bleščeči planini pod Kepo.

Jože Dobnik

ZGRAJEN JE DOM PETRA SKALARJA NA KANINU

Letošnjega 2. 10. so bovški planinci z otvoritvijo novega planinskega doma Petra Skalarja, 2260 m za Konjcem na Kaninu slavili pomembno pridobitev ne le za bovško in primorsko planinstvo, temveč za celotno našo planinsko organizacijo. Kar celo desetletje je bila Kaninova gorska skupina, ki ji mnogi ljubitelji gora pripisujejo svojstven čar, brez planinske postojanke. Prav toliko časa se je vlekla gradnja novega doma, ob različnih težavah, problemih, kljub vsemu pa s pravo planinsko trmoglavostjo, in zdaj je dom planincem in obiskovalcem tega gorskega sveta na voljo. Kar blizu milijarde starih dinarjev je bilo treba zbrati za gradnjo in opremo pa še veliko prostovoljnega dela vseh, ki so bili tako ali drugače vključeni v gradnjo, je treba prišteti zraven. V domu bo lahko naenkrat našlo zavetišče blizu devetdeset obiskovalcev, morda pa tudi več. Lahko rečemo, da je dom Petra Skalarja skorajda idealno izhodišče za planinske ture v osrčje Kanina ali proti Črnelskim vrščem in Rombonu, pozimi pa se v dobrem snegu

Foto B. Mlekuž

2. rod PLV
Savinjskega MDO
Veliki Rogatec, 1557 m.
8. 10. 1983

Foto Božo Jordan

lahko od doma odpravimo na turno-smučarske pohode, ki se nam kar sami od sebe ponujajo; ostenja Malega in Velikega Skednja, Stadorja in Prestreljenika pa nudijo tudi zanimive plezalne možnosti. Dom pomeni seveda tudi svojevrstno dopolnitev sožitja ob meji, sodelovanje z našimi rojaki iz Rezije in Kanalske doline, pa italijanskimi planinci. Konec koncev pa se vključuje tudi v turistično ponudbo Bovca in še posebej kaninskih smučišč.

Z zaključkom gradnje na Kaninu so člani PD Bovec, pa tudi krajani Bovca, proslavili 90-letnico organiziranega planinstva na slovenskem res delovno in ustvarjalno.

Boris Mlekuž

PLANINSKI VODNIKI SAVINJSKEGA MDO

V letu dni so obdelali program vzgoje 2. rodu PLV Savinjskega MDO. S sklepom MDO so razposlali razpis in poskusno turo so opravili 9. 10. 1982. Od 39 prijav-

ljenih je bilo sprejetih le 27 (69%). Predavanja so pričeli 9. 11. in končali z zimskim premorom 12. 4. Prvi dvodnevni izlet je bil na Šmohor—Kal—Mrzlica; drugi enodnevni je bil posvečen samo orientaciji na Dobrovljah, 10. 4., tridnevni je bil na Loki pod Raduho z vzponom na vrh v zimskih razmerah, 15.—17. 4.; zaključni pa 8. 10. 1983 s Črničva na V. Rogatec. Tu so podelili izkaznice, značke in rdeče nageljne (17), ki so jih pustili na Kocbekovem grobu.

Pisni izpit je bil 2. 6., usni 20. 6. pred izpitno komisijo, ki jo je potrdil KVIZ. Izpit je opravilo 21 kandidatov, le eden je imel popravni izpit (5 kandidatov še ni oddalo zdravniških potrdil). Osip je 43,6%, na število izbranih 60,7% in na število tistih, ki so redno obiskovali šolo pa le 70,8%. Prvo tako vzgojno akcijo so organizirali leta 1978 (PV 1978/788). Tedaj so skupaj imeli 36 PLV in jih je zdaj 53 oziroma jih bo 58. Organizacijsko sta tečaj prevzela PD Polzela in Zabukovica, vodil ga je Srečko Čulak.

B. J.

varstvo narave

ZAKAJ BI BILO TREBA PREPOVEDATI VISOKOGORSKA SMUČIŠČA... KER NA NJIH NE RASTE VEČ NITI TRAVA

Občutljivo rastlinstvo nad gozdno mejo je v Alpah na urejenih smučiščih pogosto nepopravljivo uničeno, tako vsaj pravi univerzitetni asistent v inštitutu za botaniko na univerzi v Innsbrucku dr. Georg Grabherr.

Vidna znamenja zimskošportnih središč so predvsem široke preseke skozi gozdove in nad njimi prostrana smučišča. Za ljubitelja narave to vsekakor niso razveseljivi razgledi, vendar obstaja vsaj nekaj upanja, da se bodo rane znova zacelile.

Travnike in pašnike na področjih pod gozdno mejo je praviloma ustvaril človek.

V visokogorskem svetu pa obstajajo travniki, ki so se v silno dolgem razdobju prilagodili ostrim življenjskim razmeram. In prav tem rastlinskim skupnostim prizadeje gosenice gradbenih strojev nepopravljivo škodo. Nasploh katastrofalne so vsakršne topografske korekture pri gradnji smučišč ali pri njihovem širjenju. To namreč pomeni izdatne premike površinskih zemeljskih plasti, pri čemer stroji uničijo vso vegetacijo, rodno zemljo pa največkrat postrgajo prav do jalovih kamenin. Ko je vse to storjeno, se pojavijo množice smučarjev, ki z ostrimi robniki na svojih smučeh postržejo še tisto bore malo zelenja, kar ga je ostalo.

Kako je torej z napadi smučskih robnikov?

Ponovna ozelenitev poravnanih visokogorskih smučišč je največkrat odvisna od erozije, ki se pojavi takoj po končanih delih, njen obseg pa določata predvsem vrsta tal in nagljenost pobočij. Takoj za njimi se pojavijo ostro nabrušeni robniki na nešteti smučeh. Njihov napad preživi le malo rastlin. Robnikom naposled ni kos niti močno olesenelo prtljikavo grmičevje. Še huje pa se godi vsem nežnejšim rastlinam na visokogorskih travnikih in pašnikih. Pri tem pa je treba vedeti, da v tem primeru ne gre za običajno travo, ampak za tako imenovane »kisle trave«, ki so se v svojem dolgem razvoju posebno uspešno prilagodile ostremu podnebjju in kratkim poletjem.

Zeleno razkošje na novih smučiščih kaj hitro odmre

Praviloma sodi k dovoljevanju za ureditev novih smučišč določilo, da je treba smučišče po dograditvi znova ozeleniti. Vendar tudi s tem vse doslej niso dosegali posebno trajnih uspehov. Setev je v začetku sicer navidezno zelo uspešna in zelena preproga se pokaže kot dokaz, kako zelo so graditelji naklonjeni naravi. Uporabljena semena so seveda iz prijaznejših leg, saj visokogorske rastline pač ne dajejo dovolj semen. Seveda nižinske travne vrste nikakor niso kos ostrim razmeram, ki vladajo nad gozdno mejo, zato takšno zeleno razkošje kaj kmalu shira.

Toda tudi z uporabo ustreznega semenja so povezane hude težave, kajti travnata ruša, kot jo poznamo v višjih gorskih legah, največkrat nastaja stoletja in celo tisočletja. Za tako početje pa v današnjem času neučakanosti in skrajne naglice nimamo niti dovolj razumevanja niti potrpljenja.

In kako je sploh mogoče popraviti najhujšo škodo?

Če se hočemo torej obvarovati pred usodnimi posledicami takšnega početja, nam pravzaprav preostaja ona sama rešitev, ta pa je, da opustimo vsakršne premike površinskih zemeljskih plasti. Tam pa, kjer na ozko omejenih površinah le ne gre brez poravnavanj, je treba najskrbneje razrezati travno rušo na primerne kose, s katerimi bomo znova prekrili zravnana pobočja. Vsekakor je to edini način za učinkovito ohranjanje rastlinstva v visokogorskem svetu, a tudi pri teh delih je treba biti skrajno natančen. Pri ponovni ozelenitvi alpskih smučišč zanesljivo ne gre zgolj za nekakšno biološko kozmetiko, marveč za premišljeno zavarovanje pred škodami, ki ne bodo ogrožale le smučišč samih, ampak ves alpski kulturni prostor. Najboljše in najbolj varno je zato še vedno le tisto živo zelenje, kateremu so se gradbeni stroji kolikor mogoče daleč izognili!

(Povzetek iz revije »Alpin«, 8/1983.)

M. A.

iz planinske literature

Franc Stele: GRINTOVCI, DZS 1983

Nekaj misli ob izidu knjige — fotoalbuma črno-belih posnetkov kamniških in savinjskih vršacev Franceta Steleta »Grintovci«. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije iz Ljubljane. Uvodni spremni besedili: Planinska fotografija in fotografii o Grintovcih in Bibliografske skice za zgodovino Grintovcev, je prispeval France Marolt, prevod podpisov k slikam v angleškem in nemškem jeziku pa opravil Stanko Klinar. Nesporna je trditev, da gore že od nekdaj, od zgodnjih civilizacijskih dob dalje, vsebujejo v različnih ljudstvih s svojo podobo veličine, izrazitostjo, tudi lepoto in divjimi oblikami, različne občutke in odnose, ki so bili bodisi odklonilni (strah in zato spoštovanje, gore nepomembne za življenje), religiozne (grški Olimp, prebivališče bogov), gospodarske (pašnih, lesnih, lovskih, rudnih in tudi bivalnih koristi) in turistične (v novejših obdobjih, ko človek sprejme hojo v gore, planinarjenje, iz

športno-duhovnih nagibov) narave. Ob vseh teh momentih so gore zgodaj postale asociacija in hvaležna motivacija za umetnike: podobe gora so se znašle na slikarskih platnih, v občutenih izpovedih poetičnih in proznih piscev in nazadnje — v objektivnih fotografskih kamer.

Tudi na Slovenskem je bilo tako. Pri tem je vseskozi vidno vlogo igral Planinski vestnik, kot osrednje slovensko planinsko glasilo, osnovano l. 1895. In ob njem, seveda, hkratno izhajanje vrste literarno-fotografskih knjig. Naj omenimo na tem mestu samo zadnjo tovrstno izdajo (zadnjo pred Steletovimi »Grintovci«) »Slovenske gore« — bogato ilustrirana knjiga, ki objame, prvič doslej, podobo slovenskih gora v celoti. V tem obsežnem delu, ki ga je izdala Cankarjeva založba iz Ljubljane leta 1982, je sodelovalo 59 fotografov in 17 piscev besedil.

Slovenska planinska fotografija začenja svojo pot v 2. pol. 19. stol., ob katerega koncu že dobimo kvalitetne razglednice

krajev, planinskih koč in gora. Obenem, kakor lahko beremo v Planinskem vestniku I. 1897, se že prične snovati, lepo razvijati in še tega leta že pripravi prvo razstavo Odsek fotografij amaterjev slovenskega planinskega društva. Iz skromnih in obetavnih začetkov, se je slovenska planinska fotografija razvila do amaterskih in profesionalnih meja širokih razsežnosti, do obširnega seznama znanih in manj znanih imen, ki iščejo motive na vršacih in življenju pod njimi. To je le dokaz več, kakor omenja Janez Marolt v uvodu k Steletovim »Grintovcem«, da je fotografija res konjiček številnih planincev in planinstvo konjiček mnogih fotografov.

Iz Maroltovega uvoda med drugim razberemo, da sistematičnega dela o Grintovcih v knjižni obliki še nimamo (v primerjavi z Julijci, ki že imajo vrsto svojih poetov v besedi in sliki, od Juliusa Kugyja dalje). Knjiga-fotoalbum Franceta Steleta »Grintovci«, je torej prvi poizkus zaobjeti podobo Grintovcev in jo fotografsko predstaviti svetu. In, kakor navaja Marolt naprej, je ta predstavitev v ritmu letnih časov in po poti sonca — od vzhoda proti zahodu. Navaja še, da »Grintovci« niso geografsko-dokumentarno, ampak osebno-izpovedno in umetniško estetsko delo. Lahko se o tem prepričamo, ko pozorno opazujemo posamezne fotografije, ko je Stele skušal in uspel skozi svoj objektiv zabeležiti vrsto značilnosti, morda ne vedno dovolj izrazitih, vendar le posebnosti v življenju med Grintovci: etnološke in kulturne zanimivosti, nekakšne vremenske razglednice, odnos svetlobe in sence, drevesa, rože, ljudje, živali, podobe posameznih gora iz različnih zornih kotov in gledišč, pogledi z gora v doline in iz dolin na gore, sneg na vršacih, sneg na drevesih, pomrznjeni cvet... Zaziramo se v stare kmečke hiše, bajte in pastirske stanove, v obraze mladih in starih gorjancev, v lesen križ s svetnikom, v lojtrske stare hribovske vozove, na senožeti in kozolce, na vrste ličkanih (»flancanih«) koruznih storžev, na stara hišna znamenja, na v deblo izdolben potočni žleb, na plotove in ograde, na s škodlami (»šitlji«) krita poslopja, na čredo gamsov, trop ovac, molžo krav, na hribovske cerkve, na črne planinskega krokarja, stopinje v snegu...

Že Maroltov uvod nas opozori, med poznalskim prelistavanjem knjige, pa se o tem prepričamo, da manjkajo fotografije nekaterih predelov Grintovcev. Tako recimo ne zasledimo podobe Robanovega in Matkovega kota, Dleskovške planote ter pogledov s severa in izpod Olševe, s Strelovca, Kravške skupine, s Kompetele in Mokrice. Tudi ni podob nekaterih rek: Kamniške Bistrice, Savinje, Kokre, Bele. Pa vendar, slednja ugotovitev naj nas ne moti preveč. Naglejmo se fotografij — ki so. Glejmo jih, odkrivajmo v njih tudi svoje popotniške

spomine. In morda — zadajmo si nove ideje o naših novih poteh po Grintovcih. Ali — samo glejmo in občudujmo ta mrki svet divjine, skalovja, macesnov, prepadnosti in samosvojega trdega utripa. Fotografu, avtorju Francetu Steletu, sicer dipl. ing. lesarstva iz STOLA v Kamniku, ki je prve fotografije naredil že s 13 leti in je pričujoče »Grintovce« pripravil tri leta, bo eno ali drugo, nedvomno v zadoščenje in potrditev in lahko tudi — vzpodbuda za nadaljnje nabiranje gornjskih posnetkov.

Seveda Steletu lahko tudi kaj očitamo. Na primer — preveč se je oziral v posamezne gore (Planjavo recimo), iskal motive (travniki, rože...), ki v črno-beli tehniki, ne pridejo vedno dovolj do izraza in pomena. Barvna fotografija pač drugače vidi in izkorišča pisano paleto narave, in sploh letnih časov. Ali vendarle, vseeno lahko mirno trdimo, da se »Grintovci« močno približujejo in tudi že dosegaajo raven umetniškega dela.

Milan Vošank

ÖSTERREICHISCHE ALPENZEITUNG (7-8, 1983)

Dvojna številka (za julij in avgust 1983) avstrijskega alpskega časopisa objavlja na strani 75 zapis — poročilo avtorja H. B. in na strani 76 prav tako zapis — poročilo avtorja I. Šumljaka o letošnjih prvih številkah Planinskega vestnika. V prvem delu je na kratko predstavljena 2. številka PV, ko poročevalec našteje vse najvažnejše sestavke in je glavni poudarek na 90-letnici SPD ter na zgodovini slovenskega planinstva. Avtorji teh sestavkov — dr. Miha Potočnik, Marjan Oblak in Gregor Klančnik, obdelajo glavna področja slovenske planinske zgodovine, ko se vsebina ustavi predvsem na novem planinskem domu na Kredarici, ki je »za vse večne čase povezan z imenom Jakoba Aljaža, dovškega župnika«, in na sestavku Skaločepi na verhu Triglava. Posebej je omenjen sestavek R. Cerarja (ne R. Ceraz!), v katerem govori o Meteori. Iz rubrik je poročevalec oddvojil sestavek P. Šegule Pes in elektronika v varstvu pred plazovi in pa Šolo za gorske vodnike v Nepalu, ki jo je vodil Bojan Pollak.

O marčevi številki pa poroča I. Šumljak. Med zelo zanimive prispevke uvršča Bizjakov Gornjski portret Staneta Belaka Šraufa in pa sestavek ob 70-letnici prof. Tineta Orla, ki pravi: »Kdo je on? Profesor, vzgojitelj, prijatelj narave, planinec, alpinist, gorski reševalec, pisatelj, mnogim prijatelj in predvsem 30 let urednik Planinskega vestnika (1948—1979). Število njegovih prispevkov je ogromno. Vsak si ga želi srečati in z njim poklepetati, o gorah seveda. To je on, orel. Nomen est omen: Orel = Adler«. V poročilo uvršča tudi Pollakov prispevek o bosanskih gorah in stro-

kovni prispevek Janeza Duhovnika Oprava in oprema turnega smučarja, Kavnikovo poročilo o vzponu na Kilimandžaro in pa Andrejčičevo pripoved o trentarskih nosačih; Tomaža Kranjca Koncert na Triglavu, Delo psihologa na alpinistični odpravi Petra Markiča in prispevek o plazovih (1981/82, dr. F. Bernot). Na koncu pa informira v tem poročilu tudi o »rang listi« slovenskih kategoriziranih alpinistov.

M. K.

BERGE — NOVA PLANINSKA REVIIJA Z NOVIM NASLOVOM IN NOVIM KONCEPTOM

Julija 1983 je v Švici izšla nova gorniška revija dvomesečnik Berge (Gore), s podnaslovom »Mednarodni gorniški magazin«. Publikacija z visoko kvaliteto, luksuzno opremo in z izrednimi fotografijami. Znanim gorniškim revijam alpskih dežel, kot so Der Bergesteiger, Alpine-Magazin, Die Alpen, Montagna, Alpinisme et Randonnée itd., se je pridružila nova, enako dobra. Revija Berge ni namenjena tehničnim plezalcem in alpinistom, ampak se je rodila iz potrebe po informiranju naraščajočega števila vsakovrstnih ljubiteljev gora.

Glavni poudarek revije bo gorska geografija, gorska narava, folklor, kultura gorskih predelov (glasba, slikarstvo, literatura, filozofija), popotništvo (vandranje) in nazadnje, toda enakovredno, gornišvo samo. Vsaka številka bo obravnavala različna področja s prej opisanega koncepta. Enako bodo posamezne številke namenjene različnim gorskim predelom (evropskim in izvenevropskim). Zelo impresivna prva številka je posvečena Matterhornu, druga (avgust 83), je obdelala centralne Dolomite. Urednik revije Berge je dr. Peter Mayer, avtor znanih planinskih knjig, Toni Hiebeler, slavni plezalec in zelo izkušen urednik, pa je zadolžen za področje gornišva in turizma.

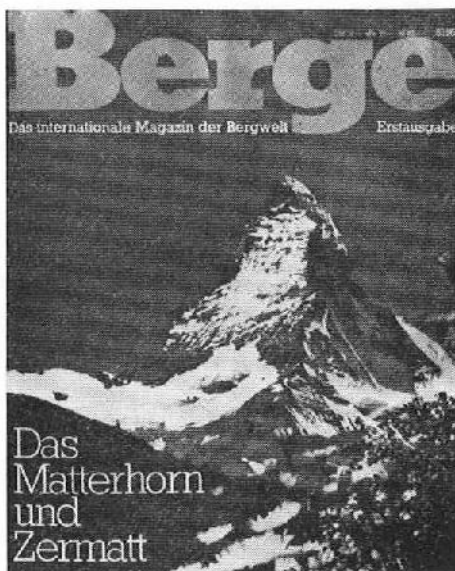

Foto Jn

V današnjem gorniškem življenju je mnogo nasprotujočih si in motečih stvari: športni trendi, komercializem, pomanjkanje ideologije. Uredniki revije Berge bodo v svojem glasilu varovali in vzpodbujali tradicionalna, prvinska razmerja med človekom in goro. To so listi odnosi, kjer je gorski svet pomembnejši od vsakega človeškega poseganja vanj. Pri tem so mišljeni listi posegi, ki so za vsakdanje življenjske potrebe drugotnega pomena (zimski in poletni turizem, transport, različne vrste eksploatacij itd.).

Nova revija je dobrodošla in veliko obeta. Ni samo nov naslov, nov je tudi uredniški koncept, predvsem z drugačnim načinom mišljenja.

Jn
Priredil Janez Bizjak

alpinistične novice

KRONIKA POMEMBNEJŠIH VZPONOV
DO 15. 10. 1983

Ko smo na koncu marca pričeli pripravljati prvo gradivo za to rubriko, si nismo mislili, da bo vse teklo gladko, vendarle pa na toliko težav nismo računali. Problem so predvsem roki (če hočemo, da bo Kronika kar se da sprotna), v največji meri pa zbiranje manjkajočih podatkov. Nedodelani so

tudi še kriteriji za izbor, nekoliko bo potrebno razširiti krog tistih, ki bodo sodelovali pri tem delu itd. Predvsem pa si želimo sodelovanje bralcev. Želimo pripombe, dopolnila in popravke, pa tudi oceno tega našega dela, ki ga štejemo za nekakšno nadgradnjo Alpinističnih novic v Delu, konkretne pripombe na izbor, popravke tehnične podatke in podobno. Vse seveda kar se da hitro po izidu, da bi lahko do-

polnila objavljali sproti. Nekatera smo upoštevali že v tej Kroniki.

Pri dosedanjem delu sta nam največ pomagala Igor Mezgec in Iztok Tomazin.

Načelnik
INDOK službe PZS
Franci Savenc

Pamir

28. 7., J stena Pika Korženevske (7105 m), smer Cetlin: 5 a, 2100 m Andrej Štremfelj-Iztok Tomazin.

Francija

13. 7., Ailefroide Orientale, Jugoslovanska smer: V+/V, 55°, 800 m, 10 ur, PrV Zvone Drobnič-Pavle Kozjek.

6.—8. 8., S stena Grandes Jorasses, Walkerjev steber: VI—, A₁, 1200 m, 2. JSP Željko Rudan.

27. 8., Petit Dru, Hemming-Robins (do stika z Magnonejevo smerjo): VI, A₁, 750 m, Robi Jamnik-Rok Kolar.

Dolomiti

18. 9., Popena, Kristalna smer: V, VI, 400 m, 4 ure, PrV Filip Bence-Željko Perko.

17. 9., JV stena Torre Venezia, Ratti-Panzeri: VI—/V, A₀, 450 m, 1. JSP Slavko Svetičič.

25. 9., J stena Torre Venezia, Tisijeva smer: VI—, 500 m, 2. ŽP Ines Božič-Sanja Vranac.

26. 9., J stena Torre Venezia, Andrich-Fae: V—, 300 m, 1. ŽP Ines Božič-Sanja Vranac.

28.—29. 9., J stena Torre Trieste, Cassin-Ratti: VI, A₂, 700 m, 1. ŽP Ines Božič-Sanja Vranac.

5. 10., Prvi stolp Selle, Tisijeva smer: VI+/VI, 1. JPP Sandi Marinčič-Boris Osolnik-Tomaž Škoberne.

6. 10., Piz de Ciavazes, Vinatzerjeva smer: VI, 2. JPP Sandi Marinčič-Boris Osolnik-Tomaž Škoberne.

Julijske Alpe

13. 8., Vratca — Trentski Pelc, Luska: VI—, A₃, e/A₁, 300 m, PrV Peter Poljanec-Slavko Svetičič in 9. 10., 1. P Viktor Golja-Janko Humar.

14. 8., S stena Debele peči, Ang Phujeva smer: VI—/IV—V, 400 m, 1. P. Stane Belak-Hans Steinbach.

13.—14. 8., S stena Triglava-Bariera, Smer Johan-Silvo: VI—, A₂/V, A₁, 300 m, 1. P. Moravčič-Vasko.

27. 8. S stena Travnika, Črni biser: VII—, A₀/VI, 850 m, 11 ur, 1. P Janez Jeglič-Silvo Karo.

27. 8., S stena Široke peči, Rumeni prah: V, A₀/IV, 700 m, 11 ur, PrV Marjan Frešer-Franček Knez.

27. 8., S stena Triglava, Helba s Čopovim stebrom: VI, A₁, 1005 m, 2. SP te kombinacije Slavko Svetičič in 21. 9., 3. SP kombinacije Tomo Česen.

28. 8., S stena Jalovca, Dularjeva zajed: VI+/VI, 350, 2. PP Janez Jeglič-Silvo Karo in 27. 9., 3. PP Srečo Rehberger (-Igor Kalan).

4. 9., Veliki Škedenj (Kanin), V—VI, A₀, 250 m, 5 ur, PrV Edo Kozorog-Niko Kutin. 16. 9., S stena Široke peči, Juvan-Stebalaj: V, VI, A₂, 600 m, 1. SP Tomo Česen.

21. 9., S stena Triglava, Sfingin obraz: VI, A₂, 158 m, 2. SP Tomo Česen.

24. 9., Mangartski Vršiči, Gimnazijka: VI—/IV—V, 180 m, 3 ure, PrV Simon Bizjak-Robi Rot.

24. 9., S stena Rakove špice, Diretissima: V, A₀, 550 m, 9 ur, PrV Franček Knez-Jože Tučič.

26. 9., S stena Šit, Steber Šit: VI, A₃, 540 m, 3. SP Tomo Česen.

27. 9., S stena Travnika, Zajeda: VI—, 700 m, 3. SP Tomo Česen in 1. 10., 4. SP (1. PP) Janez Jeglič.

27. 9., S stena Šit, Zajeda: VI, A₁, 350 m, 6. SP Tomo Česen.

27. 9., S stena Šit, smer JLA: V—VI, A₁, 300 m, 2. SP Tomo Česen.

27. 9., S stena Triglava, Sodčki, Skalaška, Fajdiga-Pintar in Čopov steber: V—VI, A₁, 1000 m, 1. SP (in prvi vzpon) kombinacije Filip Bence.

28. 9., S stena Triglava-Mica, Spominska smer Lojzetu Cajzku: VI—/V, A₁, e, 300 m, 9 ur, PrV Silvo Karo-Franček Knez.

30. 9., S stena Šit, Prežeči strah: VI—/V, A₀, 540 m, 7 ur, PrV Silvo Karo-Franček Knez.

1. 10., Veliki Škedenj (Kanin), Smer ZSZ: IV—/VI—, V—, 240 m, 2. PP Edo Kozorog (-Peter Podgornik).

1. 10., S stena Travnika, Varianta: VI—, 850 m, 3. SP (5. PP) Janez Jeglič.

1. 10., S stena Travnika, Aschenbrenner-Tiefenbrunner: VI, 850 m, 6. SP (13. PP) Janez Jeglič.

1. 10., S stena Travnika, Hudeček-Juvan: VI—/V—, 850 m, 1. SP (1. PP, 9. P) Janez Jeglič in 5. 10., 2. SP (10. P) Tomo Česen.

2. 10., J stena Nad Šitom glava, Smer Johna Marlyja: VI+/V—VI, 150 m, 5 ur, PrV, PP Stojan Kejžar (-Igor Jamnikar).

2. 10., JV stena Črne gore, Cikloida: VI—, A₂/V—, 130 m, 6 ur, PrV Marko Kogoj-Darko Obid.

4. 10., S stena Triglava, Raz mojstranških vereric v Sfingli: VI, A₁, e, 270 m, 4. SP Tomo Česen.

4. 10., S stena Triglava, Kunaver-Drašler v Sfinji: VI, A₂, e, 270 m, 2. SP Tomo Česen.

8. 10., JZ stena Jerebice, Proletarska smer: VI—, A₀/IV—V+, 450 m, 8 ur, PrV Peter Podgornik-Ivan Rejc.

Kamniške in Savinjske Alpe

26. 8., S stena Dolgega hrbta, Trikot: VI, 550 m, 5. PP Rok Kovač-Igor Škamperle, 6. PP Stojan Kejžar-Tomaž Žgajnar in 2. 10., 4. SP (7. PP) Zvone Peterlin.

4. 9., SZ stena Vežice, Akademska smer: VII—/V+, 200 m, 7. PP Srečo Rehberger (-Igor Kalan), 14. 9., 8. PP Silvo Kragelj (-Tomaž Stražar) in 8. 10., 3. SP Dare Juhant.

8. 9., S stena Dolške škrbine, Ekar-Jamnik: VI—, A₀/V, III—IV, 350 m, 4. SP Mirko Kranjc.

10. 9., JV stena Kogla, Spominska smer Ceneta Kramarja: VII/VI, 240 m, 2. PP Janez Jeglič(-Viktor Burgar).

18. 9., JV stena Kogla, Akademska smer: VI, A₂, 170 m, 2. P Janez Jeglič-Silvo Karo. 18. 9., JV stena Kogla, Spominska smer Zajc-Solar: VII—/V, 150 m, 4. PP Janez Jeglič-Silvo Karo.

19. 9., S stena Štajerske Rinke, Spominska smer Draga Bregarja: VI+/V, 600 m, 2. PP Andrej Primožič(-Robert Hostnik).

20. 9., Z stena Štruce, Direktna smer: VI, A₂, 150 m, 2. SP Srečo Rehberger.

22. 9., S stena Dolgega hrbta, Jubilejna smer: VI—/IV—V, 500 m, 2. PP Mirko Kranjc(-Janja Ogrinc).

24. 9., S stena Dolške škrbine, Spominska smer Gorazda Zavrnik: VI+/V—VI, 350 m, 1. PP Marko Česen-Srečo Rehberger in 1. 10., 1. SP (2. PP) Zvone Peterlin.

24. 9., JV stena Kogla, Hruška: VI/V, 230 m, 2. PP Jure Bogataj-Uroš Rupar in 25. 9., 1. SP (3. PP) Janez Jeglič.

24. 9., S stena Ojstrice, Spominska smer Ive Reya (Zmaj): VI+/IV—V, 470 m, 3. PP Andrej Primožič(-Matej Banič).

25. 9., S stena Dolgega hrbta, Šuštarjeva smer: VI+/VI, 300 m, 1. PP (4. P) Srečo Rehberger(-Bine Šter).

25. 9., JV stena Kogla, Direktna varianta spominske Ceneta Kramarja: VII/VI, 240 m, 1. PP (1. SP, 5. P) Janez Jeglič.

27. 9., S stena Rzenika, Dular-Juvan: VI, 410 m, 5. PP Mirko Kranjc-Marjan Kovač.

8. 10., S stena Dedca, Beli raz: V+, A₁, 130 m, 1. SP Jože Repina.

Paklenica

15. 10., S stena Aniča kuka, Bukova smer: VII—/V—VI, 185 m, 3. PP Srečo Rehberger(-Igor Kalan).

Legenda:

- PrV — prvenstveni vzpon
1. P — prva ponovitev
1. PP — prva prosta ponovitev
1. JPP — prva jugoslovanska prosta ponovitev
1. SP — prva solo ponovitev
1. JSP — prva jugoslovanska solo ponovitev
1. ŽP — prva ženska ponovitev

Tomo Česen

BROAD PEAK: USPEŠNA MINIATURNA ŽENSKA ODPRAVA

Poljsko žensko odpravo na Broad Peak sta sestavljali samo dve udeleženci — Anna Czervińska in Krystyna Palmowska (vsaka 34 let). Podvig, ki so se ga doslej lotevali le v moški izvedbi, je povsem uspel: 30. junija 1983 sta obe alpinistki dosegli vrh.

Bazno taborišče (5000 m) sta postavili 24. maja; taborišče I (5800 m) je bilo postavljeno 27. maja in 1. junija že tudi taborišče II (6250 m, ki pa sta ga teden dni kasneje pomaknili na 6550 m). V bližini poljske ženske odprave je bilo tudi bazno taborišče nemške Baltoro odprave, ki pa se je po smrti njenega vodje, Helmuta Rudeleja, morala v začetku junija vrniti. Vreme, ki že dotlej ni bilo najboljše, se je 1. junija še poslabšalo. Padlo je okrog 50 cm novega snega. Poljakinji sta bili sedaj povsem sami na gori. 14. junija se jima je posrečilo postaviti taborišče III (7100 m), naslednjega dne pa je sledil prvi naskok na vrh, ki pa se je moral zaradi viharnege vremena in rahlih ozeblin končati 7700 metrov visoko. Tudi drugi naskok na vrh, 24. junija je obtičal v globokem snegu pod sedlom. V tem času so prispeli na goro tudi Angleži pod vodstvom Douga Scotta, nato še Švicarji pod vodstvom Stefana Wörnerja. 29. junija sta Poljakinji začeli iz baznega taborišča odločilni naskok na vrh. V povsem moškem stilu sta v prvem dnevu priplezali do taborišča II in premagali več kot 1200 m višinske razlike. 30. junija sta ob 7. uri zjutraj zapustili taborišče III, ob trinajstih sta dosegli raz in ob 15.30 vrh Broad Peaka (8047 m). Celotni vzpon sta opravili nenavezani, vreme pa je bilo jasno, vendar vetrovno. Že pred večerom sta se vrnili v taborišče III, prvega julija pa v bazno taborišče.

Broad Peak oziroma »Falchan Kangri« je osmi osematisočak, ki so ga osvojile ženske odprave. Vendar so bile vse druge ženske odprave, vključno z odpravo na Gašerbrun II leta 1975, navezane na moško pomoč vsaj pri postavljanju baznega taborišča, to pot pa je prvič šlo res za povsem žensko odpravo. Celotni stil plezanja, predvsem pa hitrost pri naskoku na vrh kaže, da naveza (to pot brez vrvi) Czervińska-Palmowska v ničemer ne ostaja za vrhunskimi moškimi navezami —

to pa se je konec koncev pokazalo že tudi ob njunem vzponu na Rakapoši leta 1979. Res prvovrstni uspeh ženskega udejstvovanja na Himalaji.

jn (prev. Z. Z.)

TRI KRATKE NOVICE

Pet češkoslovaških alpinistov se je povzpelo na Fitz Roy v južni Argentini, ki je ena najtežje dostopnih gora v Kordiljerih. Na vrh so priplezali čez zelo težavno zahodno steno.

Alpinistična zveza Nepala namerava urediti v Pohari himalajski muzej. V različnih oddelkih muzeja bi bila prikazana narava, življenje in navade prebivalcev, zgodovina alpinističnih odprav ter alpinistične tehnike. V muzeju bi bila tudi knjižnica, kjer bi bile zbrane knjige, zemljevidi in filmi o raznih odpravah.

Sovjetski dokumentarni film o zmagi enajstih alpinistov na Mount Everestu traja sicer samo 30 minut, vendar prepričljivo prikazuje, kako je celotna ekipa prispevala k uspehu odprave. Režiser Valentin Vendlovski se pri tem tudi ni izogibal raznim problemom. Tako je prikazal, kako težko je bilo Oniščenku, ko se je moral po srčnem napadu vrniti z višine 7800 m v bazno taborišče, ne da bi prišel na vrh; priznanje pa je dal tudi alpinistoma Čerčevu in Ilinskemu, ki sta se odpovedala vzponu na vrh, da bi spremljala oslabele tovariše pri sestopu.

(Po časopisu »Eho«, Sofija
prevedel Z. Z.)

ŠE O NESREČI NA MANASLUJU

Znana revija »Alpin« prinaša v letošnji oktobrski številki tudi kratek zapis o smrti našega alpinista Nejca Zaplotnika. O tem piše takole:

»Med poskusom, da bi kot prvi preplezal novo smer po južnem grebenu 8156 m visokega Manasluja, je 24. aprila 1983 izgubil življenje eden izmed vodilnih jugoslovanskih alpinistov Nejc Zaplotnik, skupaj s tovarišem v navezi Antejem Bučanom; presenetil ju je ledeni plaz. Do nesreče je prišlo nad taboriščem I., ki so ga bili postavili v višini 4400 m na Manaslujevem ledeniku.

Zaplotnik je sodil med najuspešnejše jugoslovanske alpiniste. Že leta 1973 je preplezal smer Salathe na El Capitanu v Yosemitejski dolini, 1975 se je prek južne stene povzpelo na vrh Makaluja (8481 m), dve leti zatem pa na Gašerbrum I. (8068 m), leta 1979 je utrl prvenstveno smer po zahodnem grebenu na Mount Everest, 1981 pa preplezal južno steno Lotseja. Tudi v Alpah je opravil vrsto najtežavnejših vzponov.«

HIMALAJSKI VRHOVI Z NOVIMI VIŠINAMI

Po sporočilu nepalske vlade v Katmanduju so v zadnjem času na novo premerili ali preračunali višine vseh vrhov tega majhnega kraljestva ob vznožju Mount Everesta. Vsega so se spremenile višine 72. gora. Prizadeti so tudi štirje osemtisočaki, najhuje med njimi Čo Oju, saj se je njegova višina od doslej izmerjenih 8153 m povečala na 8201 m. S tem se je spremenil tudi vrstni red najvišjih gora na našem planetu. Čo Oju je namreč zdaj na šestem mestu, medtem ko je bil prej le osma najvišja gora.

Znatnejše spremembe so se z najnovejšimi meritvami pokazale zlasti pri nižjih vrhovih: tako je Gyalzen Peak izgubil kar 554 m in velja zdaj zanj višina 6151 namesto poprejšnjih 6705 m. Za zdaj ni znano, kako je prišlo do napak pri starejših višinskih meritvah, seveda pa tudi ni gotovo, če so sedanje številke dokončne ali pa jih bo treba v kratkem znova spreminjati. Prav nič pa se ni bati, da bi Mount Everest, Čomolangma, izgubil svoje mesto najvišje gore na zemlji, kajti njegovo višino 8848 m so tudi najnovejše meritve ponovno potrdile.

(»Alpin«, 10/1983.)

M. A.

ŠTAJERSKI ALPINIST JE ORGANIZIRAL HIMALAJSKO ODPRAVO V SPOMIN NA HERMANA BUHLA

Pred nekaj več kot četrto stoletje, bilo je leta 1957, je obletela svet novica, ki so ji še posebej prisluhnili v vrstah alpinistov. Na meji med Karakorumom in Himalajo se je na vršnem grebenu Čogolise (7654 m) smrtno ponesrečil Hermann Buhl. Ob vznožju mogočnega poledenelega orjaka zdaj spominja nanj preperel lesen križ.

Štajerski alpinist Alois Zeiringer iz Zeltwega je dal pred kratkim na svoje stroške izdelati bronasto ploščo v Buhlov spomin, do vznožja Čogolise pa jo bo prenesla posebna odprava. Zeiringer je pripravljal to odpravo zelo skrbno. Na pot so odšli v avgustu 1983, pot pa jih je vodila od Dunaja do Moskve, zatem do Karačija in od tam v Ravalpindi in Skardu v Pakistanu. Iz Skarduja so se udeleženci odprave nameravali prepeljati z džipom do Skaroja in tam najeti nosače, s katerimi bi šli na težavno pot do ledenika Baltoro in naposled do skale na Urdokasu, kjer naj bi bil po pričevanjih izgubil življenje Hermann Buhl. To je dovolj znana smer, ki jo uporabljajo vse velike odprave na področju Karakorum, kajti od ledenika naprej se na desni dviguje Čogolisa, na levi strani pa Gašerbrum, Broad Peak in za njim K-2.

Ob vznožju Čogolise bo Zeiringer torej namestil bronasto ploščo z napisom: »V spomin na slovitega alpinista Hermana Buhla — 21. 9. 1924—27. 6. 1957. Četudi mi po-

gled sega v neizmerne dalje, stojiš Ti pred menoj. Saj sta vendar nebo in prelest zvezda podoba Tvoja.« Lepa ter v svoji vrsti in namenu enkratna zamisel, pri kateri izvedbi gre Zeiringerju želeči vso srečo.

(Povzetek iz članka, ki ga je Willy Gsinn napisal za letošnjo 5. številko Obvestil avstrijskega alpinističnega združenja.)

M. A.

razgled po svetu

TROJE NOVIC IZ BILTENA UIAA 83/103

Mednarodni kongres planinske medicine

Bilten UIAA, št. 103, najavlja kongres, ki ga pripravlja zdravniška komisija UIAA na temo »Izčrpanost v visokih gorah«. Kongres bo od 22. do 25. marca 1984, organizacijski sekretar je dr. J. Foray, Bolnišnica Chamonix, F — 74400.

Predvideni program:

Mišična bioenergetika: aerobični in anerobični metabolizem, energetska poraba gibanja. **Krvni obtok:** mikrocirkulacija, funkcija prekrvavitve in dihanja, akutna in kronična slabitev srčne mišice. **Višinski edem:** višinski pljučni edem, višinski možganski edem. **Mehanizem dihanja v višini.** Nevrokemični in fiziološki način razlage višinske izčrpanosti. Menjava toplote. Težave zaradi nizke temperature. Medicinski problemi v zvezi s trekingi. Kontraindikacije za zahanjanje v velike višine. Toleranca glede na mraz. Meje telesne zmogljivosti v višini. Kongres bo organiziral tudi okroglo mizo.

25 let Indijske planinske ustanove

Indian Mountaineering Foundation je zarodek indijskega planinstva, himalaizma ali — če hočemo — alpinizma.

Ustanovili so jo po zaključku indijske odprave na Čo Oju pred 25 leti, tako je letos med 26. in 29. avgustom slavila svoj prvi pomembnejši jubilej. V ta namen so se v New Delhiju sešle številne osebnosti in delegacije velikih planinskih organizacij; sodelovala je tudi Indira Gandhi, predsednica indijske vlade.

Praznovanje ni bilo namen samo sebi. Ob obletnici so tekli tudi trije simpoziji: zdravniški o medicini v visokih gorah, o varstvu okolja in o razvoju turizma v gorskem svetu.

Čestitkam se pridružuje UIAA, katere član bo prihodnje leto postala tudi Indijska planinska ustanova.

Izraelski alpski klub

Paul Sharon, generalni sekretar IAC, v biltenu UIAA št. 103 na kratko predstavlja svojo organizacijo.

V Izraelu je plezanje možno skozi vse leto. Na voljo so kratke ture, v glavnem v apnencu; dostop je možen z javnimi prevoznimi sredstvi, tudi peš ali s kolesom.

Možni so vzponi tja do šeste stopnje, stene ponujajo še dosti prvenstvenih smeri, ki čakajo svoje mojstre.

Zanimivost so tereni, ki jih poznamo po raznih bibličnih ali drugih zgodovinskih dogodkih.

Dolge ture so možne na Sinaju. Na Sveti Katarini in Sirbalu je plezanje doma že od leta 1930; tu je možnosti še za cele generacije. Na Sinaju je najboljša obdobja za plezanje spomladi in jeseni. Klinov in zagozd uporabljajo prav malo, le redki plezalci si pomagajo z magnezijo in še to le ob izjemno vročih dneh, kajti plezanje na ta način ni priljubljeno. Čelado priporočajo, zadostujejo kratke hlače in srajca. Plezalno opremo izraelski plezalci nabavljajo v glavnem v Evropi, doma imajo tega na voljo le malo.

P. Š.

PRESKRBA Z ENERGIJO V GORSKIH POSTOJANKAH

MAJHEN KORAK NA POTI K REŠITVI VELIKEGA PROBLEMA

Preskrba odročnih planinskih in še posebej visokogorskih postojank z energijo ostaja slej ko prej velika težava. Potrebe po energiji so se namreč v zadnjih letih tudi tod odločno povečale predvsem zaradi nenehno naraščajočega števila turistov in alpinistov. Zato si oskrbniki in lastniki seveda prizadevajo, da bi prišli do kar najbolj primerne in cenene energetskega vira.

Proti sodobnim dieselskim strojem, ki so povezani z majhnimi generatorji, je slišati vse več kritičnih pripomb. Te se nanašajo predvsem na izredno visoke obratovalne stroške, saj stane pogonska nafta v teh višinah vključno s transportom kar 22 šilingov, posebno ostri pa so ugovori zaradi pretiranega hrupa, ki ga takšni stroji povzročajo, še zlasti pa zaradi zasmrajevanja in sploh onesnaževanja okolja. Liter pogonske nafte lahko, kot je znano, onesnaži milijon litrov vode.

Zato namenjajo v zadnjih letih vse več pozornosti tako imenovanim alternativnim energetskim virom, kot sta to voda in sonce. Tako je vse več primerov, ko uporabljajo tudi najskromnejše vodne pretoke za pridobivanje električne energije. Vodna

energija je gotovo najcenejša in glede okolja tudi najbolj čista. Vendar so bili vse doslej gradbeni stroški za takšne namene izredno visoki. Strokovnjaki so zdaj iznašli znatno ugodnejšo rešitev. Oglejmo si torej, kako so oskrbeli znano Feldnerjevo kočjo z električno energijo.

Feldnerjeva kočja stoji v višini 2182 m na področju gorske skupine Kreuzeck na Korškem. Gorstvo tvorijo prakamenine in razpolaga z razmeroma stalnim pretokom vode. Za omenjeni načrt so imeli na voljo potoček s povprečnim pretokom 25 litrov vode na sekundo, vodo pa so speljali do generatorja s 30 metrov visokim cevovodom. Ker to področje hudo ogrožajo snežni plazovi, so vse skupaj uredili tako, da je vsa naprava po koncu sezone mogoče zlahka spraviti na varno.

Vodo so zajezili s preprostim in le 70 cm visokim zidom iz naravnega kamna, samo

zajetje pa so izolirali s plastjo iz močne umetne folije, ki je posebno neobčutljiva za ultravijolno sevanje. Generator te majhne vodne elektrarne daje 2 KW energije.

To majhno elektrarno upravljajo docela avtomatično s pomočjo elektronike. Elektronski regulator namreč omogoča kar najboljšo izrabo razpoložljive električne energije. Posebna varnostna avtomatika tudi nenehno nadzira število obratov generatorja in ga po potrebi sama izključi. Zaradi vsega opisanega so bili stroški za postavitve te majhne hidroelektrarne izjemno nizki, planinska postojanka pa je od zdaj zadovoljivo oskrbljena s potrebno energijo za razsvetljavo, kuhanje ter ogrevanje vode in prostorov.

(Povzetek iz Obvestil avstrijskega alpskega združenja, 5/1983.)

M. A.

na kratko...

HALOŠKA PLANINSKA POT

Ptujsko PD je odprlo Haloško planinsko pot. Opravili so veliko prostovoljnih ur, vložili veliko truda.

Haloze so najlepše jeseni. Iz slehernega vinograda se oglašajo pesem trgačev; pesem klopotcev se meša s šumenjem jesenskega listja, vmes pa je slišati tudi žvenket kozarcev. Ljudi, ki živijo tu in jim trgatve predstavljajo največji praznik, in ko je tudi naključni mimihodec deležen dobrot, ki so jih za ta praznik pripravili, te ljudi moraš imeti rad. Veseli so vsakega, ki se jim je pripravljen pridružiti, z njimi pokramljati in jim kaj prijetnega povedati.

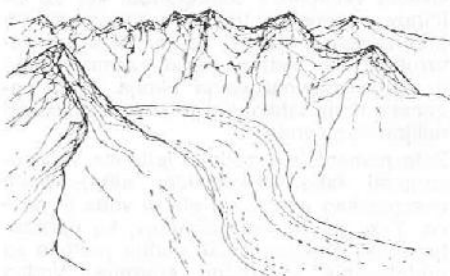
Markirana pot po haloških gričih je dolga za 23 ur hoje, lahko pa jo razdelimo v več etap. Prehoditi jo je mogoče v dveh dneh, veliko več pa bomo doživeli, če si bomo zanjo utrgali več časa. Vodnik — dnevnik haloške poti je na voljo pri PD Ptuj, potrditi pa ga je treba na 11 kontrolnih točkah.

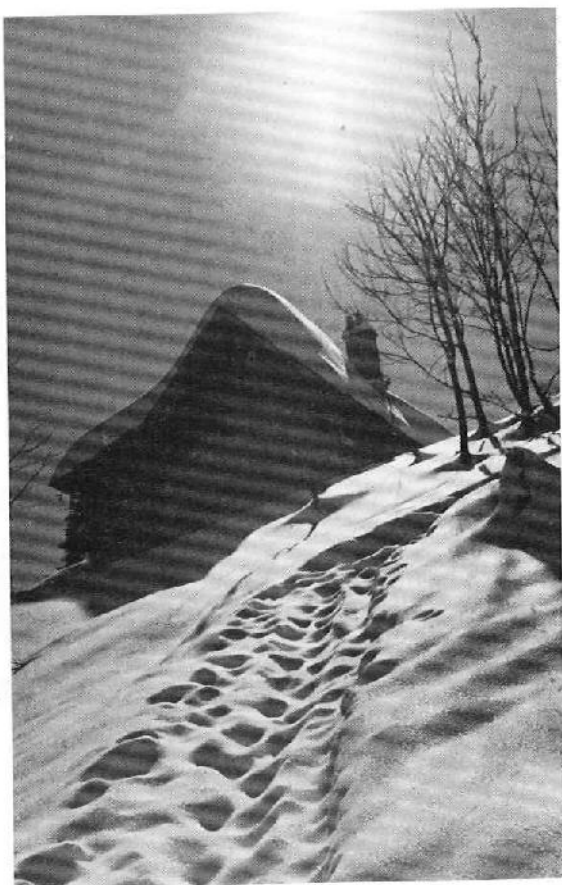
Ptujski planinci si želijo, da bi pot spoznalo čim več planincev iz Slovenije in iz drugih republik, da bi se lahko kot planinski prijatelji srečali tudi na njihovem planinskem področju.

Viktorija Dabič

SCOPOLIA 6/IX-83

Šesta št. glasila Prirodoslovnega muzeja Slovenije prinaša članek Ernesta Faningerja — Baron Žiga Zois in njegova zbirka mineralov, v katerem obravnava izvor rodovine Zois, predvsem pa zbirko mineralov barona Žiga Zois (1747—1819); zbirka mineralov je ena največjih v takratni Evropi. Študija je opremljena s slikami »zgodovinskega pomena«: Baron Žiga Zois po Lanzedellyju; Breg v Ljubljani sredi 18. stoletja; Zoisova palača v Ljubljani; Grad Brdo pri Kranju; Zoisova fužina v Bohinjski Bistrici; Zoisova nagrobna plošča; Zoisova zbirka mineralov ob otvoritvi Deželnega muzeja v Ljubljani.

**PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
KULTURNO-PROPAGANDNA
KOMISIJA**

**SE JE ODLOČILA, DA BO
ZALOŽILA KVALITETNE
VOŠČILNICE
S PLANINSKIMI MOTIVI**

Za zainteresiranim in vsem planincem bodo na voljo v ekonomatu Planinske zveze Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana od 10. decembra naprej.

Naročnikom večjih količin pripada 15% rabat.

Osem različnih zimskih motivov z naših gor!
Kvaliteten papir!
Lična obdelava!

Izkupiček bo namenjen za pomoč pri pokri-
vanju dela stroškov Planinskega vestnika.

DO Rafinerija Maribor,

vam iz svojega proizvodnega programa nudi:

- motorna olja za dieselske motorje — Motorol
- motorna olja za dvotaktne motorje — Dvotaktol Mix
- olja za zobniške prenose — Hipoidol in Duxol
- transmissijska traktorska olja Unitraktol
- olja za verižne žage — Estrol
- sredstva za hlajenje motorjev z notranjim zgorevanjem — Petrofriz in Glysantin

Vse večji delež svoje dejavnosti posveča mariborska Rafinerija ekologiji — **odkupu in predelavi rabljenih olj z namenom:**

- da zaščitimo pred onesnaževanjem človekovo življenjsko in delovno okolje
- da prihranimo znatna devizna sredstva za uvoz naftnih derivatov.